NR.30 | octombrie-decembrie 2015

Intelligence

în serviciul tău

AWARENESS

ÎN CONTRASPIONAJ

Cultura de securitate - SEMNALMENTELE UNUI SPION

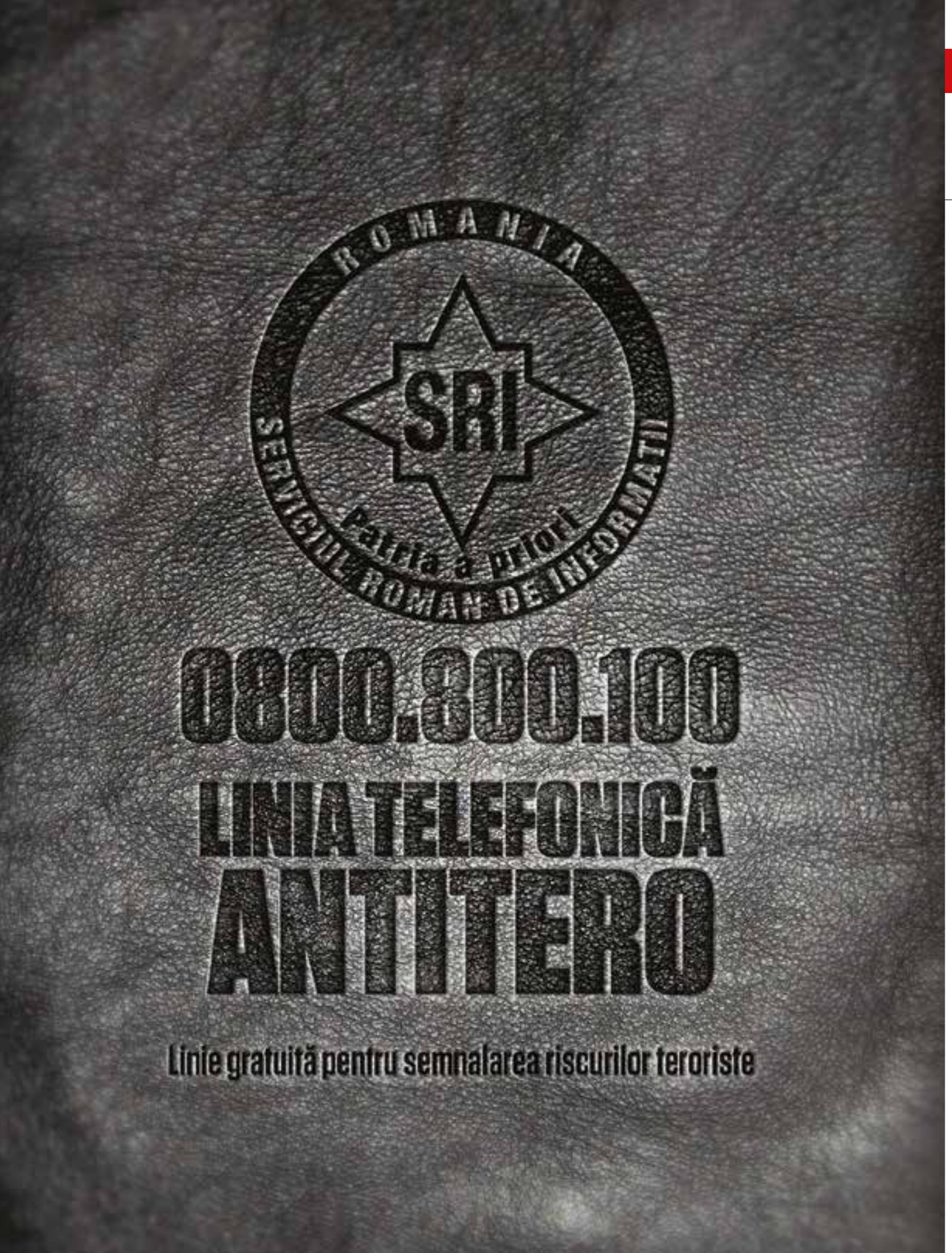

EDITORIAL

NU VĂ FIE TEAMĂ!

DIRECTORUL SERVICIULUI ROMÂN DE INFORMAȚII

EDUARD HELLVIG

Cel mai negru dintre scenariile luate în calcul de serviciile de informații europene a devenit, în mod tragic, realitate la 13 noiembrie. Existau temeri întemeiate că se pune la cale o serie de atentate cu ținte multiple. În ciuda tentativelor dejucate în ultimele luni, carnagiul s-a produs la Paris cu forța inevitabilului. Cele șase atacuri derulate în 33 de minute, coordonate între executanți cu experiență, au avut ca obiectiv evident să facă un număr cât mai mare de victime, pentru a cauza cât mai multă teroare cu putință.

Cu toate eforturile – legislativ, logistic, uman, financiar – pe care Franța le-a făcut după atentatele din ianuarie, „terorismul de masă" a izbit și mai sângeros în inima Parisului. Hyperterorismul, despre care s-a vorbit prima dată după 11 Septembrie 2001, devine o realitate europeană, punând capăt păcii care data de șapte decenii.

Războiul nu mai e o metaforă. Ci o realitate brutală care a invadat cotidianul europenilor. Va dura mult până când ne vom recâștiga, în Europa, siguranța necesară ieșirii pe stadion, la un concert ori pe o terasă. Întâmplător sau nu, toate aceste locuri ale bucuriei de a trăi au fost vizate de ucigași.

Acestei stări de fapt oribile, profesioniștii în informații sunt primii chemați să-i contrapună mai multă supraveghere antiteroristă, un schimb de informații suplimentar și o mai intensă expertiză. Suntem obligați la un proces de *intelligence* cât mai performant, care să formuleze cele mai eficiente răspunsuri la amenințarea teroristă. Cooperarea sporită va fi decisivă, în condițiile permeabilității unora din frontierele externe ale UE, pentru demantelarea rețelelor de tranzit de combatanți și armament.

Dar, mai ales, cred că devine necesar efortul pentru construirea parteneriatului stat – cetățean, propus în viziunea strategică a SRI pentru perioada 2015 – 2019. În condițiile în care cetățeanul este tot mai mult ținta directă a atacurilor, menite să lovească implicit și statele, cetățeanului îi va reveni, în viitorul apropiat, un tot mai mare rol de contributor la asigurarea securității, în completarea celui clasic, de beneficiar.

Este un proces care presupune încredere reciprocă, la baza căreia stau transparența și respectarea strictă a legii. După cum spunea unul din omologii europeni, secret, în lumea de azi, nu trebuie să însemne și secretos. E o premisă a încrederii. De aceea, am lansat o deschidere a SRI spre sfera academică, pentru atragerea de specialiști și schimb de analiză, spre tineri, pentru stimularea unor potențiale cariere, spre publicul larg, printr-o comunicare mai amplă a activităților noastre. Vom continua această apropiere, firească, pentru că – așa cum am mai spus-o recent, într-un încurajator context academic, la Cluj – din perspectiva mea, cetățeanul este esența devizei noastre „Patria a priori".

În acest spirit, am decis, în noaptea de 31 octombrie, să deschidem larg porțile Spitalului Clinic de Urgență „Prof. Dr. Agrippa Ionescu" pentru primirea și tratarea răniților în incendiul din clubul „Colectiv". Și, urmare a acestei tragedii, am solicitat Serviciului o implicare sporită pentru asigurarea securității cetățenilor, amenințată, iată, mortal de incompetență, indiferență și corupție. Cu părere de rău am constatat că lipsa de responsabilitate în actul administrativ devine un risc pentru siguranța națională, mai ales atunci când sunt puse în pericol vieți omenești.

De altfel, întregul context regional ne obligă la un efort major în vederea asigurării consolidării instituțiilor statului. Pentru că provocările asimetrice vizează îndeosebi fisuri în arhitectura statală.

Uneori, în momente dificile, îmi amintesc cuvintele Papei Ioan Paul al II-lea, care și-a marcat debutul pontificatului, cu un deceniu înaintea căderii comunismului, prin celebrul îndemn adresat compatrioților săi și tuturor europenilor ce sufereau pe un continent divizat, cuvinte ce-au întărit și speranța noastră, a credincioșilor ortodocși: „Nu vă fie teamă!".

Într-o vreme în care demonii terorii se năpustesc asupra vieții noastre de zi cu zi, într-o vreme în care reînvie, în preajmă, amenințarea împărțirii lumii în sfere de influență, într-o vreme în care ritmul schimbărilor poate părea descurajant - să ne amintim, dincolo de granițele religiilor, acest îndemn ce sintetizează esența ființei umane, în mersul său înainte prin istorie.

Intelligence

SUMAR

Octombrie-Decembrie 2015 / nr. 30

Intelligence

Redactor-Șef: Marius Bercaru
Art Director: Alex Revega
Redactori: Andreea Gheorghițescu
Laurențiu Ștefanescu
Ancuța Crăciun
Mihai Dinescu
Oana Veliciu
Fotografii: Adrian Bobeică
Aurelian Mihalache
Shutterstock
Arhiva SRI

Contact: intelligence@sri.ro
Difuzare: 021.410.60.60/021.410.25.45
Adresa redacției: București, bd. Libertății 14

ISSN 1844-7244

AWARENESS
ÎN CONTRASPIONAJ

Implicațiile schimbărilor la nivel global sunt mai puțin perceptibile în ritmul alert al cotidianului, însă impactul celor regionale este, de regulă, mai puternic și mai pregnant. O caracteristică generală a acestor fenomene o reprezintă persistența unor stări de tensiune și de situații conflictuale generate de vechi dispute etnice, religioase, teritoriale, separatiste sau de contestare a frontierelor existente.

Poziția geografică și evoluțiile ultimilor ani au condus la perceperea României de către marii actori statali drept o zonă-cheie în actualul context geostrategic internațional, asupra căreia încearcă atât să-și extindă influența, dar și să obțină control (politic, economic, militar și cultural). De asemenea, pozițiile de politică externă adoptate de România în raport cu polii internaționali de putere au plasat țara noastră în prima linie a preocupărilor și activității de *intelligence* desfășurate de mai multe entități statale.

Totodată, prin calitatea de membru al NATO și UE, România și-a asumat conceptul de securitate comună, preluând ca responsabilitate și unele amenințări la adresa securității altor state.

După cum au arătat evoluțiile recente, în spionaj și contraspionaj nu există prieteni, mai ales atunci când este vorba de interesele de stat. Relațiile de parteneriat sunt foarte importante în prevenirea și gestionarea unor amenințări la adresa securității comune, însă între serviciile de informații există inclusiv relații de adversitate și de concurență.

Rolul SRI în asigurarea stării de securitate națională a României este dat de obiectivul său principal de avertizare a factorilor de decizie ai statului cu privire la riscurile și amenințările care creează sau pot genera pericole la adresa valorilor și intereselor fundamentale ale României ori a alianțelor din care România face parte.

CE CAUTĂ SPIONII?

Experiența a arătat că oamenii tind să minimalizeze, cel puțin în cazul țării noastre, impactul pe care l-ar putea avea acțiunile serviciilor secrete străine, replica cel mai des auzită fiind că „Oricum nu mai avem ce secrete să protejăm!”.

Elementul cheie în jurul căruia se construiesc strategiile și planurile de acțiune ale spionajului și contraspionajului este secretul, definit în România de Legea protecției informațiilor clasificate. În sens larg, secretul poate fi definit ca „tot ceea ce vrea cineva la un moment dat să rămână secret”. Dacă în ceea ce privește informația clasificată formal, așa cum prevede legea, lucrurile sunt clare, trebuie să înțelegem că serviciile secrete străine caută să obțină în același timp orice informație care nu este destinată publicității. Acest gen de informații face parte din ansamblul de interese nedeclarate ale oricărui stat și reprezintă, de asemenea, ținte prioritare ale spionajului.

CUM PROCEDEAZĂ SPIONII?

Pentru a-și atinge obiectivele, serviciile de spionaj urmăresc constituirea și exploatarea unor posibilități informative (surse deschise, surse umane și surse tehnice) în instituțiile care gestionează informații clasificate sau elaborează strategii generale, sectoriale, studii, prognoze privind evoluțiile țării noastre în diverse domenii.

Pentru că nu se pot prezenta într-o țară de interes drept ofițeri de informații, spionii folosesc o gamă largă de acoperiri care pot oferi posibilități extinse de relaționare în mediile de interes, precum cea de diplomat, ziarist, om de afaceri, membru al unei organizații neguvernamentale sau pur și simplu cea de cetățean al altui stat. Din această poziție, încep să își construiască cercuri relaționale cât mai variate, pornind de la premisa că unele dintre persoanele abordate pot deține date de interes, devenind astfel ținte pentru recrutare.

Sursele umane reprezintă cel mai valoros „instrument” al unui cadru de spionaj în realizarea obiectivelor sale, acesta concentrându-și atenția asupra acelor persoane care, prin natura activității profesionale pe care o desfășoară, au sau pot avea acces la informațiile de interes pentru serviciul de apartenență.

Aceste persoane fac obiectul unui studiu laborios, care are ca obiectiv stabilirea măsurii în care ele pot fi recrutate (convinse) să lucreze pentru serviciul în cauză. În general, sunt căutate și analizate orice date cu privire la persoanele în cauză, pentru a se contura un profil psiho-comportamental al acestora, în funcție de care vor fi identificate și puse în aplicare cele mai adecvate modalități de abordare.

Primul pas pe care trebuie să-l facă un spion în culegerea de informații este inițierea și dezvoltarea unei relații cu persoana de interes, fără însă să genereze suspiciuni. Pentru aceasta, va profita de orice situație legitimă (diplomat, ziarist, cercetător, om de afaceri, participant la un eveniment, membru al unei delegații) și va utiliza pretexte plauzibile pentru a putea intra în discuție. De cele mai multe ori, primele contacte ale unui cadru de informații cu persoana vizată pentru recrutare se realizează într-un cadru oficial, ceea ce permite evoluția ulterioară a relației.

La început, sunt discutate probleme diverse, fără o relevanță deosebită pentru spion, iar ulterior, pentru a testa disponibilitatea persoanei, sunt solicitate date publice sau mici favoruri cu caracter personal. În funcție de răspunsul primit, spionul decide dacă să continue sau nu relația. În situația favorabilă cadrului de spionaj, solicitările devin din ce în ce mai concrete și sunt răsplătite prin cadouri sau sume de bani.

Astfel, interesul unui serviciu nu se limitează numai la informații care au caracter clasificat sau care nu sunt destinate publicității, ci se urmărește obținerea de date, la fel de importante, referitoare la persoanele pretabile a fi recrutate.

CUM NE PUTEM APĂRA DE O EVENTUALĂ RECRUTARE?

Trebuie să conștientizăm o serie de reguli de bază în relaționarea unei persoane cu acces la informații confidențiale sau clasificate. În primul rând, este posibil ca unele persoane cu care intrăm în contact să aibă interese ascunse. Indiferent de situație, pentru ca o relație să evolueze și să se păstreze, nu este necesară abordarea unor aspecte confidențiale din activitatea profesională. A fi corect și loial într-o relație nu implică dezvăluirea vulnerabilităților personale, precum problemele financiare sau familiale. Mai mult, nimeni din rândul persoanelor apropiate nu are dreptul să solicite dezvăluirea de informații confidențiale, chiar dacă în unele cazuri sunt invocate situații amenințătoare, cum ar fi acte de presiune pentru achitarea unor datorii sau obligații.

Nu în ultimul rând, trebuie să evităm abordarea aspectelor activității profesionale care implică dezvăluirea de informații importante sau sensibile, din proprie inițiativă sau provocat, pentru a impresiona, pentru a câștiga simpatie, sau pentru a ne răzbuna. Mai mult, atunci când încercăm să dovedim competența și nivelul de informare în domeniul de activitate, poate apărea tendința de a dezvălui mai mult decât este necesar în cadrul unor simpozioane sau întâlniri de lucru.

Este importantă evitarea implicării în activități de consultanță sau publicare de materiale tangente activității profesionale, în legătură cu care ni se sugerează că nu avem nevoie de aprobare. Totodată, nu trebuie să facem nimic care să poată fi utilizat pentru exercitarea unor acte de presiune sau șantaj, sens în care este dezirabil să evităm dezvăluirea vulnerabilităților și problemelor personale proprii sau ale colegilor. Iar când avem îndoieli în legătură cu un anumit lucru, alegerea corectă este să nu îl facem.

CE FACE CONTRASPIONAJUL?

Contraspionajului, ca domeniu discret dar prioritar al activității SRI, îi revine sarcina să identifice în mod creativ „antidotul” specific fiecăreia din tehnicile informative de culegere de informații clandestine, dezvoltând măsuri prin care să împiedice serviciile de informații în derularea activității de spionaj.

Atunci când situația o impune, pot fi întreprinse inclusiv unele măsuri ofensive, precum penetrarea rețelelor de spionaj cu scopul controlării și dezinformării acestora și, în situații excepționale, neutralizarea cadrelor și agenților de informații prin trimiterea în fața organelor de urmărire penală și/ sau declararea acestora ca persoane non-grata sau indezirabile.

O componentă majoră a activității noastre o reprezintă și măsurile defensive, prin informarea factorilor de decizie, asigurarea protecției contrainformative a personalului și prevenirea penetrării instituțiilor statului.

Avem constant în vedere faptul că autoritățile publice, deținătoare ale „secretelor”, sunt prioritar vizate de către serviciile de spionaj străine și, de aceea, este esențială dezvoltarea capacității de anticipare, bazată pe cunoaștere și educație. Informațiile asigură evitarea surprinderii strategice, fundamentarea corectă a deciziilor și viteză adecvată de reacție.

Pentru a ne asigura că activitățile de prevenire dau roade, acordăm o atenție sporită creării unui teren fertil pentru receptarea produselor de *intelligence*, în special prin creșterea nivelului culturii de securitate a persoanelor ce pot deveni țintă unor servicii de spionaj. Toate acestea sunt dublate de asumarea cu seriozitate a ideii de protecție contrainformativă a persoanelor care își desfășoară activitatea în medii de interes pentru serviciile secrete străine.

Efortul de prevenire trebuie să fie însă comun și asumat nu numai la nivelul SRI, ci și la nivelul celor care, prin natura activităților pe care le desfășoară, au acces la informații clasificate și la date nedestinate publicității. Din acest punct de vedere, stabilirea unei cooperări interinstituționale eficiente, coerente și constante, este esențială pentru a putea duce la îndeplinirea misiunii comune de protejare a valorilor naționale și de promovare a intereselor de securitate ale țării noastre.

PROGRAMUL DE AWARENESS ÎN CONTRASPIONAJ

Nivelul redus al culturii de securitate din principalele instituții din administrația publică centrală reprezintă o oportunitate pentru eventuale acțiuni informative ostile, care ar putea afecta securitatea națională.

Această stare de fapt, precum și existența certă a interesului serviciilor de spionaj străine față de angajații sau activitățile diferitelor instituții ale statului român, au condus la demararea Programului de *awareness* în contraspionaj, ca parte a politicii de prevenție a SRI. Astfel, dorim să completăm și să consolidăm elementele orientative pe care Serviciul le-a pus deja la dispoziția publicului prin „Ghidului de autoprotecție”, care indică o serie de măsuri de protecție a informațiilor clasificate și de protecție față de acțiunile unor servicii secrete străine.

Inițiativa lansării unor programe de educare protectivă a funcționarilor publici, dar și a marilor companii, în domeniul contraspionajului, nu este o noutate, *awareness-ul* fiind o preocupare constantă pentru statele occidentale.

Există situații în care funcționarii români cu funcții importante în stat transmit din naivitate sau necunoaștere informații sau date cetățenilor străini și români cu care intră în contact, mai ales în discuții informale. Programul urmărește consolidarea culturii de securitate în special în mediul funcționarilor autorităților centrale. În briefingurile oferite, ofițerii SRI urmăresc conștientizarea oamenilor pe câteva direcții principale:

- potențialele riscuri de securitate la care sunt expuși prin natura activităților desfășurate sau a tipului de informații la care au acces;
- reperele și instrumentele necesare identificării acțiunilor informative ostile și a tentativelor de atragere la care pot fi supuși;
- elementele de comportament contrainformativ pe care sunt obligați să le cunoască și să și le asume;
- necesitatea adoptării unui comportament pro-activ, însemnând atât notificarea instituțiilor cu atribuții în domeniul protecției informațiilor clasificate atunci când este cazul, cât și solicitarea de expertiză atunci când există suspiciuni și deschiderea față de demersurile de conștientizare inițiate de SRI.

Deși în prezent programul se adresează preponderent instituțiilor de la nivel central, cu un grad mai mare de risc, în timp, acesta poate fi deschis tuturor domeniilor de activitate în care sunt gestionate informații clasificate sau nedestinate publicității și care au fost identificate ca ținte ale serviciilor de informații străine (centre de cercetare, instituții de învățământ etc.). Ulterior, ca efect vizibil al consolidării culturii de securitate în țara noastră, programul ar putea fi extins și către mediul privat, similar practicii occidentale în acest domeniu.

Direcția Generală Contraspionaj
awareness@sri.ro

PERSPECTIVA 3D
A SPIONAJULUI ASUPRA ȚINTELOR

de FLORIN BUȘTIUC

Protecția eficientă a valorilor unei organizații - informațiile (deciziile, proiectele), reputația, resursele financiare, produsele, serviciile, personalul, spațiile fizice, echipamentele și sistemele de comunicații - este condiționată de implicarea activă a persoanelor care dețin funcții importante, iar implicarea presupune și o „perspectivă realistă de securitate” prin acceptarea ideii că este posibil ca organizația să fie țința unor activități ilegale de culegere de informații.

PRINCIPIILE OPERATIVE ALE ADVERSARULUI INFORMATIV

Prin adversarul informativ înțelegem o structură sau persoană care are interese adverse României/ instituției, iar când asociem ideea de cetățeni străini sau de spații externe ne referim la statele despre care s-a stabilit că sunt implicate activ în culegerea de informații în raport cu un stat referențial, respectiv unde se desfășoară acțiuni de „evaluare informativă” a cetățenilor.

Raportat la principalele valori ale organizației - informația și personalul - perspectiva de securitate impune câteva ipoteze de la care trebuie să plece orice analiză.

Într-o organizație există anumite funcții de decizie unde se concentrează informațiile sensibile.

Într-o organizație există anumite posturi „mai puțin vizibile”, dar care pot presupune accesul la un volum important de informații sau chiar și la informații sensibile - șefii structurilor de resurse umane, administratorii sistemului informatic, directorul de cabinet, secretara, angajații de la arhivă, operatorii xerox.

Într-o organizație există funcții care presupun relaționare externă și, în consecință, există un grad mai mare de expunere în ceea ce privește contactul cu potențiali adversari informativi externi (în cadrul unor contracte, licitații, schimburi de experiență, participarea la simpozioane etc.)

Ideea este că, în principal, un adversar informativ va încerca să identifice funcțiile relevante și persoanele care sunt sau au șanse de fi nominalizate pe funcții, respectiv să evalueze dacă există pretexte rezonabile care să îi faciliteze apropierea de persoanele de interes, pentru o posibilă influențare și exploatare informativă. În consecință, apreciem că un adversar informativ, ceea ce mass media și publicul larg ar putea cu ușurință defini drept „spion industrial” acționează, ca orice profesionist, în conformitate cu unele principii operative clasice.

Persoanei „țintă” i se poate induce convingerea că există „obligații” de natură morală, emoțională, materială, profesională, familial-etnică. Este foarte mare probabilitatea ca persoana să accepte foarte ușor să facă unele servicii aparent minore unor reprezentanți ai companiilor sau statelor față de care resimte obligații; în realitate, acestea sunt premisele unui proces de influențare. La fel de bine, dacă persoana are vulnerabilități comportamentale precum consumul de alcool sau de substanțe care creează dependență, apare „zona gri a capacității de discernământ”, ținta devenind foarte influențabilă și cu un sentiment diminuat al vinovăției.

Dacă aceasta are și o calitate oficială în structurile statului, face declarații sau are comportamente prin care evidențiază dezacordul în raport cu poziții și interese ale statului sau ale angajatorului său, se semnalizează o posibilă loialitate divizată, iar un „prieten” poate să încurajeze persoana în actele sale de dezacord și, mai mult, să-și ofere sprijinul în ceea ce privește realizarea unor „acte concrete de împotrivire” sau de „reglare a conturilor”.

Este posibil ca unei eventuale ținte să îi fie recunoscută apetența pentru cheltuieli exagerate, acumularea de datorii, un stil de viață costisitor, practicarea jocurilor de noroc. Factorul financiar este cel mai puternic în ceea ce privește „supraviețuirea socială” a unei persoane; dacă și-a definit așteptări nerealiste, respectiv acționează fără a evalua rațional posibilitatea de a câștiga bani, va deveni dependent de resursele financiare suplimentare (de obicei ilegale) care îi satisfac așteptările.

În cazul în care persoana vizată are frecvent deplasări în străinătate ori relații cu cetățeni străini (călătorii de afaceri, reședințe, studii etc.) se diversifică variantele legitime și pretextele plauzibile de a se intra în contact. Totodată, întrucât este pe teren propriu sau neutru, adversarul informativ dispune de mai multe mijloace și resurse pentru monitorizare. Existența unor contacte ori interese într-un stat străin reprezintă un punct de plecare pentru un adversar informativ, întrucât există pretextul „profesional” de a solicita, direct sau indirect, informații despre potențiala țintă. Cu precădere în cazurile în care persoana este caracterizată de indiscreție, lăudăroșenie, orgoliu exacerbat, dorind să demonstreze că este „cineva”; în cazul experților, apare orgoliul profesional, iar pentru a impresiona se dezvăluie rezultatele unor cercetări sau proiecte.

Nu este deloc de neglijat un eventual sentiment de frustrare în plan profesional. Astfel, apar inițiative de răzbunare și de pedepsire a „vinovaților” (identificați în multe dintre cazuri în interiorul organizației), respectiv de construire a unor justificări pentru demonstrarea „valorii reale” comparativ cu ceilalți.

Prezentarea principiilor operative are o funcție de conștientizare a personalului unei organizații că e posibil ca în unele relaționări să se încerce exploatarea directă sau subtilă a factorilor enumerați, iar primul semnal că ceva nu este în regulă îl constituie „interesul camuflat și constant” pentru activitatea profesională și anumite informații, deși natura relației nu-l justifică sau respectivul interes nu respectă cadrul oficial reglementat.

A fi atent și prudent în ceea ce privește relaționarea care depășește o anumită limită este un prim pas spre evitarea unei posibile implicări în dezvăluirea ulterioară de informații nedestinate publicității, iar semnalarea respectivelor aspecte structurilor competente este necesară pentru a se contura posibilitatea unei intervenții anticipative astfel încât să se asigure securitatea valorilor organizației. Dacă factorii de conducere acționează în spiritul unei perspective de securitate și demonstrează responsabilitate prin comportamentul propriu, atunci este mult mai probabil ca toți membrii organizației să se implice în aplicarea activă a regulilor de securitate. Principiul fundamental al securității se reflectă în intervențiile preventive versus concretizarea unui „eveniment” prin care sunt afectate valorile unei organizații - informațiile (deciziile, proiectele), imaginea/ reputația, resursele financiare, produsele, serviciile, personalul, spațiile fizice, echipamentele și sistemele de comunicații.

De regulă „evenimentele” pot fi anticipate și prin raportarea la o serie de indicatori contrainformativi pe care serviciile de contrainformații i-au rafinat și pe care preferă să îi păstreze în zona discretă. Aceștia reprezintă tot atâtea semnale și indicii pentru inițierea unor demersuri de verificare a unor suspiciuni de către structura de securitate, în cooperare cu instituțiile competente ale statului, cu scopul stabilirii existenței unor acțiuni de culegere și transmitere neautorizată sau ilegală de informații.

Un singur indicator nu semnifică în mod obligatoriu că există concret acte de culegere sau transmitere neautorizată de informații, însă relevă faptul că „ceva” este posibil să se întâmple sau că este posibil să fie în curs de desfășurare. Evaluarea indicatorilor contrainformativi de către analiștii serviciilor de securitate implică o întreagă construcție de ipoteze de lucru pe scenarii cu consecințe asupra securității informațiilor.

ABSTRACT

Effective protection of the values of an organization - information, financial resources, goods, services, physical spaces, communication systems etc. implies accepting the idea that it is possible for the organization to be the target of illegal intelligence activities. Awareness policies aim to draw attention to the fact that the staff of an organization may be the subject of a direct or subtle inquiry and the first signal that something is wrong is “camouflaged and constant interest” in the professional occupation and certain information.

Being careful and prudent regarding networking that exceeds a certain limit is a first step towards avoiding a possible involvement in the disclosure of any information not intended to be made public. Reporting those aspects to the relevant structures is necessary to outline the possibility of a proactive intervention so as to safeguard the organization's values.

Usually the "events" can be anticipated by bearing in mind a number of counterintelligence indicators. One indicator does not necessarily mean that there are concrete acts of unauthorized collection or transmission of information. However, it does reveal that "something" might happen or might be underway.

ETICA ÎN INTELLIGENCE

SAU CUM SĂ CONFERI VALOARE ADĂUGATĂ UNUI BUN PUBLIC

general-locotenent FLORIAN COLDEA

O TEMĂ DE MAXIMĂ ACTUALITATE

Ca membru al echipei de conducere a SRI, am asumat și contribuit, în ultimii ani, la integrarea unei perspective etice în segmentele-cheie ale activității cotidiene în domeniul *intelligence*. Sunt multe lucruri care au fost făcute în acest sens, iar în bună măsură le-am prezentat în articolul Intelligethics, găzduit în paginile revistei *Intelligence* din martie-mai 2014 (nr.26).

Arătam, cu un an în urmă, că etica în activitatea de *intelligence* este departe de a fi un concept abstract sau oximoronic, că „a spune adevărul puterii“ reprezintă o temă majoră a culturii occidentale, că aceasta are un rol concret în activitatea curentă a serviciilor de informații și, mai ales, sintetizam un decalog valoric pentru SRI și profesioniștii săi în pragul unui sfert de secol de existență instituțională.

Constat, cu acea cuprindere pe care o permite privirea retrospectivă, că exigențele etice pe care le menționam s-au dovedit întemeiate și corect ancorate în cultura organizațională a Serviciului. Dacă ne raportăm și la perioada dificilă traversată de instituție - care a fost supusă unor atacuri fără precedent într-o perioadă în care unii critici au considerat-o vulnerabilă – apreciez că, pe lângă legalitate, tocmai aceste repere etice au fost cele care, ghidându-i activitatea, i-au permis să facă față și, chiar, să iasă întărită din punct de vedere al încrederii publice.

UN EFORT COMPLEX ȘI TENACE

Toate acestea nu sugerează că Serviciul ar fi „bifat“ formal căsuța etică și că problematica ar putea fi acum închisă. Punctul 6 al decalogului valoric menționat statua că Serviciul și ofițerii de informații trebuie „să aibă responsabilitate și să creadă în lucrul bine făcut până la capăt“[1] . Iar în domeniul eticii organizaționale pașii deja făcuți de SRI și validarea cât se poate de concretă a oportunității acestora reliefează nevoia continuării efortului de consolidare a dimensiunii etice în activitatea Serviciului.

În acest sens, trebuie ținut cont de câteva aspecte importante, mai ales că domeniul eticii *intelligence* este pe cât de sensibil, pe atât de vast și generos, așa cum o indică și un întreg corp de literatură și cercetare dezvoltat cu precădere în statele cu democrații consolidate. Este depășită sintagma că „scopul scuză mijloacele“ ca și ideea că serviciile nu ar avea niciun fel de morală: intrăm într-o nouă paradigmă a exigenței etice, una consistentă și care nu se cere doar clamată, ci efectiv implementată organizațional.

Dezvoltarea unei dimensiuni etice nu este un proces facil nici măcar pentru organizațiile uzuale și se dovedește cu atât mai delicat în cazul celor de *intelligence*, unde există o serie de provocări speciale ce trebuie avute în vedere. Totuși, deși aducerea și dezvoltarea eticii într-o organizație de intelligence se poate dovedi problematică și (cu certitudine) va întâmpina numeroase provocări, dificultățile concrete sau potențiale nu reduc prin nimic valoarea intrinsecă a scopului unui astfel de efort organizațional.

Acest efort are nevoie de o structură și de un concept de acțiune clare pentru a asigura că în fața diferitelor provocări/ dificultăți nu se va îndepărta de exigențele de bază și că nu se va rezuma la un rezultat minimalist sau autosuficient (de tipul vreunui Cod „de sertar“) și care nu ar face pași reali în sensul cultivării unui etos profesional autentic și internalizat.

Pe dimensiunea formală, crearea unui referențial etic coerent și echilibrat, transparent și accesibil trebuie să aibă în vedere mizele etice concrete ale activității curente, căutând să ofere - pe cât posibil - ghidarea necesară pentru gestionarea acestora sau, cel puțin, să indice unde și cum se poate solicita sprijin în acest sens.

Pe dimensiunea informală, trebuie identificate soluții pentru consolidarea culturii etice și a climatului etic (ca părți ale culturii organizaționale), inclusiv pe latura de formare/ perfecționare, comunicare instituțională etc.

[1] ***Intelligethics, revista Intelligence, martie-mai 2014 (nr.26), pag.8;***

STABILITATEA ȘI ALTE MIZE INSTITUȚIONALE

Relevanța în creștere a chestiunii etice în activitatea de *intelligence* este justificată pe mai multe considerente. Mai întâi ca urmare a avansului tehnologic ce face ca un comportament lipsit de etică să poată avea consecințe mult mai grave decât în urmă cu numai câțiva ani.

Apoi, nu trebuie ignorată existența unui orizont de așteptare mult mai exigent din partea partenerilor, a beneficiarilor și a serviciilor aliate, dar și - mai ales - din partea societății civile.

Specific Serviciului mai este și faptul că, după o perioadă relativ îndelungată în care SRI a fost angajat într-un efort intens de transformare și modernizare, de creștere semnificativă a eficienței și eficacității activității, au putut fi identificate și unele mize etice firești într-un astfel de parcurs.

Rezumând, asumarea unui program etic este departe de a fi un moft sau o clamare neangajantă a unor valori de paradă, a unor etichete. Un astfel de „catwalk axiologic“ nu ar fi nicicum de interes pentru SRI care caută, în fapt, să se doteze cu ceea ce - împrumutând din terminologia automobilistică - ar reprezenta un E.S.P., un *Ethic Stability Program*, adică un program al eticii ca vector al stabilității instituționale.

HARTA PROBLEMATICILOR ETICE

Menționarea unui „program“ este perfect justificată pentru că trebuie avută în vedere o întreagă hartă a problematicilor etice specifice diferitelor domenii/ profiluri de activitate ale unui serviciu de informații. Pot fi realizate liste extinse ale mizelor etice concrete ale activității curente, precum și ale modalităților normate sau cutumiare de gestionare a acestora.

Chiar dacă este evident că o astfel de hartă nu poate fi niciodată completă - ba chiar pe alocuri anecdotică - este important ca realizarea acesteia să impulsioneze și o reflexivitate instituțională, un dialog între profesioniști, indiferent de nivel sau domeniu.

CÂTEVA EXEMPLE RAPIDE:

CULEGERE: relația scop-mijloace; realizarea unor activități interzise celorlalți cetățeni sau care „în afara atribuțiilor“ ar fi condamnabile; expunerea la riscuri; proporționalitatea solicitări-scop; limitele continuumului personal-profesional; riscul dezinformării;
ANALIZĂ: a spune adevărul puterii (o temă majoră a culturii occidentale); alimentarea reciprocă a unor prejudecăți comune analist-beneficiar; relația „analiștilor“ cu „culegătorii“; recurgerea la metode structurate vs intuiția experților;
TEHNIC: diferite provocări legate de protejarea vieții private; reținerea și procesarea datelor; proporționalitatea recursului la mijloacele tehnice; riscurile masive și oportunitățile aduse de potențialul *big data*;
VERIFICĂRI ȘI VETTING: procese de control și proceduri care să nu afecteze cariera sau reputația celor care, după clarificarea unor eventuale suspiciuni inițiale, se dovedesc a fi inocenți;
COOPERARE: regula terței părți; sanitizare; reciprocitate și proporționalitate; încredere vs suspiciune; interes național vs eficiență comună;
COMUNICARE: deschidere vs discreție; sobrietate sau atractivitate;
DIVERSE: patologiile suspiciunii; problemele procedurale ale securizării; excesul de aversiune/ toleranță la risc; *need to know vs need to share* etc.
Toate cele de mai sus sunt discutabile, atât ca abordare, cât și ca invocare, dar tocmai aceasta este ideea de fond: de a provoca o discuție reală cu privire la astfel de subiecte, de a permite ieșirea la suprafață a celor recurente în activitatea cotidiană și de a le puncta/ înțelege înainte ca acestea să devină probleme majore.

CALEA DE URMAT

Închei prin sublinierea ideii că antamarea unui efort special dedicat eticii în activitate nu înseamnă că instituția ar fi lipsită de etică în prezent: dimpotrivă, și am explicitat pașii deja parcurși în acest sens.

Abordarea trebuie înțeleasă în ideea unei consolidări organizaționale preventive, aceea de a realiza o clarificare și consolidare a valorilor și mecanismelor etice, pe cât posibil înainte de le vedea confruntate cu o situație de criză majoră.

Consider cu tărie că – dacă activitatea de *intelligence* este înțeleasă ca un bun public – etica este cea care îi conferă o valoare adăugată indispensabilă într-un stat democratic.

ABSTRACT

Ethics for spies... isn't it an oxymoron? Are there any rules in such a field, mined with high stakes and intense tension? Should intelligence professionals be aware of intelligence ethics? My answers are no, *yes*, and *hope so*. These pages will provide rational and institutional reasons which will help us define some moral boundaries of the security culture within we all should expect our intelligence agencies to operate. You better say *pass* and we'll prevent the tragedy of a common agony.

There are some good reasons why we need to pay attention to this subject, and I can think of no better place to promote them than the pages of Intelligence magazine. We, as professionals as well as citizens, are confronted with the problem of where to draw solid ethical lines and how to maintain our security while, at the same time, behaving in a genuinely moral way.

As a member of SRI leadership I have strived, in the last few years, to integrate an ethic perspective in each key area of our activity in the intelligence field. The process of developing an ethic dimension is not an easy task – not even for corporate or other non-governmental organizations – and there is an entire body of literature that explains the special challenges that need to be addressed by intelligence agencies.

This text draws a clear map of the main ethical topics related to different areas of intelligence activity and tries to explore the way ahead, having in mind the need to clarify the core values and develop specific ethical programs and mechanisms – if possible, before being confronted with a major crisis.

I strongly believe that if intelligence is seen as a public good or service, ethics provides the real added value needed to evolve in a democratic and durable way.

STATUL ROMÂN MODERN ÎN VIZORUL SERVICIILOR SECRETE ALE RUSIEI IMPERIALE

De Ioan Codruț Lucinescu

Dincolo de acțiunile întreprinse de forțele progresiste naționale începând cu Revoluția de la 1848, apariția și consolidarea statului modern român se datorează, într-o foarte mare măsură, contextului internațional favorabil – reducerea influenței imperiilor otoman și rus, ale căror interese se contraveneau celor ale națiunii noastre.

Această evoluție complexă aduce România față în față cu marea putere vecină dornică de sporire a prestigiului continental și achiziții teritoriale în sudul Europei – imperiul rus. Primele divergențe evidente de politică externă apar odată cu declanșarea „crizei orientale” (1875) și, mai ales, în perioada pregătirilor Rusiei de a începe războiul împotriva Imperiului Otoman.

Proclamarea independenței țării noastre la 9 mai 1877 nu a însemnat automat și începerea unei strânse cooperări militare româno-ruse în Balcani, datorită pozițiilor divergente ale actorilor implicați: în timp ce domnitorul Carol I urmărea, firesc, să implice țara ca actor individualizat în conflict, pentru ca, pe baza aportului său militar, să poată obține un loc la tratativele de pace ce trebuiau să pună capăt iminentului război, imperiul rus urmărea să-și asume întregul merit în preconizata victorie facilă (în opinia elitei politice și militare ruse) împotriva Imperiul Otoman.

Edificatoare în acest sens este Nota diplomatică primită de guvernul român la 17/29 mai 1877 din partea cancelarului rus Gorceakov, în care se spunea că „(...) împăratul nu invită România să coopereze dincolo de Dunăre. Dacă, însă, guvernul român ar dori să întreprindă o asemenea acțiune pe propriile sale cheltuieli, pe riscurile și pericolele sale, aceasta nu ar putea să aibă loc decît cu condiția absolută a unității de comandament superior, care ar rămîne în mîinile comandantului suprem al armatei imperiale. Rusia nu are nevoie de concursul armatei române. Forțele pe care le-a pus în mișcare cu scopul de a-i combate pe turci sînt mai mult decît suficiente pentru realizarea acestui obiectiv”.

(Gheorghe Platon, Istoria modernă a României, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1985, p. 242).

În această atmosferă de entuziasm, fără o evaluare serioasă asupra capabilităților militare ale Porții (care începuse de un deceniu un amplu proces de modernizare a armatei, cu concursul consilierilor și furnizorilor de arme occidentali), Petersburgul decide începerea ofensivei în sudul Dunării, declarând război Imperiului Otoman la 12/24 aprilie 1877. Evoluția operațiunilor militare este binecunoscută, Rusia fiind obligată să accepte cooperarea directă a armatei române și recunoașterea rolului nostru în conflict, moderarea cererilor formulate față de Turcia (învinsă în ianuarie 1878) ca urmare a amenințării Marii Britanii că va intra în război alături de Înalta Poartă, deciziile Congresului de Pace de la Berlin (iulie 1878) etc.

Eșecul ambițiilor sale geostrategice, în primul rând imposibilitatea de a ocupa Strâmtorile, fără de care Rusia imperială nu rămânea „decât” o mare putere europeană, va marca și atitudinea acesteia față de tânărul stat român independent. În concluzie, sfârșitul secolului al XIX-lea prezintă un tablou geopolitic complex și departe de stabilitate, sud-estul Europei fiind, pe bună dreptate, un veritabil „butoi cu pulbere” pentru securitatea continentală.

România, independentă și aflată într-un puternic proces de modernizare spre sfârșitul secolului al XIX-lea, reprezenta un impediment major atât în asigurarea unui coridor terestru de legătură între Imperiul rus și „frații slavi” din Balcani, cât și în atingerea, așa cum am amintit deja, a principalului obiectiv de politică externă imperială – ocuparea și controlul Strâmtorilor. Deoarece nu mai putea fi vorba de un conflict militar deschis împotriva țării noastre, s-a încercat, printr-o multitudine de mijloace, marea majoritate provenind din arsenalul serviciilor de spionaj, crearea de probleme guvernelor țării. Mai ales că imperiul rus dispunea de capabilități și resurse superioare, aflându-se, contrar opiniei larg vehiculate în epocă, într-un amplu proces de modernizare și dezvoltare.

Încă de la înființarea sa la începutul anilor’80 ai secolului al XIX-lea, poliția secretă rusă (binecunoscuta Ohrana) a acordat o atenție evidentă activităților de spionaj desfășurate în statele de interes pentru imperiul rus. Însă, din diverse motive, rezultatele nu s-au ridicat la înălțimea așteptărilor, edificatoare fiind informările eronate din perioada războiului ruso-japonez (1904-1905). În schimb, structurile informative și contrainformative ale armatei imperiale ruse obțin rezultate remarcabile în primul deceniu al secolului al XX-lea în spațiul european, în special împotriva viitorului adversar austro-ungar, în particular (cunoscând, din cauza multiplelor trădări, tot ceea ce era nevoie despre capabilitățile militare ale Imperiului condus de Franz Joseph) și ale Puterilor Centrale, în general.

Deși subiectul nu este pe deplin elucidat, se poate vorbi de o anumită implicare externă și în ceea ce privește declanșarea și răspândirea răscoalei țărănești din anul 1907, eveniment cu reverberații majore în opinia publică națională a epocii. Fără a intra în detalii, amintim rapoartele întocmite de prefectul județului Botoșani, Jules Văsescu, adresate conducerii statului chiar din momentul începutului mișcării.

Acesta solicita imperios, la 10 și 11 martie 1907, ca trupele ce vor fi trimise ca întăriri să fie de cavalerie, deoarece instigatorii nu provin din satele răsculate, ci se deplasează rapid, din sat în sat: „sunt emisari care cutreieră satele și promit în numele MS Împăratul Rusiei de a împărți tot pământul la țărani și îi îndeamnă de a se revolta pentru a veni Rusia să domnească pe această țară, căci numai ei vor putea distribui pământul.....Faza revoluției s-a schimbat, locuitorii, grație instigatorilor – se crede ruși de naționalitate – ce cutreieră satele, văzând că au putut să-și îndeplinească pretențiunile lor către arendași și proprietari, cer mai mult: împărțirea pământurilor între ei....E necesitate absolută de cavalerie pentru a putea urmări cu folos bandele care cutreieră satele spre a răzvrăti locuitorii. Infanteria nu poate îndeplini această sarcină”(Alex Mihai Stoenescu, Istoria loviturilor de stat în România, vol. 2, Editura RAO, București, 2001, p.134-135).

Deși în deceniile următoare s-a negat existența acestor instigatori ruși sau plătiți de serviciile secrete țariste (de altfel, pentru a nu se deteriora și mai mult relațiile cu marele vecin, nici nu s-a mediatizat acest aspect) este evident că Petersburgul încerca să profite din plin de orice problemă internă a României, Bucureștiul știind foarte bine acest lucru. De aceea, din momentul în care răscoala ia amploare, autoritățile române ordonă închiderea frontierei „începând de la Suceava până la Mihăileni” pentru a împiedica infiltrarea de agenți travestiți în țărani bucovineni și a nu oferi niciun pretext de intervenție militară din partea Rusiei țariste și Austro-Ungariei.

Un aspect foarte interesant și reliefat de structurile informative naționale în informările către forurile de conducere este acela al colaborării ruso-bulgare în domeniul culegerii de informații cu caracter militar pe teritoriul României.

COLABORAREA RUSO-BULGARĂ PENTRU SPIONAREA APARATULUI MILITAR ROMÂNESC

În urma unei simple întâmplări sunt aduse la lumină, în anul 1907, aspecte de maximă importanță pentru securitatea națională. Datorită numelui destinatarului și masivității pachetului, Oficiul poștal din Odobești trimite Direcției Generale a Telegrafelor și Poștelor un colect considerat suspect; aceasta, la rândul său, îl trimite, spre a fi verificat, Siguranței Generale a Statului. Aici este deschis și examinat cu atenție, ajungându-se la concluzia că este vorba de un caz ce poate afecta serios securitatea României. Pachetul era destinat unui ofițer de artilerie bulgar care locuia la Sofia, locotenentul G. Hesapcieff, și conținea hărți și planuri militare detaliate ale unei părți din Moldova.

Într-un raport secret redactat la 12 noiembrie 1907 și prezentat atât ministrului de Interne, cât și celui de Război, directorul Direcției Poliției și Siguranței Generale (DPSG) Ion (Iancu) Panaitescu atrage atenția asupra acestui periculos caz de spionaj în care era implicată Bulgaria și, foarte probabil, Rusia țaristă. Directorul Panaitescu evidențiază, printre altele, cooperarea existentă între instituțiile militare bulgare și ruse, având ca obiectiv comun spionarea țării noastre. Aceasta era vitală pentru armata și serviciul de spionaj țarist deoarece orice intrare în țară a unui „supus” rus, indiferent că era civil sau militar, era riguros înregistrată și urmărită atât de poliție, cât și de Siguranță sau Jandarmerie.

„Concluzia logică ar fi că spionajul acesta s-a făcut pentru interesul armatei bulgare. Dat fiind, însă, că regiunea reprezentată de hărțile în cestiune este situată dincolo de linia fortificată Focșani-Nămoloasa, (Putna-Bacău), regiune care cade în afară de zona intereselor bulgărești, nu este exclusă posibilitatea ca acest spionagiu să fie făcut de bulgari pe contul rușilor. E posibil ca rușii să se folosească de ofițerii bulgari, acestora fiindu-le mult mai ușor de a se strecura neobservați în țară, amestecându-se travestiți între muncitorii și zarzavagii bulgari, precum și între covrigarii și bragagii cari staționează la porțile tuturor cazărmilor și stabilimentelor noastre militare. Nu se pune o trupă în marș, fără ca covrigarii și bragagii bulgari să n-o urmărească pas cu pas și D-zeu știe câți din ei n-or fi ofițeri travestiți. Ofițerilor ruși le-ar fi foarte greu să se introducă în țară peste tot locul, căci ar fi repede descoperiți, ei neputându-se travesti decât ca iconari sau jugănari, cari știu însă că sunt suspectați în tot dauna de autorități și apoi chiar dacă n-ar fi descoperiți totuși mare treabă n-ar putea face neavând posibilitatea de a se introduce pe lângă stabilimentele militare și de a însoți trupele în marșuri, exerciții și manevre.”, se arată în unul din documentele păstrate în Dosarul nr. 94/1907 (file 19-20, Fond Direcția Poliției și Siguranței Generale) la Arhivele Naționale ale României.

În final, raportul directorului general al Direcției de Poliție și Siguranță atrage atenția asupra necesității ca „Marele Stat Major al Armatei să înființeze un serviciu de contra spionagiu, care să fie bine organizat spre a putea demasca cu înlesnire pe spionii cari mișună în țară”.

UN SPION CARE A ȚINUT PRIMA PAGINĂ A PRESEI VREMII

Unul din cazurile de spionaj, intens mediatizat în opinia publică românească a începutului de secol al XX-lea și în care s-a stabilit, indubitabil, implicarea spionajului țarist, este cel al căpitanului de artilerie Rodrig Goliescu (foto). Un talentat inventator în domeniul aviației dar și un personaj de o moralitate îndoielnică (a se vedea pe larg Paul Ștefănescu, Istoria serviciilor secrete române, Editura ANTET, Prahova, 2007, pp. 34-37), dornic de înavuțire și trăind peste posibilitățile oferite de condiția de militar, intră într-un periculos joc de trădare națională.

Trimis cu o substanțială finanțare din partea statului român la Paris pentru a-și perfecționa invenția (avioplanul), acesta se întoarce în toamna anului 1910 cu datorii contractate și neonorate. La București, folosindu-se de societatea de aviație fictivă pe care o înregistrase în Franța – „Societatea de aviație Goliescu et comp", încearcă să atragă în cursă persoane dornice a-și plasa resursele financiare în afaceri rentabile, fără însă a înregistra succese deosebite. Cu prilejul demersurilor făcute în Rusia pentru a obține aprobarea din partea ministerului industriei a unei cereri de brevet pentru avioplanul său, intră în atenția spionajului țarist. Astfel, în iunie 1912, este contactat de agentul rus Piotr Altinovici, interpret al Legației Ruse la București, care îl recrutează ca informator.

Într-o notă descoperită ca urmare a percheziției efectuate la domiciliul său, Rodrig Goliescu își asuma în scris obligația de a transmite serviciului rus de informații o serie de documente referitoare la apărarea națională - planul de mobilizare al unui regiment de infanterie cu toate datele necesare, ultima ediție a Regulamentului de mobilizare și planul de concentrare al armatei române în caz de război cu imperiul rus sau cu Austro-Ungaria, planul Statului Major al transporturilor militare pe căile ferate în caz de mobilizare etc.

Necesitatea procurării informațiilor militare solicitate îl obligă să-și caute ajutoare, lucru care i-a fost fatal. Fostul său subaltern M. Predescu, pe care l-a contactat în scopul sustragerii documentelor de la Marele Stat Major, a prezentat cazul șefilor săi, Goliescu fiind preluat informativ de Siguranța Generală a Statului, cea care avea competențele și resursele necesare derulării acțiunii de urmărire. Va fi arestat la 13 februarie 1913, vestea răspândindu-se rapid în Capitală, fiind titlu de prima pagină în presă.

Pentru a nu împărtăși aceeași soartă, Piotr Altinovici părăsește clandestin țara, sustrăgându-se monitorizării efectuate de agenții români; în procesul-verbal încheiat ca urmare a percheziției realizate la domiciliul său, comisarul de poliție însărcinat cu executarea mandatului de aducere arată că „este plecat din țară fără a se ști unde".

În primăvara anului 1913, Consiliul de Război al Corpului II armată a început judecarea procesului; prin sentința din 22 iunie 1913, căpitanul Goliescu este condamnat la douăzeci de ani muncă silnică și degradare militară pentru „înaltă trădare și contrafacere de sigilii și semnătură". Supraviețuiește în mod miraculos războiului în condițiile în care pierderile umane ale țării în prima conflagrație mondială s-au ridicat la aproape 10% din populație, fiind eliberat în anul 1925, toate încercările sale ulterioare de a se reabilita oficial fiind sortite eșecului. Moare în 1942.

ACȚIUNI ALE SPIONAJULUI MILITAR ȚARIST PE TERITORIUL NAȚIONAL

STUDIU DE CAZ – VLADIMIR NICOL'AEVICI

Un document inedit, aflat în fondul documentar Direcția Generală a Poliției (Dosar nr. 1/1914, file 30-33) la Arhivele Naționale ale României, redă pe parcursul multor file o parte importantă din rețeaua spionajului militar rus în România, prezentată chiar de cel care era considerat de ruși ca fiind omul lor de încredere, avocatul Vasile Alexandrescu din Iași. Acesta denunțase Siguranței Generale a Statului (DPSG) operațiunea serviciului secret țarist, fiind prezentați cetățenii români dispuși să procure, contra unor sume de bani, informațiile solicitate de partea rusă.

Legat de subiect, „personajul" central îl constituie cetățeanul rus Vladimir Nicolaevici, considerat de Siguranță ca fiind un spion versat, cunoscător al spațiului est-european, călătorind des în Bulgaria și Serbia. Practic, pe parcursul anului 1914, datorită declanșării conflagrației mondiale, cerințele informative cresc exponențial pentru toți beligeranții, atât în ceea ce privește dușmanii declarați, cât și țările încă neutre, precum Italia sau România. În Referatul redactat de sub-directorul DPSG Stan N. Emanuel și prezentat conducerii instituției la 2 martie 1914, se arată:

„O latură a activității spionagiului militar rus în România este serviciul de spionagiu organizat anume pentru Moldova, având sediul central în Odessa la Statul Major rus, circumscripția militară Odessa. Legătura între Odessa și Iași se face de un oarecare Vladimir Nicolaevici, rus de origine, pretins comerciant, care vine foarte des în România și care era bănuit de mult timp că făcea spionagiu.

Din examinarea dosarului cu No. 227 din archiva secretă a Direcțiunei resultă că acest Vladimir Nicolaevici s-a adresat advocatului Alexandrescu din Iași, făcându-i propunerea ca în schimbul unei sume de bani ce i se va servi lunar, să se intereseze el de activitatea acestor agenți, iar rapoartele lor să fie trimise la Odessa.

Advocatul Alexandrescu denunțând afacerea Direcțiunei și întrucât noi aveam interesul să cunoaștem felul informațiunilor ce se cereau de ruși în chestiuni militare, precum și de a ști cine erau persoanele cari făceau asemenea servicii statului rus, am cerut avocatului Alexandrescu să primească propunerea..."

Importanța pe care o acorda Siguranța Statului acestei rețele de spionaj, monitorizată de agenții Siguranței în 1914 și 1915, este dată și de ordinul directorului DPSG, Iancu Panaitescu, de a i se raporta direct informațiile obținute ca urmare a supravegherii persoanelor implicate în acțiune. Nu s-a trecut la arestarea românilor și rușilor care formau agentura ofițerului țarist (n.n. cercetările arătaseră că acesta era ofițer superior al armatei imperiale) deoarece erau evidente afinitățile țării noastre cu Antanta, din care și imperiul rus făcea parte. Intrarea României în războiul mondial, în august 1916, a transformat imperiul rus într-un aliat oficial, cu care trebuia, cel puțin teoretic, să avem o strânsă cooperare militară și politică. Convenția Militară semnată împreună cu cea politică la 4/17 august 1916 de către premierul I.I.C. Brătianu cu reprezentanții celor patru mari puteri – Franța, Imperiul Rus, Imperiul Britanic și Regatul Italiei, obliga Petersburgul la sprijin militar direct: acțiuni ofensive ale armatei ruse în Bucovina, concomitent cu declanșarea atacului românesc în Transilvania, flota rusă să garanteze securitatea portului Constanța, iar trupele de uscat, împreună cu cele române, să apere Dobrogea de un posibil atac din partea bulgarilor.

În plus, Anglia și Franța se obligau să asigure aprovizionarea României cu armament și muniție prin teritoriul rus, într-un ritm de 300 tone pe zi. Prea puține din obligațiile Aliaților au fost puse în practică așa cum ar fi trebuit, fiind una din cauzele principale ale dezastrului militar suferit de armata română în campania din 1916. Procesul de modernizare și transformare pe care l-a parcurs armata română în iarna lui 1916/1917 s-a materializat și într-o solidă colaborare pe planul informativ cu structurile rusești echivalente, eficiența culegerii informațiilor vitale pentru planificarea operațiunilor militare comune crescând exponențial. Însă, declanșarea revoluției bolșevice la 25 octombrie/7 noiembrie 1917 este urmată de o perioadă de tulburări care pun la grea încercare relațiile între cei doi aliați, deveniți repede dușmani.

Ieșirea Rusiei din război în decembrie 1917 și încercările de comunizare a teritoriului din Moldova, rămas sub controlul guvernului român (iarna 1917/1918), culminează cu ruperea relațiilor diplomatice în ianuarie 1918 și instalarea unei stări conflictuale la Nistru deosebit de periculoase pentru noul stat român. Unirea țării cu Basarabia din martie 1918 va reprezenta problema fundamentală a relațiilor inter-statale în perioada interbelică, Moscova nerecunoscând acest act istoric reparatoriu.

CONCLUZII

Deznodământul primei conflagrații mondiale a dovedit că decizia strategică a Bucureștiului de a se alătura Antantei, în august 1916, fusese corectă, iar România Mare a devenit realitate. Nu numai că unificarea națională a consolidat intern statul român, dar, în egală măsură, i-a conferit un statut mai important în noua ecuație de securitate continentală. În același timp, însă, România întregită se confruntă cu complexe amenințări externe determinate de pretențiile revizioniste a nu mai puțin de trei vecini – Ungaria, Bulgaria și nou apăruta Uniune Sovietică.

De departe, cel mai periculos adversar era Uniunea Sovietică care a încercat, în cele două decenii interbelice, să slăbească coeziunea societății românești prin diverse metode – de la propagandă internă prin intermediul mișcării comuniste, la încercări de declanșare a unor revolte țărănești și greve muncitorești sau o intensă activitate de spionaj pe teritoriul național. Această politică oficială de atacare a României pe toate planurile (cu excepția celui militar, direct) începe imediat după instaurarea regimului bolșevic în Rusia, intensificându-se pe măsură ce Uniunea Sovietică se consolida; în deceniile al treilea și al patrulea, structurile de spionaj ale regimului sovietic (cronologic, ne referim la serviciile secrete „civile" CEKA, GPU, OGPU și, ulterior, NKVD, precum și serviciul de informații militar – RU și GRU) vor încerca, utilizând toate mijloacele aflate la dispoziție să creeze nesiguranță și convulsii sociale în România, considerată „stat imperialist".

Confruntarea va deveni sângeroasă și, fără menajamente, atât Serviciul Secret de Informații - SSI, cât și Secția a II-a a Marelui Stat Major al armatei române sau structurile Ministerului de Interne (în special Siguranța Statului) evidențiindu-se prin profesionalismul și spiritul de sacrificiu al agenților, civili și militari implicați; mulți dintre aceștia vor plăti cu viața pentru informațiile culese din interiorul URSS sau în acțiuni de anihilare a spionilor sovietici pe teritoriul național.

Pe plan intern, cu toate eforturile depuse de Kremlin, mișcarea comunistă a fost lichidată chiar de la creare. Astfel, Ministerul de Interne, prin structurile sale de poliție și siguranță, elimină pericolul comunist „din fașă": la 12 mai 1921, sub acuzația de atentat contra siguranței statului, sunt arestați toți delegații comuniști la Congresul Partidului Socialist din România care votaseră, cu o zi înainte, afilierea necondiționată a Partidului Socialist la Internaționala a III-a Comunistă și transformarea sa în Partidul Comunist Român.
Ministrul de Interne Constantin Argetoianu nu exagera când, zilele următoare, își informa colegii din guvern: „Pot să vă dau plăcuta asigurare că s-a terminat cu comunismul în România" (Constantin Argetoianu, Memorii, vol. VI, Editura Machiavelli, București, 1996, p. 86). Deși comunismul a ajuns la putere în România două decenii și jumătate mai târziu, acest fapt s-a datorat exclusiv intrării țării noastre în sfera de influență sovietică și nicidecum bazei sale naționale.

ABSTRACT

The Romanian state, which had been independent since 1878 and had undertaken a strong process of modernization in the following decades, represented a major impediment both for ensuring a terrestrial corridor linking the Russian Empire and the „Slav brothers" from the Balkans, and for the Empire reaching its main foreign policy objective – the occupation and control of the Straits. Since an open military conflict against our country was out of the question, various entities tried, through a multitude of means (most of them coming from the arsenal of the espionage services), to create trouble for the country's governments.

Even from its very beginnings, the Russian secret police had paid undivided attention to espionage activities conducted in the states which presented interest for the Russian Empire.

At the beginning of the 20th century, the Romanian military and civilian intelligence organizations (in special, General State Security Department of the Ministry of Interior) pursued and annihilated Tsarist espionage networks and investigated various betrayal cases. That happened in a context in which the Russian Empire had superior capabilities and resources and undertook, contrary to the largely circulated opinion in the epoch, an ample process of modernization and development.

MANDATUL DE SECURITATE NAȚIONALĂ

De Romeo GÂRZ

În anul 1989 Departamentul Securității Statului a fost desființat, ca urmare a mișcărilor revoluționare. În prima etapă s-a produs trecerea în componența Ministerului Apărării Naționale, iar în a doua etapă, desființarea propriu-zisă în baza unui decret al Consiliului Frontului Salvării Naționale.

Rolul de a înființa un nou serviciu cu competențe de informații a revenit Consiliului Provizoriu de Uniune Națională care, la 26 martie 1990, în baza Decretului nr. 181, a înființat Serviciul Român de Informații. Scopul înființării acestui organism a fost acela de a „obține date și informații referitoare la activitatea serviciilor de spionaj, a organizațiilor extremist – teroriste îndreptate împotriva României, a elementelor cu intenții de a organiza și desfășura acțiuni de diversiune și atentat, de subminare a economiei naționale, de destabilizare a ordinii de drept".

Potrivit acestor reglementări, Serviciului Român de Informații i-au fost atribuite competențe în contracararea spionajului, a terorismului internațional, a extremismului de stânga sau de dreapta, pentru prevenirea acțiunilor destabilizatoare, de ori ce fel, în raport cu ordinea constituțională stabilită de Parlament.

LEGEA SECURITĂȚII NAȚIONALE

Securitate națională se poate defini, în sensul prevederilor art. 1 din Legea nr. 51/1991, ca fiind starea de legalitate, de echilibru și de stabilitate socială, economică și politică ce se impune a fi realizată pentru a se asigura: existența și dezvoltarea statului național român, ca stat suveran, independent, unitar și indivizibil; menținerea ordinii constituționale; realizarea climatului de exercitare neîngrădită a drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale prevăzute de Constituție.

Un aspect important al cadrului normativ este cel referitor la modalitățile de realizare a securității naționale, și anume prin cunoașterea, prevenirea și înlăturarea amenințărilor interne sau externe, care pot aduce atingere valorilor de securitate națională menționate anterior, acțiuni care compun aparatul complex al activității de informații pentru realizarea securității naționale.

INTERCEPTAREA CONVORBIRILOR TELEFONICE

În limbaj strict juridic vorbim despre restrângerea temporară a exercițiului unor drepturi sau libertăți fundamentale în activitatea de informații pentru realizarea securității naționale.

Politica legislativă a statului român are în vedere faptul că securitatea națională a României trebuie să se realizeze în condițiile respectării depline a drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, exercițiul acestora putând fi restrâns temporar doar în cazuri cu totul excepționale, strict reglementate de lege.

Una dintre situațiile pentru care, prin art. 53 și prin alte prevederi ale Constituției României, se permite restrângerea temporară a exercițiului unor drepturi sau libertăți fundamentale, o constituie apărarea securității naționale.

Cadrul normativ în vigoare care asigură aplicarea acestor drepturi constă în Legea nr. 51/1991 și Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului.

Articolele 14-20 din Legea nr. 51/1991 se coroborează, în cazul amenințărilor la adresa securității naționale generate de infracțiunile de terorism, cu art. 20 din Legea nr. 535/2004, care se aplică în mod corespunzător, aceste legi conținând dispoziții exprese prin care se instituie obligații și garanții menite să asigure respectarea și apărarea drepturilor și libertăților fundamentale în activitatea de informații pentru realizarea securității naționale.

Este interzisă în mod expres urmărirea sub aspect informativ a vreunei persoane pentru exprimarea liberă a opiniilor sale politice, imixtiunea în

viața sa particulară, în familia sa, în domiciliul sau proprietățile sale, ori în corespondență sau comunicații, atingerea onoarei sau a reputației, dacă nu săvârșește vreuna din faptele ce constituie, potrivit legii, o amenințare la adresa securității naționale.

Per a contrario, săvârșirea unor asemenea amenințări de către o anumită sau anumite persoane, îndreptățește statul ca, prin instituțiile sale specializate, să ia măsuri adecvate de apărare, inclusiv cu efecte restrictive temporare asupra exercițiului drepturilor menționate, dar numai cu respectarea normelor imperative impuse de lege.

Deși legea nu precizează în mod explicit, constatarea existenței unor asemenea amenințări este o condiție necesară, dar nu și suficientă pentru a se opera în mod direct, nemijlocit, măsuri restrictive, pentru care trebuie îndeplinite și alte condiții pe care legea le prevede în mod expres.

În fine, o ultimă precizare cu caracter general se referă la faptul că metodele și mijloacele de obținere a informațiilor necesare securității naționale nu trebuie să lezeze drepturile sau libertățile fundamentale ale cetățenilor, viața particulară, onoarea sau reputația lor ori să îi supună la îngrădiri ilegale.

Aceste dispoziții sunt imperative și nu permit niciun fel de excepție, ceea ce înseamnă că: organele de stat cu atribuții în domeniul securității naționale trebuie să folosească doar metode și mijloace statuate prin norme interne și oficiale în materia securității naționale; sub nici o formă, aceste metode și mijloace nu trebuie folosite în modalități care să afecteze drepturile și libertățile fundamentale ale omului, în afara cadrului normativ de excepție.

Nerespectarea acestor cerințe îndreptățește persoana lezată să se adreseze instanțelor competente, iar cei vinovați răspund civil, administrativ sau penal, după caz.

Aplicarea dispozițiilor constituționale referitoare la restrângerea temporară a exercițiului unor drepturi pentru apărarea securității naționale se face prin intermediul prevederilor Legii nr. 51/1991, care stabilește expres și limitativ sfera și scopul actelor sau măsurilor ce pot avea asemenea consecințe, condițiile în care pot fi efectuate și conținutul concret al documentelor ce materializează demersurile necesare efectuării lor.

Activitățile specifice culegerii de informații care presupun restrângerea temporară a exercițiului unor drepturi pentru apărarea securității naționale sunt: „a) interceptarea și înregistrarea comunicațiilor electronice, efectuate sub orice formă; b) căutarea unor informații, documente sau

înscrisuri pentru a căror obținere este necesar accesul într-un loc, la un obiect ori deschiderea unui obiect;

c) ridicarea și repunerea la loc a unui obiect sau document, examinarea lui, extragerea informațiilor pe care acesta le conține, precum si înregistrarea, copierea sau obținerea de extrase prin orice procedee; d) instalarea de obiecte, întreținerea și ridicarea acestora din locurile în care au fost depuse, supravegherea prin fotografiere, filmare sau prin alte mijloace tehnice ori constatări personale, efectuate sistematic în locuri publice sau efectuate în orice mod in locuri private; e) localizarea, urmărirea și obținerea de informații prin GPS sau prin alte mijloace tehnice de supraveghere; f) interceptarea trimiterilor poștale, ridicarea și repunerea la loc a acestora, examinarea lor, extragerea informațiilor pe care acestea le conțin, precum și înregistrarea, copierea sau obținerea de extrase prin orice procedee; g) obținerea de informații privind tranzacțiile financiare sau datele financiare ale unei persoane, in conditiile legii"[1].

În ceea ce privește natura juridică a acestor acte, trebuie să constatăm că ele se circumscriu normelor dreptului administrativ, fiind acte administrative realizate în regim de putere publică și cu un pronunțat caracter preventiv. Condițiile în care pot fi efectuate activitățile ce au ca scop culegerea de informații și care, prin natura lor, au incidențe asupra drepturilor și libertăților fundamentale țin de: existența unei amenințări la adresa securității naționale; solicitarea și obținerea mandatului de securitate națională prevăzut de lege; justificarea temeinică a cazurilor pentru care se solicită mandatul respectiv.

Stările de fapt prevăzute de art. 3 din Legea nr. 51/1991 sunt denumite amenințări la adresa securității naționale și constituie temeiul legal al inițierii demersurilor pentru obținerea mandatului de securitate națională pentru efectuarea unor acte care au ca efect și legitimează restrângerea temporară a exercițiului unor drepturi sau libertăți fundamentale.

Cererea de eliberare a mandatului de securitate națională, adresată procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, trebuie să conțină, între altele, date sau indicii din care să rezulte cu certitudine existența unei amenințări la adresa securității naționale. În acest sens, instituția solicitantă trebuie să desfășoare în prealabil activități de informații care, prin caracterul lor, să nu aducă atingere vreunuia dintre drepturile și libertățile fundamentale, dar să identifice și să probeze existența unor amenințări la adresa securității naționale.

Pe de altă parte, în absența posibilităților create prin mandatul de securitate națională, organele de informații nu pot pătrunde în clandestinitatea și conspirativitatea specifică faptelor ce pot pune în pericol securitatea națională, sens în care legiutorul a prevăzut în mod expres situațiile în care se poate recurge la acest mijloc de culegere de informații, respectiv: nu există alte posibilități ori sunt posibilități limitate pentru cunoașterea, prevenirea sau contracararea riscurilor ori amenințărilor la adresa securității nationale; acestea sunt necesare și proporționale, date fiind circumstanțele situației concrete[2].

În ce privește eliberarea, de către judecător, a mandatului de securitate națională, aceasta are ca scop prevenirea comiterii de abuzuri sau încălcări ale dispozițiilor constituționale privind drepturile și libertățile fundamentale.

Mandatul de securitate națională se emite de către judecătorii anume desemnați de președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, pe o perioadă determinată, în sensul unei garanții legale a respectării drepturilor și libertăților fundamentale în activitatea de informații, garanție care oferă un temei suplimentar de imparțialitate. În privința justificării cazurilor pentru care se solicită mandatul de securitate națională aceasta presupune, pe lângă invocarea existenței amenințării, demonstrarea existenței unei clandestinități în care nu se poate pătrunde pe căi și cu mijloace obișnuite.

Această condiție are rolul de a filtra solicitările serviciilor de informații astfel încât să nu se emită mandat de securitate națională atunci când situația nu impune restrângeri temporare asupra exercițiului unor drepturi sau libertăți. Existența amenințării constituie o condiție necesară, dar nu și suficientă pentru restrângerea temporară a exercițiului unor drepturi și libertăți fundamentale, fiind necesară întrunirea unui cumul de cerințe imperative stabilite de legiuitor, iar măsura să fie una de excepție.

Legea fundamentală stabilește cadrul general al instituției restrângerii drepturilor și libertăților fundamentale, enumerând principiile de bază, după cum urmează:

- restrângerea exercițiului drepturilor și libertăților se poate face numai prin lege, sens în care atât temeiurile, cât și procedurile necesare trebuie să fie strict reglementate prin acte normative de nivelul legii;
- restrângerea exercițiului drepturilor și libertăților se realizează numai dacă se impune, în absența altor mijloace de protejare a valorii sociale puse în pericol sau lezate;
- restrângerea este subsumată unor scopuri expres prevăzute în Constituție, precum cel al apărării securității naționale;
- restrângerea poate fi dispusă numai dacă este necesară, o astfel de măsură fiind excepțională și în acord cu exigențele Convenției Europene a Drepturilor Omului;
- măsura trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o, respectiv cu starea de pericol la adresa securității naționale;
- măsura trebuie aplicată în mod nediscriminatoriu, motiv pentru care restrângerea nu se poate baza pe criterii de naționalitate, sex, rasă, convingere religioasă etc., ci exclusiv pe considerentul faptei care pune în pericol sau lezează valorile și relațiile sociale ocrotite prin art. 53 din Constituție, respectiv apărarea securității naționale;
- măsura trebuie să nu aducă atingere existenței dreptului, sens în care este supus restrângerii temporare și limitate doar exercițiul unui anumit drept, și nu dreptul în sine.

[1]Art. 14 alin. 2 din Legea nr. 51/1991

[2]Art. 14 alin. 1 din Legea nr. 51/1991

ABSTRACT

National security must have a legal framework that meets the immediate needs of a state law. The intelligence services have to be granted sufficient powers to ensure learning, preventing and countering any action that might represent a threat to the national security. They need to contribute to the safeguarding of the rule of law, the balance and the social, economic and political stability as prerequisites for the existence and the development of the national Romanian state, as a sovereign, independent, unitary, indivisible entity. All these efforts are vital for the constitutional order as well as for securing the free exercise of rights, liberties and fundamental duties, as stated by the Constitution.

National security law consists of stipulations meant to ensure the protection of the fundamental rights and liberties of the citizens in relation to the means used to obtain the intelligence, by protecting the people against arbitrary measures of preventing, collecting information, or countering actions, carried out by national institutions.

Thus, these regulations aim to eliminate any possibility of infringement of the fundamental rights and liberties aforementioned. They consist of a plethora of juridical premises that convey the activity of the national institutions commissioned for this purpose, into a necessary and possible activity

The situations defined by art. 3 from Law nr. 51/1991 are considered threats to national security and represent the legal basis for the commissioned government institutions to obtain the national security warrant in view of carrying out actions that justify the temporary limitation of the fundamental rights and liberties.

REPERELE ISTORICE ȘI ACTUALE ALE CONCEPTULUI „NEED TO KNOW“

De Elena CHECIU

Accesul la informație reprezintă un principiu fundamental al funcționării oricărui stat democratic. Fiecare cetățean este îndreptățit să se implice în procesele de decizie ale societății, dar, în același timp, trebuie să fie conștient că promovarea intereselor legitime ale statului presupune și protecția acelor date a căror diseminare îi poate aduce prejudicii.

Informația în sine a fost, este și va rămâne o „armă imaterială” foarte valoroasă, iar preocuparea pentru protejarea unor informații esențiale pentru realizarea nevoilor și intereselor sociale nu reprezintă un element de noutate în contemporaneitate. Istoria umanității cuprinde multiple situații în care comunitățile au resimțit nevoia de a restricționa/ proteja accesul la informații tocmai pentru a realiza un obiectiv de interes general.

Un prim exemplu în acest sens este cel al „focului grecesc”, factor-cheie al supremației maritime grecești în evul mediu, care avea proprietatea de a arde în orice condiții, chiar sub apă. Mărturiile legate de folosirea acestuia ajung până la sfârșitul secolului al XII-lea, ultima lui folosire fiind probabil în timpul Cruciadei a IV-a, care a fost deturnată și s-a încheiat prin cucerirea Constantinopolului de către armatele venite din Occident. Acest secret a fost extrem de bine protejat, astfel că nimeni în afară de împărat nu cunoștea întreg procesul de producție și elementele constitutive. Nici până astăzi nu se cunoaște compoziția exactă a focului grecesc și cine l-a inventat. Episodul Calului Troian este, de asemenea, relevant. Acțiunea aheilor a fost o reușită tocmai pentru că a fost tăinuită până în momentul desfășurării ei efective – pătrunderea în cetatea Troiei și deschiderea porților acesteia.

Mai târziu, protejarea informațiilor referitoare la potențialul armelor nucleare a fost inițiată chiar de fizicieni, Leo Szilard fiind, se pare, cel care a impus secretizarea unor rezultate care au contribuit la crearea bombei atomice.

În zilele noastre, marcate de o profundă tehnologizare și, implicit, de micșorarea distanțelor dintre indivizi, state și civilizații, nevoia de cunoaștere este vitală, cu atât mai mult cu cât conflictele se poartă în plan preponderent informațional. Dezvoltarea infrastructurii informaționale a creat posibilități de comunicare din ce în ce mai sofisticate și de transmitere a informațiilor într-un ritm accelerat, pe distanțe tot mai mari. Agresiunile au nevoie de condiții pentru a avea efect. Tocmai de aceea controlul vehiculării informațiilor clasificate este esențial pentru securitatea națională.

Potrivit Declarației Universale a Drepturilor Omului, orice persoană are dreptul la libertatea opiniei și expresiei; acest drept include libertatea de a susține opinii fără nicio interferență și de a căuta, primi și răspândi informații și idei prin orice mijloace, indiferent de frontiere. Pornind de la acest concept, Constituția României consfințește principiul potrivit căruia dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit.

Prevăzând posibilitatea în care exercitarea dreptului la liberă informare ar putea implica și unele acțiuni mai puțin legitime, ce ar putea să aibă ca efect afectarea unor valori universal recunoscute și protejate, prin legea fundamentală s-a stabilit, în mod excepțional, că dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a tinerilor sau securitatea națională.

Prin Legea privind protecția informațiilor clasificate au fost înlocuite vechile reglementări referitoare la apărarea secretului, utilizate încă din anii ’70. În acest fel au fost instituite limitele dreptului persoanei la informații, prin definirea informațiilor clasificate și stabilirea condițiilor speciale în care acestea pot fi accesate. Pentru punerea în aplicare a prevederilor acestui act normativ au fost adoptate Hotărârile de Guvern pentru aprobarea Standardelor naționale de protecție a informațiilor clasificate în România și privind protecția informațiilor secrete de serviciu.

Legislația în materie definește informațiile clasificate ca fiind „informațiile, datele, documentele de interes pentru securitatea națională care, datorită nivelurilor de importanță și consecințelor ce s-ar putea produce ca urmare a dezvăluirii sau diseminării neautorizate, trebuie să fie protejate”.

În România, informațiile sunt clasificate secret de stat sau secret de serviciu. Informațiile secrete de stat sunt acele informații a căror divulgare poate prejudicia siguranța națională și apărarea țării și care, în funcție de importanța valorilor protejate, se includ în trei niveluri de secretizare - strict secret de importanță deosebită, strict secret și secret. Cele secret de serviciu sunt definite ca fiind informațiile a căror divulgare este de natură să determine prejudicii unei persoane juridice de drept public sau privat.

Accesul la astfel de date nu este posibil fără îndeplinirea cumulativă a două condiții esențiale, respectiv existența necesității de a cunoaște – *need to know* și a certificatului de securitate sau autorizației de acces, emise în condițiile legii. Drept urmare, accesul la informațiile clasificate este permis doar din necesitatea exercitării corecte a prerogativelor și atribuțiilor profesionale ale unei persoane, autorizate în acest sens, și nu în scopul satisfacerii unor interese de natură personală. Implementarea măsurilor de protecție a documentelor secrete de stat și secrete de serviciu reprezintă o obligație a tuturor instituțiilor și autorităților publice, agenților economici cu capital integral sau parțial de stat ori persoanelor juridice de drept public sau privat care gestionează astfel de informații.

Nerespectarea normelor juridice în domeniu conduce la producerea de incidente de securitate, care trebuie să fie cercetate administrativ la nivelul entităților unde s-au produs, în scopul stabilirii condițiilor în care au avut loc și a măsurilor de remediere (corective, disciplinare sau juridice) care se impun a fi luate.

În situația în care sunt săvârșite infracțiuni la protecția secretului de stat (precum divulgarea informațiilor secrete de stat, divulgarea informațiilor secrete de serviciu, neglijența în păstrarea informațiilor), unitățile gestionare de astfel de informații vor sesiza organele de urmărire penală și vor pune la dispoziția acestora datele și materialele necesare probării faptelor.

Pentru diminuarea riscurilor de securitate, prevenirea diseminării neautorizate și gestionării defectuoase a informațiilor clasificate este esențială nu doar obținerea autorizațiilor de acces, în condițiile impuse de lege, pentru toate persoanele care lucrează cu acestea, ci și implicarea lor în activități de pregătire protectivă riguroase și constante.

O atenție deosebită trebuie acordată domeniului protecției surselor generatoare de informații - INFOSEC, măsurile prevăzute de lege pe acest palier acoperind securitatea calculatoarelor, a transmisiilor, a emisiilor, securitatea criptografică, precum și depistarea și prevenirea amenințărilor la care sunt expuse datele și sistemele.

Având în vedere realitățile prezente, respectarea măsurilor de protecție a informațiilor clasificate trebuie să reprezinte o preocupare constantă a deținătorilor de astfel de date, formalismul și interpretarea personală a dispozițiilor legale în materie favorizând apariția premiselor producerii unor incidente de securitate, cu consecințe negative și prejudicii atât în planul securității naționale, cât și în activitatea persoanelor juridice de drept public sau privat.

ABSTRACT

Access to information is a fundamental principle of any democratic state. Every citizen is entitled to take part in the decision-making processes of society, but at the same time, he/she must be aware that promoting the legitimate interests of the state implies the protection of that data whose release could harm them.

The information itself was, is and will remain a valuable "immaterial weapon", especially as the conflicts nowadays are fought mainly on the information front. In Romania, the limits of a person's right to information are stipulated by Law no. 182/2002. Two classes of information have been established: state secret and restricted, according to the damage that can be brought by unauthorized disclosure.

Access to such data is not possible without simultaneously complying with two essential conditions, the existence of a need to know and security clearance/ access authorization issued within the provisions of the law. Given the present realities, compliance measures to protect classified information should be a constant concern of the holders of such data. Formalism and personal interpretation of statutory provisions favor the premises for security incidents, with negative consequences for national security or the legal entities, be they public or private.

INTERVIU

NICULAE IANCU

Rector al Academiei Naționale de Informații

„AVEM APROXIMATIV ZECE CANDIDAȚI PENTRU FIECARE LOC PE CARE ACADEMIA NAȚIONALĂ DE INFORMAȚII ÎL SCOATE LA CONCURS PENTRU STUDENȚI.“

OVIDIU MARINCEA: Domnule rector, de ce avea nevoie Serviciul Român de Informații de Academia Națională de Informații? Nu sunt foarte multe servicii de *intelligence* care au propria academie.

NICULAE IANCU: Răspunsul simplu la această întrebare este acela că profesia de ofițer de informații, odată ce au fost parcurși anii de maturizare a noului profil instituțional al Serviciului Român de Informații, solicită o pregătire de nivel universitar.

Răspunsul pe larg ține de ideea existenței unui standard ocupațional asociat profesiei de ofițer de informații, în acord cu toate principiile de funcționare ale învățământului superior românesc, european și global în general. Este necesară o formare de nivel înalt a profesioniștilor din domeniul de activitate respectiv.

În egală măsură, prezența Academiei Naționale de Informații în cadrul Serviciului Român de Informații este legitimă, deoarece se constituie într-o platformă de gândire și acțiune academică în formularea unor repere conceptuale fundamentale misiunilor Serviciului Român de Informații. Pornind de la aceste principii fundamentale de existență a învățământului superior militar de informații, în cei 23 de ani de existență ai Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul” s-a conturat un profil consolidat pe doi piloni esențiali de existență: cercetare științifică și învățământ superior.

Care sunt rezultatele pe care le-ați înregistrat în domeniul cercetării științifice?

În ultimii ani, odată cu conturarea unui profil științific distinct pentru domeniul studiilor de securitate și *intelligence*, a apărut necesitatea firească de constituire a unei structuri organizatorice, care să asigure rezultate științifice de vârf în aceste domenii de competență. Această structură organizatorică a cunoscut diverse forme, astăzi fiind sub egida Institutului Național de Studii de *Intelligence*. Institutul Național de Studii de *Intelligence* acționează pe două paliere: studii de securitate și studii de *intelligence*, prin prisma cărora sunt acoperite 21 de tematici esențiale pentru definirea acestor domenii. De exemplu, pornim de la ceea ce înseamnă un profil de țară, România 2020-2030, un domeniu în jurul căruia sunt dezvoltate mai multe proiecte asociate ideii de gândire strategică și mergând până la domenii care vizează domenii de nișă ale securității naționale, cum este domeniul *cyberintelligence, cybersecurity* sau domeniul protecției și securității infrastructurilor critice.

Cât de greu se accede în cadrul Academiei Naționale de Informații?

Procesul de selecție și procesul de pregătire care preced, respectiv însoțesc parcursul educațional al studenților în Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul” sunt procese foarte complexe. Practic, cei care ajung să obțină statutul de student în cadrul Academiei Naționale de Informații trec prin mai multe filtre, care, într-un fel sau altul, au menirea de a confirma existența abilităților necesare urmării profesiei de ofițer de informații. Noi numim, la nivelul comunității academice, aceste caracteristici ale studentului ca fiind specifice profilului candidatului pentru a deveni student în Academia Națională de Informații.

Procesul de selecție este un proces complex, riguros și foarte sever. Deci această medie nu exprimă un nivel de cunoștințe al candidatului nostru, ci exprimă poate nivelul standardului educațional asumat de comunitatea noastră academică. Urmează un parcurs educațional cu durata de trei ani, la sfârșitul căruia studenții noștri, în baza cumulărilor pe care le fac pe parcursul pregătirii, absolvă Academia cu note începând de la 8 până, evident, către 10.

Sunt și studenți care renunță la studii? Dacă da, care sunt motivele pentru care aceștia abandonează cursurile?

Nu putem spune că există un fenomen din acest punct de vedere. Pentru a răspunde la această întrebare, statistica ne-ar putea ajuta mai mult, deci aș putea spune că pleacă undeva între 2 și 5% dintre studenții noștri, dar în cifre absolute, ținând cont de faptul că sunt foarte puține locuri scoase la concurs în fiecare an pentru accederea la studii universitare de licență, aș spune că poate 1-2 studenți pe an se retrag din ceea ce înseamnă parcursul educațional.

Se retrag din diverse motive. Principalul motiv pe care-l constatăm este al dificultății în a se adapta la rigorile muncii de informații înțelese în mod progresiv pe parcursul pregătirii, respectiv perspectiva economică, adică nivelul înțeles de către studenții noștri al veniturilor de natură salarială la debutul în carieră.

Pe porțile Academiei Naționale de Informații intră în fiecare an foarte mulți civili pentru a studia în cadrul Academiei Naționale de Informații. De la an la an, știu că există o dinamică interesantă. Care sunt motivele pentru care civilii își doresc să-și însușească studiile de securitate?

Da, este și pentru noi până la urmă un model de mândrie să observăm interesul crescut din partea societății civile pentru a urma diverse forme de pregătire în cadrul Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”. Noi respectăm toate criteriile de asigurare a calității impuse de ceea ce înseamnă sistemul de învățământ superior românesc, avem un număr limitat de locuri care pot fi oferite în diverse forme de pregătire organizate în cadrul Academiei Naționale de Informații.

Pe parcursul evaluărilor pentru admitere la aceste programe, evident că punem și noi această întrebare: Ce anume li s-a părut atractiv sau ce anume au avut în vedere atunci când au ales această universitate pentru a-și completa portofoliul de pregătire individuală la acest nivel superior? Și răspunsurile sunt diverse. Ne bucurăm să constatăm că reprezentanții societății civile, ai mediului de afaceri, ai administrației locale și centrale vin la Academia Națională de Informații pentru a-și însuși cultura de securitate în vederea luării celor mai bune decizii în activitatea pe care aceștia o desfășoară.

Dar sigur vă aduceți aminte de niște răspunsuri, nu știu, ciudate, amuzante.

Personal, evident că nu pot fi martor al tuturor proceselor de selecție, însă avem analizele de *feedback* pe care le realizăm și noi după fiecare moment de admitere. Iar acestea ne oferă câteodată și posibilitatea de a zâmbi. De exemplu, sunt situații în care diverși aspiranți sau candidați sunt foarte convinși că au toate abilitățile necesare muncii de informații și dau detalii care l-ar face invidios până și pe James Bond! Apoi, cer să acceadă pe un loc la studiile de master destinate civililor, luându-și angajamentul că își vor pune la dispoziția țării toate calitățile lor de super-eroi.

Rămânem în același registru, pentru că aș vrea să vă întreb care este cel mai vârstnic absolvent de masterat?

În ceea ce privește formele de pregătire universitară destinate instituțiilor din domeniul securității naționale există niște limite de vârstă, deci impuse din start. Aceste limite merg până la vârsta de 35 de ani. În ceea ce privește masterele civile, evident că suntem deschiși societății așa cum orice altă universitate o face și oricine își dorește să-și completeze bagajul de cunoștințe la un nivel înalt prin accesarea unor programe de pregătire universitare în cadrul Academiei poate veni către noi.

Am aici un element interesant, într-una dintre sesiunile de admitere la unul dintre masterele destinate societății civile, am avut o doamnă candidat în vârstă de 55 de ani, care a menționat faptul că dorește să-și schimbe profilul individual și profilul de carieră. Voia să facă masterul pentru a se convinge dacă i se potrivește munca de informații și astfel să vadă cu ce se va ocupa în următoarea perioadă a vieții sale.

Întrebare *off the record*, Mihai Viteazul a fost absolvent al Academiei? Chiar, de unde-i numele de Mihai Viteazul, că nu cred că știe toată lumea.

Există un istoric, cred că mai degrabă nescris, pe o cutumă a asocierii unor nume relevante din istoria românească de instituțiile de învățământ supe-

rior și în mod special pentru cele militare. S-a apreciat că o personalitate relevantă din istoria noastră care, într-un fel sau altul, poate fi asociată și cu munca de informații sau cu rolul informațiilor în obținerea unor succese, să spunem de natură operativă, ca să mă adresez pe limbajul specific profesiei noastre, ar fi domnitorul Mihai Viteazul, primul întregitor al poporului român.

Cooperarea internațională: Cu ce alte entități similare sunteți în colaborare și cooperare?

În ultimii ani, pe acest palier al cooperării internaționale din partea Academiei Naționale de Informații a existat o deschidere foarte mare.

Noi spunem că există o creștere exponențială în realizarea unor contacte relevante în plan internațional, acestea fiind focalizate pe ceea ce înseamnă posibilitatea gestionării în comun a unor proiecte de cercetare științifică sau educaționale care să aibă relevanță în arealul geografic al țării noastre.

De altfel, ceea ce noi constatăm este că Academia Națională de Informații este atractivă partenerilor internaționali din două perspective: o perspectivă este tipul de relație, să spunem instituțională, cu principalul serviciu de informații românesc, model pe care majoritatea partenerilor noștri îl consideră de succes, sens în care ni s-a solicitat în mod constant un transfer de expertiză pentru a se analiza posibilitatea transferării acestui model și în alte spații și, în egală măsură, poate este relevantă poziția țării noastre în regiunea Mării Negre sau în regiunea extinsă a Mării Negre, care rămâne un centru de interes pentru ceea ce înseamnă securitatea contemporană. Concret, poate cele mai strânse parteneriate le avem în spațiul nord american. Ceea ce aș vrea să mai menționez aici este faptul că la nivelul comunității noastre academice ne preocupă identificarea mai multor parteneri internaționali, pentru a crea, a construi împreună pe palierul academic în ariile noastre științifice, decât în plan național și am găsit această deschidere în Statele Unite ale Americii, unde poate o surpriză pentru mulți cei care, într-un fel sau altul, sunt interesați de activitatea Academiei, există Universitatea Națională de Informații a SUA (National Intelligence University).

Este principalul nostru partener, cu care avem în derulare mai multe proiecte de cercetare și perspective de dezvoltare, inclusiv a unor programe de pregătire. În egală măsură, avem contacte, în primul rând pe zona de cercetare științifică, în interiorul unor rețele de cercetare europeană și unor rețele de cercetare internațională prin prisma cărora suntem și parte a unor consorții prin care am accesat proiecte finanțate, spre exemplu din programul Orizont 2020 al Uniunii Europene.

Suntem, din cunoștințele noastre, una dintre puținele universități din România, care în momentul de față are două proiecte în derulare pe programul Orizont 2020 și avem încă trei aplicații depuse, spunem noi, cu șanse de succes.

Dintre universitățile de prestigiu mondial, cu care sunteți parteneri?

Avem un parteneriat direct cu Universitatea Harvard din Statele Unite, concret cu JFK School of Government, universitatea cu care derulăm împreună un program anual de pregătire destinat celor care ocupă diverse poziții de responsabilitate în instituții de securitate și apărare din arealul Mării Negre.

Acest program este accesat în egală măsură și de reprezentanți ai societății civile din cele șapte state riverane Mării Negre.

Cum vă comunicați oferta educațională? Cum află studenții, cum află civilii de oferta educațională, dacă nu intră pe acest site al Academiei Naționale de Informații sau pe site-ul SRI?

Răspunsul este simplu: suntem cunoscuți. Însă trebuie să fac din nou referire la cele două paliere, să spunem principale, de adresabilitate a activității noastre universitare. Pentru programele de pregătire destinate școlarizării viitorilor ofițeri de informații, care vor activa în cadrul instituțiilor de securitate națională, există un întreg sistem de selecție și colaborare, parteneriate semnate cu aceste instituții, care includ această componentă de publicitate, de prezență în spațiul public a ofertei noastre educaționale. Suntem prezenți cu oferta noastră publică atât pe internet, cât și în diverse interacțiuni pe care le organizăm în cadrul instituțiilor de învățământ preuniversitar, pentru a face cunoscută oferta publică a Academiei Naționale de Informații. În ceea ce înseamnă celălalt palier, al programelor de pregătire destinate societății civile, care au ca principal scop realizarea unui culturi de securitate la nivelul societății românești, chestiune care apreciem că este de maximă importanță pentru creșterea nivelului de securitate, comunicăm atât prin intermediul ofertelor publice pe care le postăm pe diverse platforme de comunicare, cât și ceea ce în mod tradițional înseamnă transmiterea dintr-o generație în alta a existenței unor oportunități de formare în universitățile românești.

Avem și ce promova! Începând cu data de 1 august 2015, ANI are o nouă facultate, având astfel două facultăți, Facultatea de Informații și Facultatea de Studii de Intelligence. Ne putem mândri și cu o nouă structură de cercetare științifică, alături de Institutul de Studii Naționale de Intelligence, ființând de la această dată și Centrul Național de Modelare și Simulare de Intelligence. Alături de aceste structuri principale ale activității noastre academice, prin noua schemă organizatorică, sunt funcționale și Școala Doctorală, respectiv Colegiul Național de Informații.

Vorbim de o plajă extrem de largă, de la cercetare, care include modelare, simulare, până la Facultatea de Informații, o zonă extrem de extinsă și către societatea civilă. De ce această preocupare?

Academia Națională de Informații își exercită rolul social pe trei dimensiuni: pregătirea ofițerilor de informații, având în vedere existența unei profesii de sine stătătoare, desfășurarea de activități de cercetare științifică pentru oferirea unor prognoze de securitate solide necesare conturării unui profil de țară la diverse orizonturi de timp și crearea unei culturi de securitate la nivelul societății românești. În această a treia dimensiune, noi spunem că rolul Academiei Naționale de Informații este un rol cheie. De ce este necesară o cultură de securitate națională? Pentru că securitatea ar trebui să vizeze fiecare individ în parte, iar prin contribuția fiecărui cetățean la consolidarea culturii de securitate națională avem garanția primară a existenței unui mediu corespunzător de dezvoltare socială și umană, dezvoltare care trebuie să vizeze creșterea performanței și competitivității naționale. Aceste deziderate nu sunt posibile decât prin contribuția fiecărui cetățean în parte. Evident, există și o percepție că această contribuție la consolidarea securității nu înseamnă altceva decât o informare sau crearea unei relații între turnător și instituția de forță. Este o paradigmă care vine din trecut, credem că este depășită această imagine asociată instituțiilor de securitate și intelligence și că prezența cetățeanului în dezbaterile de securitate într-o manieră științific construită, astfel încât mesajele să fie modelate în cunoștință de cauză, înțelegând ceea ce înseamnă risc, amenințare și viitor pentru țara noastră, reprezintă, ceea ce menționam mai devreme, garanția consolidării statului român.

În noul context de securitate, cât de interesată este Academia de subiectul securității cibernetice?

Fenomene care în trecut păreau doar filă de istorie, măcar pentru acest spațiu european, de tipul migrațiilor sau a ceea ce înseamnă războiul convențional, al amenințărilor de tip clasic venite din spațiul estic, sunt astăzi mai prezente decât oricând. Complementar acestor amenințări de tip clasic, care ne situează într-o paradigmă realistă de gândire a problematicilor

de securitate, se manifestă și riscurile de natură neconvențională, poate cea mai importantă amenințare venind din spațiul cibernetic. În acest context, suntem preocupați, la nivelul Academiei Naționale de Informații de ceea ce înseamnă securitatea cibernetică, de ceea ce înseamnă apărarea cibernetică și de ceea ce înseamnă *cyberintelligence*, sens în care avem în derulare mai multe proiecte de cercetare, atât pentru fixarea conceptelor fundamentale ale domeniilor menționate, cât și pentru identificarea unor modele de abordare a acestor riscuri și amenințări pe diverse paliere de tip instituțional sau statal. În egală măsură, suntem preocupați de lansarea unor programe de pregătire care să abordeze tematica securității cibernetice, așa încât ne-am gândit să ne adresăm în două dimensiuni beneficiarilor pregătirii Academiei: dimensiunea de politică publică în gestionarea spațiului cibernetic, respectiv impactul tehnologiei asupra vieții noastre. Aici nu se poate lucra sau gândi sau acționa decât în spirit de parteneriat. Acest parteneriat trebuie să includă atât instituțiile statului, cât și entitățile care reprezintă societatea civilă și cetățeanul.

Că vorbim de relații instituționale și parteneriat, care este relația Academiei Naționale de Informații cu Serviciul Român de Informații?

Academia Națională de Informații este structură componentă a Serviciului Român de Informații. Academia Națională de Informații funcționează în spiritul autonomiei universitare.

Altfel spus, Serviciul Român de Informații ne oferă tot ceea ce înseamnă sprijinul necesar dezvoltării unei comunități academice autentice, însă noi funcționăm și acționăm în spiritul autonomiei universitare, forumurile de decizie universitară fiind cele care se regăsesc în cadrul oricărei universități care funcționează prin prisma modelului Bologna. Această autonomie universitară ne oferă o libertate de gândire și acțiune care de multe ori conferă rezultate semnificative pentru conturarea unor decizii instituționale necesare adoptării unor direcții de acțiune în acord cu misiunile și aria de responsabilitate a Serviciului nostru.

NEVOIA DE AVERTIZARE TIMPURIE

ÎN CONTEXTUL SECURITAR ACTUAL

De Dudu IONESCU

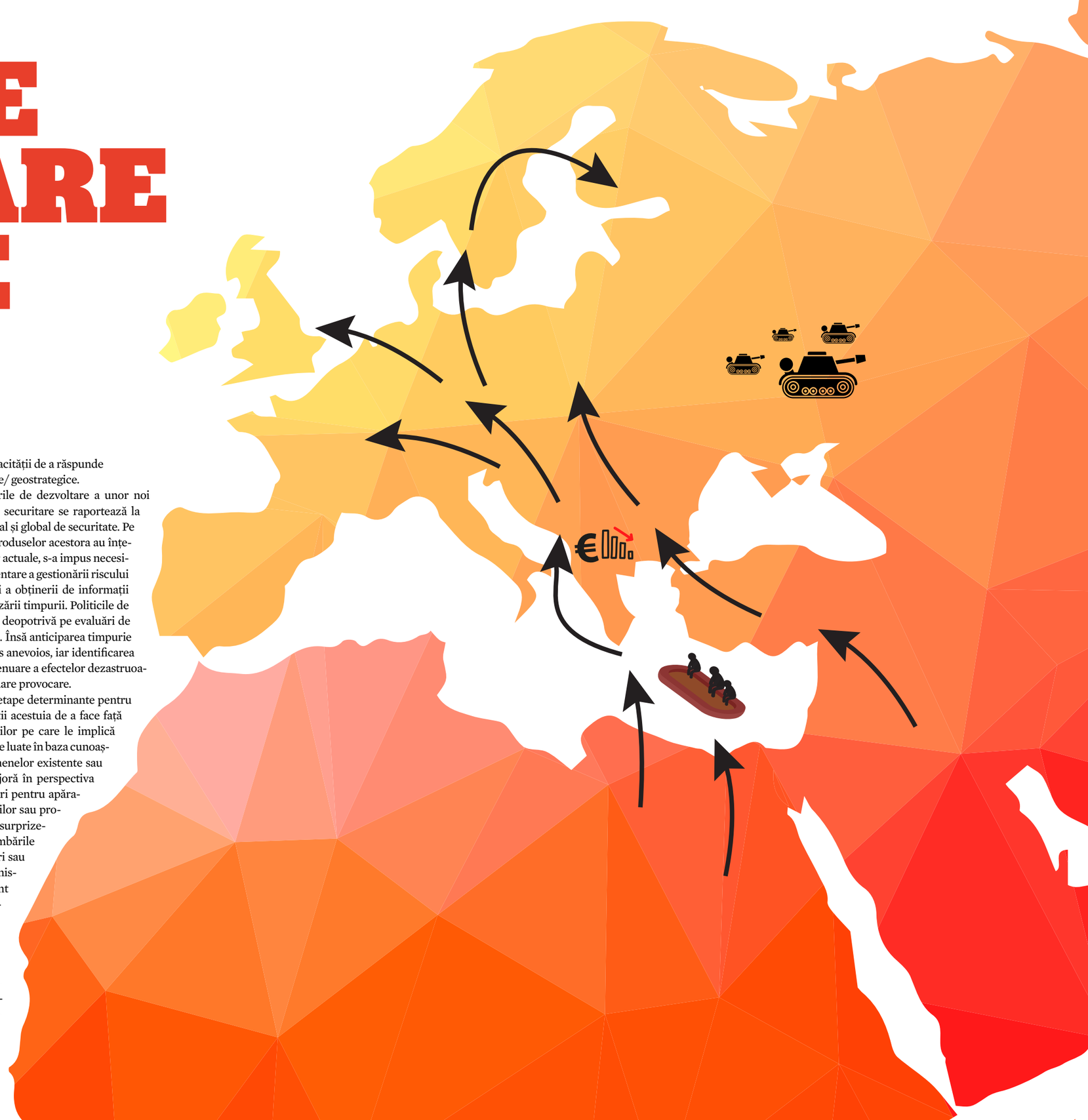

O LUME A „LEBEDELOR NEGRE”

Trăim într-o epocă marcată de crize – cele mai recente: Ucraina, Grecia, criza refugiaților. Fie că vorbim de instabilități/ dezechilibre politice, de mișcări sociale sau conflicte violente, la nivel global, în fiecare moment se află în desfășurare cel puțin o situație de criză, de intensitate, durată, localizare diferite ori aflată în momente/ stadii diferite de evoluție. Indiferent că au la bază evenimente naturale sau acțiuni umane, crizele au un rol destabilizator asupra societății în ansamblu și, mai ales, asupra securității naționale, regionale sau internaționale.

Impredictibilitatea mediului actual de securitate, caracterul atipic al noilor provocări, diversificarea aproape incontrolabilă a riscurilor și amenințărilor și diminuarea limitelor temporale în care se pot produce acestea creează riscul ca decidenții de nivel înalt să fie luați prin surprindere de apariția unor astfel de situații potențial generatoare de riscuri. Caracteristica particulară a riscurilor și amenințărilor actuale, ce rezidă în inter-relaționarea lor – de multe ori pe formule de tip binom: clasic/ emergent, intern/ extern, oportunitate/ defavorabilitate ș.a. – contribuie la apariția/ crearea unor breșe în procesul de cunoaștere/ anticipare desfășurat de instituțiile din *Intelligence*. Acest aspect a impus necesitatea substituirii sau a completării nevoii de a cunoaște/ *need to know* cu nevoia de a împărtăși/ *need to share*, la care se adaugă paradigma lecției învățate, prin crearea unui mediu integrat specific *Intelligence* – respectiv comunitățile de informații – în care informația să circule rapid.

INFORMAȚIE, CUNOAȘTERE, DECIZIE

Obținerea de informații corecte și oportune reprezintă o reală provocare atât pentru experții în *Intelligence*, cât și pentru factorul de decizie, ambii fiind responsabili, în egală măsură, de gestionarea activă a datelor și informațiilor privind potențialele situații de criză, dar și de dezvoltarea a noi moduri de gândire anticipativă și de planificare strategică menite să confrunte deopotrivă viitoarele amenințări, dar și oportunități.

Dificultatea în creștere a procesului de anticipare este strâns legată de necesitatea existenței la nivelul decidenților a unei viziuni mai largi, menită să faciliteze pe de-o parte înțelegerea modului și a cauzelor aflate la originea potențialelor mutații produse/ generate de anumite fenomene, iar pe de altă parte, de sporirea capacității de a răspunde adecvat noilor provocări geopolitice/ geostrategice.

Din această perspectivă, eforturile de dezvoltare a unor noi metode de anticipare a evoluțiilor securitare se raportează la dinamica mediului național, regional și global de securitate. Pe măsură ce analiștii și beneficiarii produselor acestora au înțeles cauzele multiple ale conflictelor actuale, s-a impus necesitatea abordării diferite și complementare a gestionării riscului și planificării politicilor, precum și a obținerii de informații exacte și oportune, în scopul avertizării timpurii. Politicile de prevenire necesită un sistem bazat deopotrivă pe evaluări de risc solide și de avertizare timpurie. Însă anticiparea timpurie a crizelor continuă să fie un demers anevoios, iar identificarea oportunităților de prevenire sau atenuare a efectelor dezastruoase ale acestora constituie o și mai mare provocare.

Cunoașterea și anticiparea sunt etape determinante pentru dezvoltarea unui stat și a capacității acestuia de a face față mediului concurențial și provocărilor pe care le implică ideea de progres. Deciziile strategice luate în baza cunoașterii și anticipării evoluțiilor fenomenelor existente sau potențiale sunt de importanță majoră în perspectiva obținerii unui avantaj competitiv ori pentru apărarea împotriva riscurilor, amenințărilor sau provocărilor de orice natură. Evitarea surprizelor și abilitatea de a anticipa schimbările prin recunoașterea acelor indicatori sau semnale declanșatoare ale mecanismelor de avertizare timpurie sunt factori-cheie ai cunoașterii strategice.

Anterior apariției lor, majoritatea crizelor sunt precedate de semnale repetate de avertizare timpurie. Diferite tipuri de crize emit diferite tipuri de semnale. Dacă acestea sunt sesizate și analizate, multe crize pot fi evitate încă dinainte de a se declanșa.

AVERTIZAREA TIMPURIE – UN „MUST HAVE" ÎN ERA INFORMAȚIONALĂ

Dacă anterior secolului în curs posibilitatea de previzionare a fost destul de limitată, în prezent acest lucru este facilitat de evoluția tehnologiei, dezvoltarea sistemelor avansate de comunicații, navigare și observare, soluțiile tehnice de monitorizare/ semnalare a pericolelor, la care se adaugă cunoașterea în sfera prevenirii crizelor de orice natură (metodologii, planuri de prevenire și memorii instituționale).

Altfel spus, acum există condiții propice gestionării eficiente a crizelor. Este necesară doar identificarea celor mai bune mecanisme care să se plieze pe situația concretă și să contribuie la diminuarea șanselor de producere a unei crize sau de dezvoltare a ei până la stadii incontrolabile.

Dinamica și complexitatea mediului de securitate global, reducerea termenelor de emitere a unor predicții sau reconfigurările geopolitice/ geostrategice au contribuit la transformarea avertizării timpurii într-un proces amplu, care presupune mai mult decât monitorizarea factorilor cunoscuți cu ajutorul unor indicatori prestabiliți, respectiv concentrarea pe identificarea semnalelor slabe/ *week signals* ale riscurilor și amenințărilor, cel mai adesea necunoscute.

Se profilează două mari provocări: identificarea constantelor și anticiparea posibilelor evoluții/ fenomene securitare de natură internă/regională/ globală.

Pentru a face față cu succes unei situații de criză în desfășurare, strategiile oportune pentru strângerea de informații și analiză sunt de o importanță capitală. Aceste *„unwittingly black boxes*/ necunoscute neștiute" reprezintă una dintre cele mai mari provocări pentru comunitățile de informații. Cele mai mari surprize s-au produs nu din cauza lipsei informațiilor, ci din lipsa conexării acestora, ceea ce a condus la eșec acțional în multe din situațiile de criză de dată recentă. În privința atentatelor de la 11 septembrie 2001, în mediile de analiză se apreciază că un recurs la multitudinea experiențelor trecute legate de atacuri teroriste cu bombă ar fi putut genera un tabel de indicatori a ceea ce s-a întâmplat – lucru care nu s-a întâmplat (și) din vina unor autorități incapabile să se adapteze la schimbările mediului de securitate.

Avertizarea timpurie a devenit, în timp, o condiție sine qua non a procesului de prevenire a situațiilor de criză și adoptare de măsuri pentru reducerea costurilor politice, diplomatice ori economice ce ar putea apărea în urma declanșării acestora.

Ea poate juca un rol major în toate cele patru faze ale situației de criză, așa cum sunt ele prezentate în majoritatea studiilor de specialitate – prevenire, pregătire, răspuns, revenire la situația anterioară. În spațiul comunitar, spre exemplu, prevenirea crizelor constituie un obiectiv major de politică internă și externă atât la nivelul Uniunii Europene, cât și al statelor membre, fiind create instituții, structuri, organisme și inițiative care să intre în acțiune încă din faza de semnalare a unei potențiale crize.

Factorul uman implicat în procesul de monitorizare, evaluare și analiză integrată circumscris avertizării/ acțiunii timpurii este dublat de soluțiile tehnice de identificare și de evaluare a informațiilor – condiții care facilitează experților gestionarea situațiilor de criză. Aceștia beneficiază, în plus, de generozitatea spațiului *on-line*/ virtual, de informațiile din bazele de date și din spațiul public, avertizarea timpurie necesitând apelul la o varietate de surse de informare și metode analitice.

Dezvoltarea tehnologiei informației și a comunicațiilor a generat apariția unor instrumente *software* și a mijloacelor tehnice de transmitere facilă a datelor. Integrarea acestora în sistemele de avertizare timpurie facilitează procesul analitic, sporesc capacitatea de comunicare între monitori și entitățile respondente și contribuie la creșterea vitezei și acurateței în localizarea cât mai precisă a zonelor afectate de potențiale situații de criză.

În pofida tuturor acestor aspecte, care explică și justifică nevoia de avertizare timpurie, precum și rolul acesteia în prevenirea/ gestionarea situațiilor de criză, actorii implicați în acest proces, poate în mai mică măsură cei din *Intelligence*, manifestă un interes aparent pentru prevenirea conflictelor, în realitate fiind focalizați pe rezolvarea/ gestionarea situațiilor existente. Operarea unor modele academice de avertizare timpurie lipsește aproape în totalitate, îngreunând, de regulă, gestionarea eficientă a situațiilor de criză la care se ajunge. Cel mai recent exemplu în acest sens este criza refugiaților, în cazul căreia soluțiile avansate de oficialii europeni relevă lipsa de coeziune și coerența decizională care dovedește, pentru moment, incapacitatea UE de a răspunde acestei provocări fără precedent cu care se confruntă.

INTELLIGENCE INTEGRAT ÎN DOMENIUL AWARENESS – O SOLUȚIE VIABILĂ

Chemate să realizeze deziderateleе de securitate națională, comunitățile de informații și-au asumat responsabilități de adaptare continuă la mutații, prin perceperea corectă a tendințelor și anticiparea riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților.

În țara noastră, în parcursul său spre instituționalizarea deplină, Comunitatea Națională de Informații a urmărit dezvoltarea unui parteneriat instituționalizat între structurile componente, caracterizat de respectarea identității de misiuni și atribuții specifice, coordonarea și eliminarea redundanțelor în activitățile specifice, precum și de susținerea în comun a unei capacități de analiză integrată de nivel strategic a informațiilor de securitate, reprezentată de singura structură executivă permanentă din cadrul comunității – Oficiul pentru Informații Integrate/ OII.

La nivelul acestei din urmă structuri, avertizarea timpurie ca tehnică de *Intelligence* s-a concretizat sub forma unor produse analitice de destinație *high-level* – perspectivă din care OII se profilează ca o entitate cu capacitate analitică majoră, funcțională și competentă să răspundă preventiv la provocările induse de dinamica mediului de securitate și să susțină decizia strategică în stat.

ABSTRACT

Avoiding surprises and the ability to anticipate changes by recognizing those indicators or signals (including weak signals) that trigger early warning mechanisms are key-factors of strategic knowledge. Although aware of the importance of its role in early warning and prevention/ crisis management, stakeholders in the process, perhaps to lesser extent intelligence officers, show an apparent interest in conflict prevention, being in fact focused on dealing with the current situation.

The effectiveness of prevention efforts can be enhanced by: revealing mechanisms for potential crisis developments - early warning systems; capacity building of relevant institutions in crisis prevention and response plan; creating partnerships between institutions and civilian actors in the field of crisis management; public awareness.

[1]Google Earth, Geographical Information Systems, sistemele de telefonie mobilă, GPS/ Galileo

SISTEMUL DE PREVENIRE A CONFLICTELOR ȘI AVERTIZARE TIMPURIE DIN CADRUL UNIUNII EUROPENE

De Mihaela MATEI

Avertizarea timpurie a constituit, în mod constant, o provocare majoră pentru toate serviciile de informații ca și pentru organizațiile internaționale implicate în managementul crizelor: cum pot fi anticipate crizele viitorului, cum poate o organizație să se pregătească pentru ceea ce pare la o primă vedere imprevizibil și deci, impredictibil? În această ecuație nu există niciodată soluții perfecte care să anticipeze un Pearl Harbour sau sisteme de alertă timpurie atât de performante încât să poată prevedea schimbări geopolitice de amploare precum căderea URSS sau, în celălalt capăt al „meniului" de crize contemporane, un fenomen cu dezvoltare rapidă, în avalanșă, precum problema actuală a refugiaților sirieni în Europa.

Pe de altă parte, faptul că nu există o matematică perfectă a crizelor viitoare nu constituie un argument pentru a nu încerca să dezvolți, într-o organizație cu o abordare comprehensivă asupra securității globale precum Uniunea Europeană, un sistem care să măsoare potențialul unor riscuri sau amenințări latente de a deveni conflicte deschise în viitor. Tratatul de la Lisabona (Concluziile Consiliului privind prevenirea conflictelor din 211 bazate pe art. 21c din Tratat), crearea Serviciului de Acțiune Externă al UE (*European External Action Service* – EEAS) și dezvoltarea abordării comprehensive asupra securității (*EU Comprehensive Approach to External Conflict and Crises 2013)* au condus la inițierea unui proces de analiză asupra riscurilor (*conflict risk analysis*) destinat identificării cauzelor inițiale ale unor conflicte la nivel global și respectiv, a măsurilor necesare pentru prevenirea transformării unor situații de criză sau de risc în conflicte.

EEAS a decis, astfel, în 2012 să dezvolte un sistem de Avertizare și Acțiune Timpurie (*Early Warning and Early Action*) bazat pe un model de analiză de risc care să răspundă la trei cerințe strategice:

- identificarea riscurilor cu potențial ridicat și a conflictelor în curs de agravare la nivel global
- comunicarea acestor riscuri într-un format standardizat decidenților din cadrul Uniunii Europene
- generarea unor recomandări pentru acțiuni preventive realizate în mod timpuriu (early actions) – aceste recomandări în mod ideal pot fi realizate la nivelul fiecărei țări în situație de risc sau criză pentru a fi transmise PSC (Political and Security Commitee din cadrul Consiliului UE) care să decidă – la nivelul statelor membre – ce măsuri pot fi luate.

Sistemul de avertizare timpurie al UE nu este, însă, un sistem de predicție a crizelor, ci un mecanism destinat identificării acelor riscuri cu potențial de escaladare ce ar trebui abordate prin acțiuni timpurii destinate protejării intereselor globale ale Uniunii Europene și cetățenilor săi. Sistemul este destinat unei analize de risc cu un orizont de 3-5 ani, fundamente bazate pe colectarea unor date care să fie baza indicatorilor de criză și care să fie monitorizate într-un interval extins de timp. Pe baza evaluărilor EEAS, Comisia UE, prin Instrumentul pentru Stabilitate, poate finanța proiecte concrete destinate sprijinului pentru democratizare, reformă, consolidarea societății civile și a condițiilor economice într-un stat terț care să răspundă în mod direct riscurilor identificate.

Diferența majoră față de un sistem de avertizare timpurie folosit în cadrul unui serviciu de informații este dată de pașii urmăriți care încearcă să traseze un „fir roșu" între monitorizare, evaluare, recomandări politice și măsuri, politici concrete de abordare a riscurilor urmate de un proces de *feed-back*. În cazul unui serviciu de informații, avertizarea timpurie (sistemele de *early warning and awareness*) se opresc la nivelul monitorizării și evaluării de risc, uneori fiind urmate de acțiuni limitate la zona securității și a *intelligence*-ului. Cei patru pași ai sistemului UE

(foto 1) sunt: scanarea situațiilor în curs de deteriorare bazată pe o analiză cantitativă a datelor disponibile – dezvoltată într-un sistem de monitorizare a unor indicatori precișiși pe baza unui program creat de către JRC (*Joint Research Centre al Uniunii Europene*) (1), identificarea țărilor care au nevoie de analiză calitativă și acțiuni ulterioare ale UE pentru a capitaliza oportunitățile de prevenire a conflictelor și consolidare a păcii (2), urmată de o analiză lărgită a riscurilor *versus* politicilor de urmat la nivelul tuturor actorilor din UE (EEAS, Directoratele ECHO, DEVCO și a altor structuri din cadrul Comisiei și Consiliului UE) pentru a stabili obiective explicite legate de politica UE (3), monitorizarea rezultatelor acestei politici în sensul impactului avut asupra riscurilor identificate (4).

În ceea ce privește primii doi pași, sistemul UE folosește modelul creat de către *Global Conflict Risk Index* (GCRI), bazat pe o clasificare a intensității conflictelor pe o scală de la zero la zece. Zero semnifică absența vreunui conflict. De la nivelul unu la nivelul patru este vorba de conflicte fără folosirea forței, dar cu folosirea unor mijloace în afara cadrului legal sau cu amenințări de utilizare a forței din partea actorilor implicați (spre exemplu, militarizarea frontierelor, înarmarea unor actori civili, pregătiri de război cu mobilizarea unor forțe naționale etc). Între cinci și șapte, vorbim de conflicte cu folosirea forței și recurgerea la violență între părți și, în fine, de la opt la zece sunt conflictele considerate foarte violente pe baza nivelului de victime, numărului de trupe implicate și efectelor asupra statelor vecine.

Modelarea de risc folosită de GCRI se bazează pe două modele statistice, o regresie logică și o regresie lineară. Datele istorice (dinamica unor indicatori în cursul unei perioade de timp extinse) sunt folosite ca input primar pentru a produce coeficienți pentru fiecare variabilă inclusă în sistem. Analiza evoluției acestor coeficienți duce, printr-un sistem de regresie logică la evaluarea probabilității de producere a unui conflict armat, în vreme ce intensitatea unui viitor conflict este măsurată printr-un model de regresie lineară. Din combinația celor două, fiecare țară analizată obține un scor de risc.

Centrul de cercetare al UE (JRC – *Joint Research Centre*) a analizat multiple modele de analiză cantitativă de risc sau conflict pentru a defini un set de variabile care, corelate, pot oferi o evaluare cantitativă corectă a situației dintr-un anumit stat. Parte din indicatorii definiți, grupați în cinci arii de risc prestabilite (foto 2) au fost discutați și dezvoltați pe baza unor interviuri purtate de JRC și EEAS cu diverși analiști, oficiali în domeniul politicii externe, analiști de *intelligence* și practicieni în domeniul prevenirii conflictelor. Astfel, actualmente, modelul de risc include următoarele arii de acoperire, fiecare cu indicatorii săi: politică, coeziune socială și securitate publică, prevalența conflictelor, geografie și mediu și economie.

Sistemul cantitativ de modelare de risc, odată aplicat și oferind scoruri pe fiecare țară, stă la baza analizelor calitative ulterioare realizate de experții EEAS, care sunt chemați să evalueze rezultatele obținute, astfel încât modelul aplicat să fie folosit sau să devină utilizabil în politicile UE.

Sistemul de avertizare timpurie este din start destinat unei analize structurale a viitoarelor conflicte și nu unei predicții a acestora. Când, cum, în ce condiții va izbucni un conflict este imposibil de prezis cu acuratețe câtă vreme multe dintre acestea debutează pe baza unui eveniment „accidental" – vezi Primăvara arabă în Tunisia sau războiul civil din Siria. Modelul folosit, deși foarte analitic, are anumite limitări inerente. În primul rând, nu există o analiză a conflictelor anunțate, dar care nu s-au întâmplat niciodată, chiar dacă sistemul monitorizează probabil peste 90 la sută din situațiile de violență și conflict din lume. În al doilea rând, principiul „crap in, crap out" al relației directe între *input* și *output*, se aplică modelării statistice și inevitabil datele obținute din zone înafara controlului statal nu pot fi decât limitate. Sistemul nu poate deci analiza în mod clar indicatori din zone aflate în conflicte tribale, în afara oricărei autorități sau din zone controlate de grupări non-statele cum ar fi așa numitul Califat al Statului Islamic în Siria. În al treilea rând, modelarea conduce la rezultate care pot fi dificil de analizat dintr-o perspectivă calitativă, la nivelul diplomatului sau al analistului de *intelligence*.

Dacă un conflict este anunțat într-un interval de câțiva ani într-un stat, analiștii sunt în general reticenți să susțină gradul de probabilitate cu care acest conflict se va declanșa pentru că, de multe ori, factori non-cuantificabili joacă un rol major în asemenea evoluții. Analiza cantitativă și cea calitativă trebuie să găsească un mod de acomodare și evaluare comun, care nu e întotdeauna ușor de obținut (practic, vorbim de trecerea de la pasul unu al sistemului UE la pașii doi și trei).

ZONA DE RISC	CONCEPT	INDICATOR	SURSĂ
Politică	Tipul regimului	Tipul regimului	**CSP**
		Lipsa democrației	**CSP**
	Realizările regimului	Eficacitatea guvernării	**World Bank**
		Nivelul represiunii	**CIRI**
		Responsabilitatea omului	**PTS**
Coeziune socială și securitate publică	Compliare etnică	Statul de putere etnică (Putere națională)	**ETH Zurich**
		Diversitate etnică (Subnațional)	**ETH Zurich**
		Legături etnice transnaționale	**CIDCM**
	Securitate și sănătate publică	Corupția	**World Bank**
		Rata omuciderilor	**UNODC**
		Mortalitate infantilă	**UNICEF**

FOTO 1

Prevalența conflictelor	Situația conflictuală actuală	Conflicte interne recente	**HIIK; UCDP/ PRIO**
		Vecini cu conflicte extrem de violente	**HIIK; UCDP/ PRIO**
	Istoricul conflictelor	Ani de la conflict extrem de violent	**HIIK; UCDP/ PRIO**
		Tendințe din anul trecut	**HIIK; UCDP/ PRIO**
Geografie și mediu	Provocări geografice	Deficitul de apă	**WRI**
		Producător de ulei	**World Bank**
		Constrângeri structurale	**BTI**
	Demografie	Mărimea populației	**World Bank**
		Ponderea tinerilor	**UNDESA**
Economie	Dezvoltare și distrubuție	PIB-ul pe cap de locuitor	**World Bank**
		Deschiderea	**World Bank**
		Inegalitatea veniturilor	**World Bank**
	Provizii și ocuparea forței de muncă	Lipsa securității alimentare	**FAO**
		Rata șomajului	**ILOSTAT**

FOTO 2

Sistemul de avertizare timpurie al UE este, însă, un sistem dinamic, aflat într-un proces de adaptare constantă, care încearcă să angreneze într-un mecanism complex toate fazele de angajare a unei organizații internaționale în prevenirea conflictelor (monitorizare, analiză, politică, *feed-back*). Problemele structurale ale modelelor statistice sau cantitative nu au condus la înlocuirea lor cu alte sisteme deoarece, la nivel calitativ, analiza – fie aceasta politică sau de *intelligence* – nu poate oferi un rezultat similar. În îmbinarea dintre cele două și găsirea celor mai bune modalități de evaluare calitativă a unor rezultate cantitative stă, probabil, succesul unor asemenea sisteme în viitor.

ABSTRACT

There aren't yet any perfect solutions in forecasting future crises or deep geopolitical changes. However, an organization such as the European Union (EU) has to develop its own system of measuring potential risks or latent threats that can lead to future conflicts.

However, EU's early warning system is not meant to predict crises, but to track those underlying risks that have to be tackled through timely measures in order to protect EU's and its citizens' global interests. The system is designed to carry out a three to five-year risk analysis based on crisis indicators that are monitored in an extensive timeframe.

The major difference between the EU system and an early warning system used by an intelligence service is given by the `red thread` between monitoring, evaluation, political recommendations and specific measures and policies, followed by feedback. The EU early warning system is a dynamic tool, constantly adapting itself and trying to encompass all the steps through which an international organization prevents a conflict.

DAESH
ORGANIZAȚIE, REȚEA SAU STAT?

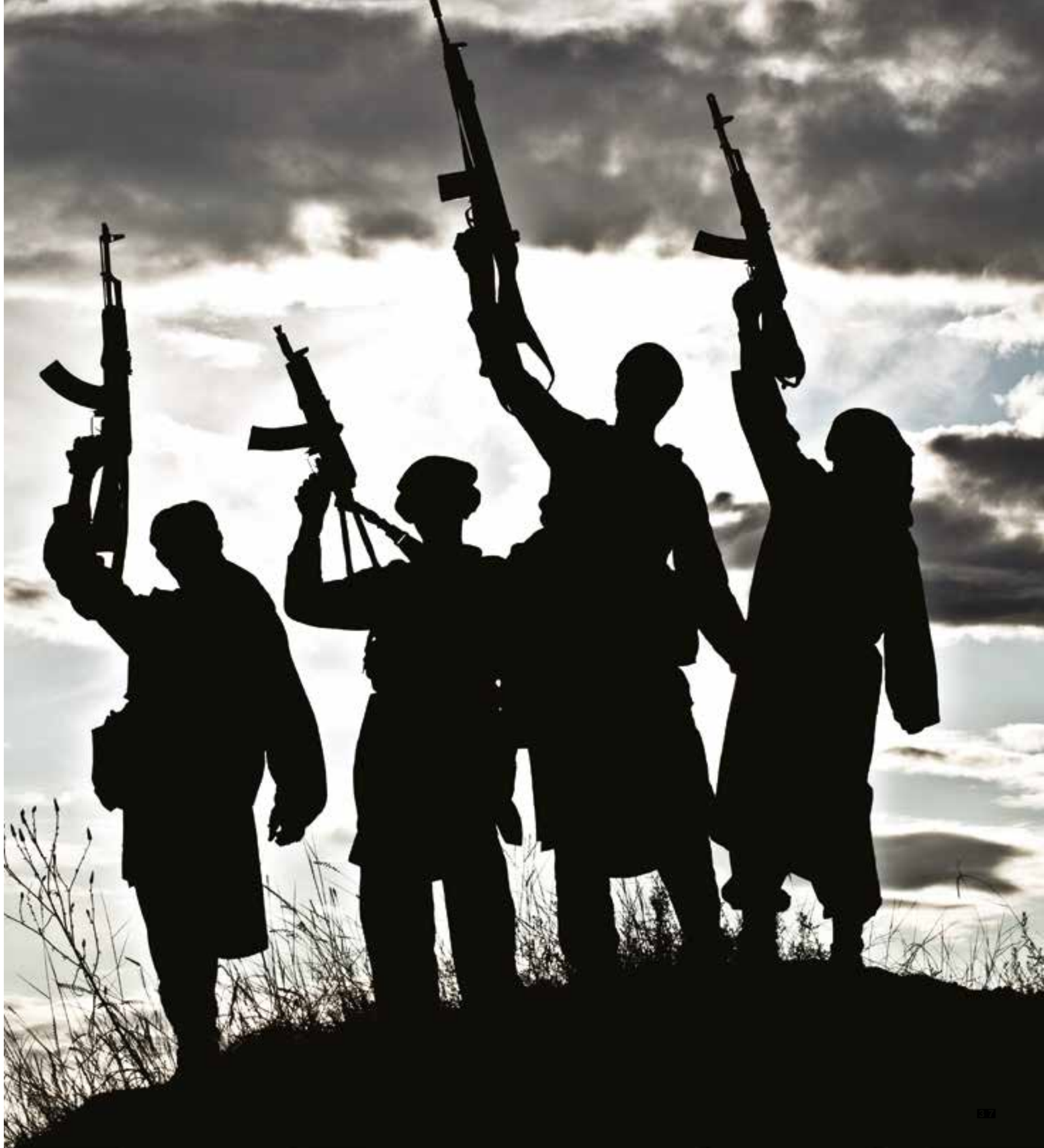

De Răzvan AVRAMENSCU

Ceea ce Occidentul denumește astăzi Daesh,a apărut sub titulatura de Statul Islamic, în iunie 2014 ca structură distinctă, de sine stătătoare, prin schimbarea de nume a fostului Stat Islamic în Irak și Levant (ISIL) sau Stat Islamic în Irak și Siria (ISIS). Daesh reprezintă acronimul denumirii în limba arabă a organizației ad-Dawlat al-Islamiya fi'l-Irak wa'sh-Sham.

Obiectivele strategice ale Daesh vizau încă de atunci instaurarea unui califat pe un vast teritoriu ce cuprinde state din Orientul Mijlociu, Maghreb, părți din Africa Subsahariană, precum și state europene, aflate în trecut sub ocupație musulmană - Spania, Portugalia, Bulgaria, România.

Deși urmărește extinderea și în afara Siriei și a Irakului, din punct de vedere strict operațional și militar Daesh este preocupată mai degrabă de menținerea și consolidarea câștigurilor teritoriale din cele două state și mai puțin de inițierea unor demersuri similare în alte regiuni. De altfel, ulterior intervențiilor aeriene ale Coaliției Împotriva Statului Islamic (CISI), Daesh s-a văzut nevoită să-și (re)planifice acțiunile și resursele pentru a putea lupta simultan, dar eficient, pe trei fronturi tactice: împotriva CISI, împotriva structurilor pro-Assad sau aflate în sfera de influență iraniană și împotriva forțelor kurde.

Totuși, succesele din a doua parte a lunii mai 2015, cum ar fi ocuparea localităților Ramadi din Irak și Palmyra din Siria, reprezintă indicatori ai capabilităților militare de care dispune Daesh, semn că slăbiciunile arătate la începutul anului curent au fost parțial depășite. De asemenea, deplasările de efective pe care le realizează către frontiera cu Iordania și susținerea de care Daesh pare a se bucura în sudul acestui stat pot fi interpretate drept precursori ai deschiderii unui nou front de luptă. Într-un sondaj al postului de televiziune Al Jazeera, realizat în prima parte a anului 2015, peste 81% din respondenți au răspuns afirmativ la întrebarea dacă sunt de acord cu acțiunile din Irak și Siria ale Daesh. De asemenea, surprinzător pentru Iordania, unul dintre cele mai sigure și stabile state din Orientul Mijlociu, locuitori din Ma'an au început să-și declare în mod deschis susținerea pentru Daesh.

În ce măsură Daesh este capabilă de inițierea și finalizarea cu succes a unei asemenea mișcări operaționale este dificil însă de înțeles în prezent. Pentru autoritățile de la Amman, temerea pare să vină mai degrabă din riscul crescut al formării pe teritoriul național, mai ales în regiunea Ma'an, a unor enclave funcționale și puternice, aflate sub influența Daesh. Oricum, prin mișcările subtile pe care le face, Daesh transmite câteva semnale evidente: loviturile aeriene nu au fost atât de eficiente,

se bucură de susținere populară și reprezintă în continuare o forță militară redutabilă.

Succesele din perioada anterioară acțiunilor CISI au generat un imens val de simpatie în special în diaspora musulmană din spațiul european. Efectele s-au resimțit pe mai multe paliere: amplificarea în cascadă a propagandei teroriste în favoarea Daesh și împotriva a tot ceea ce reprezintă Occidentul, apariția „luptătorilor străini" (mai cunoscuți ca *„foreign fighters"* – FTF) și apariția celor care au încercat să transfere sau să importe în Occident Jihadul din Levant (mai cunoscuți sub denumirea de *„solo terrorist"*). În Europa, toate acestea au fost inițiative la nivel individual, nefiind semnalate situații de constituire a unor structuri teroriste cu adevărat funcționale, ci mai degrabă de asocieri ad-hoc.

În spațiul musulman însă situația s-a dovedit a fi un pic diferită de cea din Occident. Percepția și sprijinul popular de care se bucură Daesh urmează un tipar experimentat anterior de Al Qaida: francizarea organizației, prin apariția unor structuri afiliate. Succesul și lovitura de imagine ale Daesh în lumea și diaspora musulmană au scos la iveală oportunismul unor grupări cu agende locale, dar dornice de afirmare și recunoaștere globală. Liderii acestor structuri, unele aflate în sfera de influență a AQ, și-au declarat afilierea la Daesh asumându-și declarativ obiectivele organizației. În majoritatea situațiilor, decizia de alăturare a fost puternic mediatizată fie prin metodele clasice ori moderne ale comunicării (postarea pe site-uri, rețele de socializare etc.), fie prin angajarea în comiterea unor atentate inspirate din modul barbar de operare al Daesh.

Chiar dacă cele mai multe dintre acestea par a fi preocupate în continuare mai mult de propria agendă decât a Daesh, ambele părți au câștiguri reciproce din asociere: afiliatele valorifică imaginea și numele Daesh (cu toate beneficiile astfel rezultate), în timp ce Daesh poate promova mediatic extinderea progresivă a califatului. Beneficii imediate sunt cele pe linia recrutării și pregătirii terenului pentru reîntoarcerea combatanților.

Deși problemele majore cu care se confruntă în prezent Daesh sunt în special în regiunea „natală", liderii săi sunt totuși preocupați de valorificarea și amplificarea capitalului de imagine pentru a obține puncte de sprijin în întreaga lume musulmană. Trimiși ai lui Baghdadi militează pentru atragerea la grupare a unor lideri de organizații și susțin implementarea regulilor și *modi operandi* ale Daesh.

DEZVOLTAREA PROTOSTATULUI

Extinderea regională a structurii se realizează treptat, aparent minuțios planificată printr-un algoritm ce pare a urma o serie de etape ale unui plan prestabilit. Se caută sistematic promovarea activă a ideilor, obiectivelor și succeselor Daesh în regiuni aflate în interiorul granițelor ce marchează califatul global, pentru atragerea organizațiilor ce dispun de cunoștințele, conexiunile locale și capabilitățile necesare pentru preluarea controlului teritorial. Daesh exploatează toate resursele de care dispune: mediul online (în special prin intermediul rețelor sociale ori prin diseminarea unor materiale propagandistice – un exemplu fiind publicația Dabiq), acțiuni violente cu un puternic impact emoțional (pentru a se asigura și vizibilitate mediatică) sau emisari pe care îi trimite în regiunile pe care le vizează.

Organizația caută și consolidarea afilierilor prin transfer de *know-how* și resursă umană specializată militar și organizatoric, astfel încât noile structuri să devină pe deplin operaționale și compatibile cu Daesh. Transformarea treptată a acestor structuri în organisme de administrare locală a regiunilor controlate, după modelul deja aplicat în Siria și Irak devine doar o chestiune de timp. Prin acest demers, Daesh urmărește implementarea sistemelor legislative, normative și sociale pe care le utilizează deja în Raqqa, astfel încât teritoriile controlate de afiliații săi să poată fi ulterior facil convertite în provincii pe deplin funcționale și integrate în califat. De altfel denumirea unora dintre organizații a fost schimbată după afiliere în *„willayat"* (în tr. provincie).

Daesh acordă atenție în egală măsură punerii la punct și securizării unor canale de comunicare terestră între provincii. În acest fel se asigură un transfer sigur de resursă umană și logistică în interiorul califatului.

Pe modelul sistemelor moderne de management, Daesh vizează interconectarea tuturor provinciilor și enclavelor și ulterior extinderea treptată a teritoriilor controlate de afiliați pentru formarea Califatului în granițele preconizate. În zonele pe care le administrează, Daesh încearcă să imprime ierarhii și funcționalități de tip statal: a început baterea de monedă proprie, continuă dezvoltarea sistemelor de taxare și impozitare, se asigură minimul de servicii necesare unui bun trai în condiții urbane (asistență medicală, instituții de învățământ pentru copii, atestări profesionale, pază și securitate publică etc.). Din acest punct de vedere, evoluția din Siria și Irak a Daesh, chiar dacă extrem de dinamică prin alternanța rapidă a succeselor și eșecurilor, este totuși liniară, din punct de vedere strategic nefiind observate evoluții sau schimbări majore.

Este important de precizat că organizația pare a-și îndrepta eforturile preponderent către aspectele militare, propriile demersuri propagandistice fiind trecute într-un plan secundar. Avem astfel în vedere ultimul număr al publicației Dabiq, tipărit la câteva luni de la precedenta ediție, deși revista este o publicație lunară. De asemenea, ultimul număr este realizat în condiții grafice mult mai modeste decât celelalte, ediția curentă fiind privată de abundența de imagini anterioare.

Daesh îndeplinește astfel un triplu rol: de organizație teroristă, prin acțiunile și demersurile în care este implicată în Siria și Irak, de rețea, prin administrarea și consolidarea ansamblului de structuri teroriste afiliate și de protostat, prin atribuțiile pe care și le-a asumat și pentru care depune eforturi considerabile de implementare.

AL QAIDA ÎN VARIANTA BETA

Astfel definită structura, diferența majoră dintre rețeaua Al Qaida și rețeaua Daesh este evidentă în modul în care cele două organizații au înțeles să se raporteze la coordonarea afiliaților. AQ a ales o soluție pasivă, de coordonare de la distanță a francizelor sale, prin simpla trasare a unor dispoziții de reglementare generală a anumitor chestiuni. Soluția Daesh, în schimb, este a unui „management" aplicat și implicat, orientat pe compatibilizarea funcțională și ideologică a diferitelor structuri afiliate.

Pe de altă parte, Al Qaida nu a urmărit în mod real crearea unui califat, deși declarativ este în continuare pe agenda sa, obiectivele fiind utopice, prea puțin materializabile și palpabile pentru membrii și susținătorii săi, de unde și diminuarea interesului acestora. Obiectivul Daesh este însă unul concret - crearea califatului, condus după reguli islamice stricte. Evoluțiile în atingerea acestuia sunt resimțite de musulmanii de rând, care percep astfel că susținerea și sprijinul pe care îl acordă se materializează în ceva concret.

Daesh nu este singura structură teroristă metamorfozată. Hezbollahul libanez, Frații Musulmani, Hamas, PKK sunt organizații cu un trecut (unele chiar și cu prezent) extrem de violent, dar care au înțeles că doar o abordare de tip militar nu este suficientă sau îndeajuns de eficientă. Toate aceste structuri au trecut consecutiv și prea puțin simultan, prin două stări: de organizație teroristă și de partid politic. Puține au avut însă capabilitatea și puterea de a le experimenta eficient în același timp. În schimb, Daesh este simultan organizație teroristă, rețea de structuri și protostat. În ciuda diminuării capacității expansioniste din prezent și a unor probleme de unitate internă, Daesh nu pare a se situa pe o pantă descendentă în termeni de eficiență și stabilitate. Dimpotrivă, caută să se replieze rapid și să-și conserve câștigurile acumulate.

Unicitatea Daesh vine însă la pachet cu un alt aspect, cel al crizei umanitare, evidențiată și palpabilă prin amploarea recentă a fenomenului migraționist, îndeosebi a celui cu origine în Siria. În acest fel, tripla natură a Daesh, chiar dacă oferă îndeosebi celor din diaspora musulmană mirajul unei soluții de constituire a umma, în lumea musulmană pare a provoca mai mult pierderi decât câștiguri. Pe măsură ce câștigă din ce în ce mai mult din competențele și atribuțiile unui actor internațional, „protostatul" Daesh tinde să se transforme în ceea ce cu adevărat se poate numi „stat terorist". Deși conceptul a mai fost utilizat, inclusiv sub variante edulcorante de genul „stat sponsor al terorismului", referindu-ne la Daesh, termenul capătă o consistență și relevanță cu totul diferite. Eșecul în combaterea expansiunii acestuia nu va fi altceva decât un succes al Daesh în transformarea încet dar sigur în primul stat terorist al lumii. Discuțiile pe acest subiect sunt extrem de numeroase. O primă abordare este cea care califică drept inacceptabilă ideea unui stat islamic, în forma și condițiile propuse de Daesh. În această linie, este respins și numele de „Statul Islamic", prin care se recunoaște și validează într-un fel calitatea de entitate statală autoasumată de Daesh.

BRANDING ȘI SOCIAL MEDIA

La polul opus, imaginea publică a Daesh se menține în rândul adepților din Occident pe aceleași coordonate. Organizația continuă să fie considerată drept principala entitate eliberatoare a lumii islamice și singurul model de urmat pentru musulmani. Nimic nu pare deocamdată să diminueze din câștigurile de imagine pe care le-a obținut Daesh până în prezent.

Decapitările operate de structură nu numai că nu sunt repugnate, dar sunt considerate drept pedepse meritate pentru victime și inspirație pentru radicalizații europeni. Eforturile mediatice directe ale Daesh de a se menține în topul preferințelor musulmanilor radicalizați din spațiul european sunt relativ minime. Imaginea sa este promovată chiar de aceștia, prin preluarea și rostogolirea în media online a succeselor sale, a obiectivelor și ideologiei organizației. Reușita acestor demersuri rezultă din faptul că cei care transmit, postează și repostează relatări despre Daesh o fac pe înțelesul celor din jurul lor, folosind jargonul local și subliniind exact problemele cu care se confruntă micile comunități musulmane. Astfel, mesajul inițial al Daesh este reinterpretat și adaptat particularităților din fiecare grup sau mediu, fiecare dintre cei radicalizați sau cu potențial de radicalizare putându-se regăsi cu ușurință.

Pe de altă parte, se poate ridica și o întrebare ceva mai exotică, ce-i drept, referitoare la măsura în care se va putea vorbi în viitorul apropiat de Daesh ca „stat federal", deși la prima vedere ideea poate fi considerată total nesustenabilă, necredibilă și fantezistă, nu ar trebui trecută cu vederea existența *wilayate*-lor, așa-zisele provincii ale Daesh din afara arealului direct controlat de structură. În prezent, acestea funcționează preponderent ca regiuni ale căror lideri au jurat credință lui Abu Bakr al Bagdhadi și care se conduc după un set minimal de reguli și principii impuse de Daesh în Siria și Irak. Aceste entități, mai mult virtuale decât cu adevărat legate structural, organizatoric și funcțional la Daesh, pot deveni părți componente ale califatului, în situația în care din punct de vedere teritorial va exista un canal de legătură controlat în majoritate, dacă nu în întregime, de Daesh.

În aceeași măsură, ideea unei legături terestre între diferitele *wilayate* sau între acestea și zona controlată de Daesh pare în prezent la fel de puțin credibilă ca și cea a unui stat islamic federal. Să nu uităm, însă că, anterior anului 2014, perspectiva unei organizații teroriste mai agresive și mai globalizate decât Al Qaida era la fel de fantezistă și necredibilă.

Într-o comparație simplistă între Daesh și Al Qaida, mulți ar putea ridica problema francizelor AQ și a unor posibile similarități între cele două tipuri de organizare. Al Qaida este prima organizație dezvoltată pe un tipar de tip rețea, cu o multitudine de organizații și grupuri satelit, pe care fie le-a creat, fie le-a acceptat ca francize. Diferența notabilă pleacă însă de la principalul obiectiv al Daesh, și anume constituirea, extinderea și guvernarea califatului. Toate celelalte sunt secundare. Constituirea este o etapă încheiată, extinderea este în curs, iar guvernarea este relativ funcțională în anumite regiuni din Siria și Irak. Din această perspectivă, *wilayatele* Daesh nu sunt simple francize, ci structuri care, pe modelul organizației islamiste mamă, încearcă să guverneze teritoriile cucerite. Nu mai consideră autoritățile locale drept simple ținte, ci le înlocuiesc, preluând toate atribuțiile și drepturile de guvernare. Nu au nevoie de legitimitate populară, dreptul de stăpânire a teritoriului fiind impus cu forța. Iată de ce, următorul pas logic nu poate fi decât cel de a încerca o unificare a tuturor teritoriilor declarate ca fiind *wilayate*. În cele din urmă, există și un plan public al Daesh în

care califatul este cuprins între granițe bine delimitate.

Deși teoriile conspiraționiste au invadat spațiul public, până în prezent nici o țară nu și-a manifestat intenția de a recunoaște existența Daesh ca stat sau de a sprijini în vreun fel organizația. Cel puțin declarativ, pare a exista un consens global - Daesh trebuie înlăturat. Consensul se oprește însă în abordările diferite pe care majoritatea statelor le susțin ori chiar adoptă, situație ce nu poate fi decât favorabilă expansiunii sau consolidării Daesh.

COMBATEREA DAESH AZI

Cu toate că în spațiul public, solicitările pentru tratarea la sursă s-au înmulțit odată cu criza imigranților, modalități concrete în acest sens par departe de a fi găsite. În absența oricăror perspective de negociere cu părțile implicate în conflictul din Siria, intervenția militară rămâne singura opțiune viabilă. Însă doar atacurile aeriene nu vor aduce decât mici câștiguri tactice și operaționale (e.g. uciderea unor lideri ai Daesh sau afectarea parțială a infrastructurii organizației) și prea puțin de nivel strategic, singurul palier care poate face diferența. Un aspect care va complica și mai mult aplicarea unei soluții militare este recent confirmata prezență rusească în zonele controlate de regimul condus de Bashar al Assad.

Daesh este vizată în principal de trei tipuri de acțiuni. În mod constant au loc acțiuni militare – prin intervențiile exclusiv aeriene ale CISI, terestre și aeriene ale armatei siriene, terestre ale Iranului și entităților aflate în sfera sa de influență și, din nou terestre, dar eminamente defensive, ale mișcărilor kurde. De asemenea, împotriva Daesh sunt conduse și măsuri specifice serviciilor de informații sau structurilor polițienești. Acestea, adoptate în majoritatea statelor occidentale, vizează îndeosebi o mai bună monitorizare internațională a fenomenului *foreign fighters* și *returnees*, dar și de prevenire a apariției și extinderii actorilor singulari. Demersurile sunt atât informativ-operative, cât și normativ-legislative, fiind vizată actualizarea și adaptarea cadrului normativ național în acord cu noile provocări. Nu în ultimul rând statele CISI adoptă inclusiv măsuri prin care sunt impuse sancțiuni internaționale, ONU și UE având un rol central în acest context. Fără a insista prea mult pe demersurile de până în prezent împotriva Daesh, nu putem să nu observăm că în efortul de combatere a structurii sunt implicați mai mulți actori internaționali decât în precedentele campanii antiteroriste împotriva Al Qaida. Campaniile din Afganistan și Irak, extrem de costisitoare de altfel, au plasat lupta internațională împotriva terorismului într-un algoritm preponderent bipolar: Occident versus Al Qaida. Statele musulmane, deși implicate

în special politic, nu s-au organizat în proprii campanii sau coaliții de combatere a Al Qaida; în prezent, multe dintre acestea par a avea însă ceva mai multă voință politică și militară de combatere a Daesh decât au avut anterior.

Perspectivele sunt incerte și dificil de estimat. Complexitatea situației din Orientul Mijlociu, lipsa unui consens operațional la nivel internațional, susținerea acordată Daesh de către musulmani din Occident, recentul val de migrație ilegală reprezintă doar o mică parte a factorilor care îngreunează creionarea unei soluții. Mecanismele intime prin care Daesh a reușit să se extindă și să-și consolideze pozițiile sunt încă insuficient cunoscute și înțelese. Cu certitudine, însă, statele occidentale nu vor accepta niciodată existența unui stat islamic așa cum îl promovează în prezent Daesh. Cel mai probabil, Siria și Irak vor trebui să gestioneze presiunile în vederea federalizării celor două state. Cu siguranță, prevenirea și combaterea terorismului va cunoaște modificări de substanță.

ABSTRACT

What the West now calls Daesh, first appeared under the name Islamic State, in June 2014, as a distinct, autonomous structure. Daesh aimed, even then, at establishing a caliphate on a vast territory, which would include states from the Middle East, Maghreb, parts of Sub-Saharan Africa, as well as European states that were at some point under Muslim rule.

The group is extremely popular among the Muslim Diaspora in Europe, and this popularity has led to the increase of terrorist propaganda favoring Daesh against the West, to the appearance of foreign fighters and of the solo terrorists (who brought the jihad into the West). In the Muslim world, the perception and support given to Daesh follows a pattern previously drawn by Al Qaeda: the franchising of the organization, through the appearance of affiliate structures.

Daesh thus plays a triple role: that of a terrorist organization, through the processes in which it is involved in Syria and Iraq; that of a network, through managing and strengthening the affiliated terrorist structures and that of a proto-state, through the duties that it has assumed.

The major difference between Al Qaeda and Daesh is obvious when referring to the way in which the two structures coordinate the affiliates. While AQ has chosen the passive approach, Daesh favors an applied and involved management. However, this triple nature of Daesh seems to cause loss more than gain in the Muslim world, if we consider the massive migration that is taking place from Syria at present.

The perspectives are unclear and difficult to estimate. The complexity of the situation in the Middle East, the lack of consensus at international level, the recent wave of migration are but a few of the factors that make the outlining of a solution difficult.

Lista tot mai lungă a zonelor interzise pentru liniile de zbor

Peninsula Sinai din Egipt a devenit cea mai recentă intrare pe o listă a zonelor interzise pentru liniile aeriene comerciale pe fondul temerilor că prăbuşirea unui avion de pasageri rusesc a fost cauzată de o bombă.

Surse de securitate din Statele Unite şi Marea Britanie sugerează că o bombă ar fi putut doborî aeronava Airbus A321 când aceasta a părăsit staţiunea egipteană Sharm el-Sheikh.

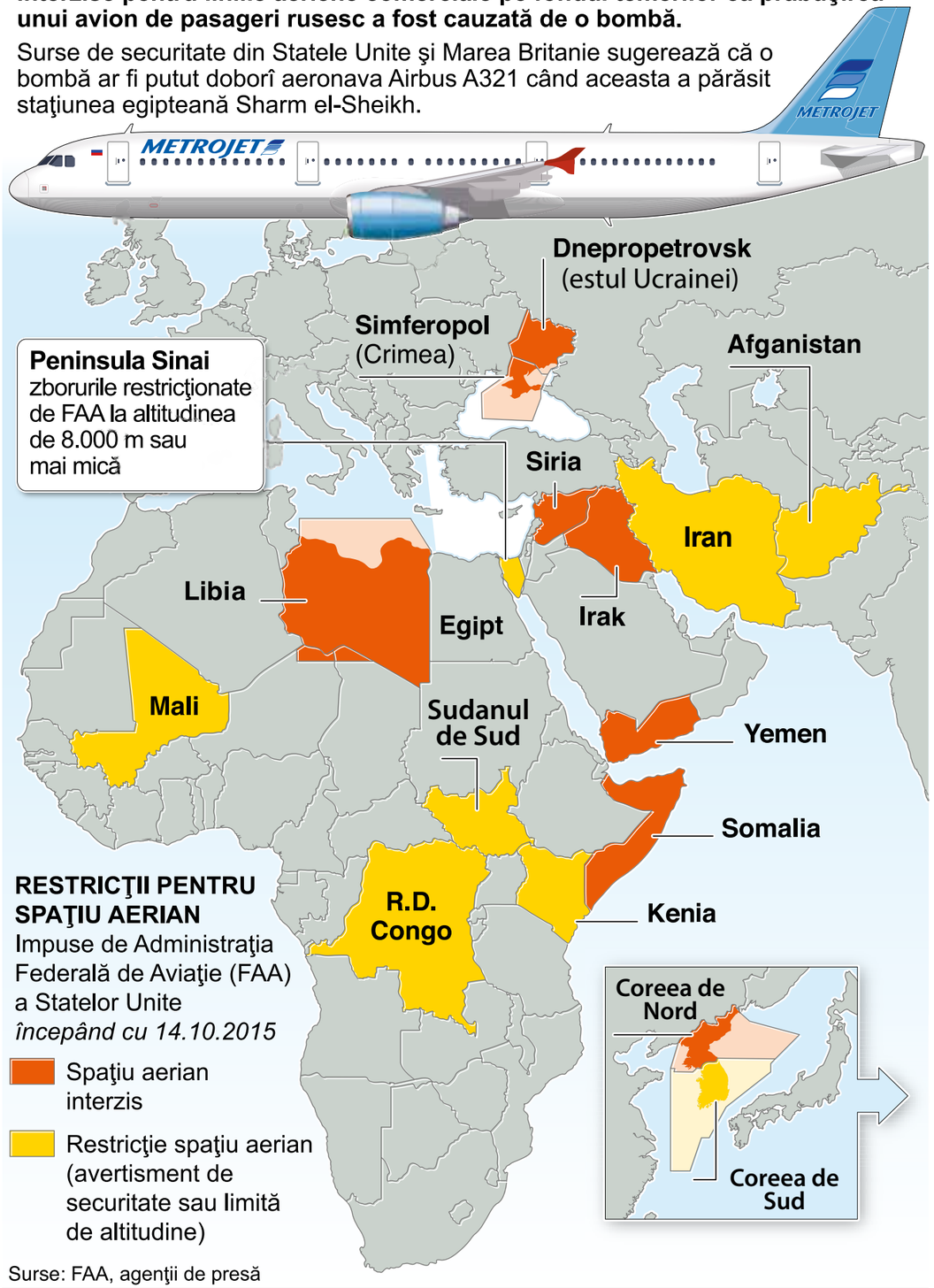

Surse: FAA, agenţii de presă

De Sorin ZUGRAVU

FENOMENUL „FOREIGN FIGHTERS“

În fiecare an, radicali din întreaga lume merg în Siria și Irak pentru a se alătura jihadului dus de organizațiile teroriste din zonă. Cunoscuți sub denumirea de *Foreign Fighters* („luptători străini”), ei au ajuns în ultima perioadă chiar mai numeroși decât luptătorii locali.

DAESH - DE LA JIHADUL GLOBAL LA VECHIUL CALIFAT

În mediul experților în domeniul prevenirii și combaterii terorismului, organizația Daesh, cunoscută și sub denumirile de Statul Islamic, Statul Islamic din Irak și Siria, Statul Islamic din Irak și Levant, este unanim considerată ca fiind cea mai mare amenințare teroristă la adresa securității globale. Preluând de la Al Qaida (AQ) ideologia Jihadului global, Daesh a reușit să împingă AQ într-un con de umbră, evoluție facilitată de eliminarea lui Ossama bin Laden și de *leadership-ul* discret al succesorului Ayman al Zawahiri. Dacă în plan doctrinar contribuția Daesh la ideologia jihadului global este modestă sau chiar inexistentă, organizația are totuși câteva atuuri majore care au plasat-o în fruntea surselor de amenințare teroristă la adresa Occidentului.

În primul rând, proclamarea califatului, prin care a materializat visul extremiștilor islamiști și le-a dat acestora o cauză pentru a lupta. Astfel, teritoriile controlate de Daesh au devenit un nou tărâm al făgăduinței, care a atras luptători din lumea întreagă, de multe ori însoțiți de familiile lor pentru a trăi guvernați de *sharia* (legea islamică).

De asemenea, Daesh are un modus operandi caracterizat de violență extremă (vezi decapitările, incendierea pilotului iordanian etc.). Considerată de unii premeditată, pentru a trimite o dată în plus la timpurile medievale ale constituirii primului califat, violența reprezintă un bun argument pentru jihadiști mai vechi sau mai noi de a se ralia Daesh.

Nu în ultimă instanță, organizația dispune de o propagandă extrem de eficace, care a depășit standardele anterioare ale Al Qaida (reprezentate de reviste precum „Inspire") și a reușit să valorifice pe deplin avantajele tehnologiei moderne și ale *social media*, fiind de multe ori cu un pas înaintea serviciilor de *intelligence* și securitate care încearcă să o combată.

AMENINȚAREA FOREIGN FIGHTERS LA ADRESA EUROPEI

Având ca punct central de atracție Daesh, dar și alte organizații teroriste din regiune (precum Frontul Al Nusra, structură afiliată Al Qaida), zeci de mii de luptători din diferite regiuni ale globului s-au deplasat către Irak și Siria, pentru a participa la jihad. Cunoscuți sub denumirea de *foreign fighters* („luptători străini"), aceștia au devenit în unele regiuni majoritari, depășind numeric componenta autohtonă a Daesh (sirieni și irakieni).

Deși marea majoritate a *foreign fighters* care luptă în Siria și Irak provin din regiune (Africa de Nord – Tunisia, Libia, Maroc, din Orientul Mijlociu – Iordania, Arabia Saudită, Yemen sau din Asia – Caucaz, Uzbekistan,

Legiune de luptători străini (foreign fighters) care luptă pentru Statul Islamic

Zeci de mii de oameni au mers în Siria şi Irak în ultimii ani pentru a purta războiul sfânt musulman al grupărilor militante ca şi Statul Islamic

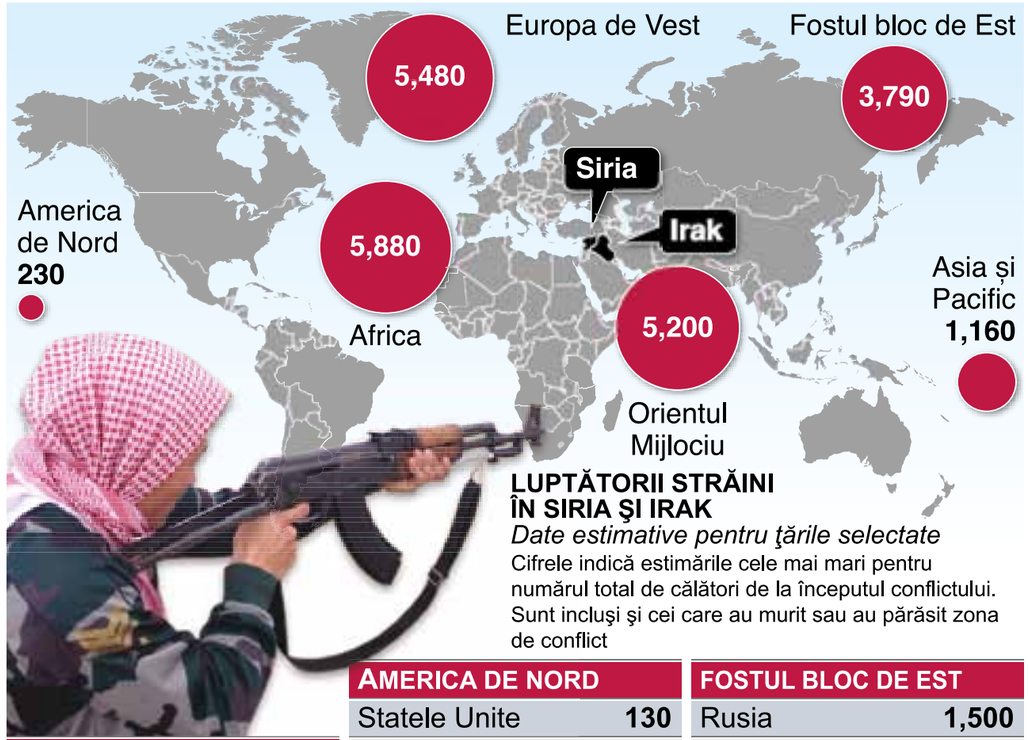

LUPTĂTORII STRĂINI ÎN SIRIA ŞI IRAK

Date estimative pentru ţările selectate

Cifrele indică estimările cele mai mari pentru numărul total de călători de la începutul conflictului. Sunt incluşi şi cei care au murit sau au părăsit zona de conflict

EUROPA DE VEST	
Franța	1,500
Marea Britanie	700
Germania	680
Belgia	650
Turcia	600
Suedia	300
Olanda	250
Austria	150
Danemarca	150
Norvegia	140
Spania	100
Italia	90
Finlanda	70
Irlanda	60
Elveția	40

AMERICA DE NORD	
Statele Unite	130
Canada	100
ORIENTUL MIJLOCIU	
Arabia Saudită	2,500
Iordania	1,500
Liban	900
Israel/Palestina	120
Yemen	110
Kuweit	70
AFRICA	
Tunisia	3,000
Maroc	1,500
Libia	600
Egipt	360
Algeria	250
Sudan	100
Somalia	70

FOSTUL BLOC DE EST	
Rusia	1,500
Uzbekistan	500
Bosnia	380
Turkmenistan	360
Kazahstan	250
Kosovo	220
Tadjikistan	190
Albania	140
Kîrgîstan	100
Serbia	100
Ucraina	50
ASIA ȘI PACIFIC	
Pakistan	500
China	300
Australia	250
Indonesia	60
Afganistan	50

Surse: Centrul Internaţional pentru Studiul Radicalizării, Instituţia Brookings, UE, agenţii de presă
Foto: Associated Press

Pakistan), din punctul de vedere al comunității românești de informații prezintă relevanță luptătorii proveniți din Europa. Numărul acestora este foarte dificil de estimat, fiind de obicei vehiculate cifre de 4000 și 5500 de persoane la nivelul anului 2015, cei mai mulți provenind din vestul și nordul Europei (Marea Britanie, Franța, Germania, Belgia, Olanda).

Speranța de viață a *foreign fighters* este una scurtă, estimată la câteva luni, aceștia fiind țintă pentru multe entități. Ei sunt deseori uciși în bătăliile cu armatele siriană sau irakiană, cu organizații teroriste rivale (confruntările între Daesh și Frontul Al Nusra sunt de notorietate) sau, la cea mai mică suspiciune că nu ar fi loiali sau ar încerca să dezerteze, chiar de către Daesh. Mai mult, sunt cazuri în care *foreign fighters* sunt eliminați chiar de guvernele țărilor lor de origine. Marea Britanie și-a asumat oficial eliminarea unor jihadiști britanici aflați în Siria prin atacuri cu drone, deoarece aceștia pregăteau atacuri teroriste pe pământ britanic.

Cu toate acestea, mulți supraviețuiesc și revin în țările de origine, pentru motive diverse. Unii dintre ei renunță la jihad, de obicei ca urmare a dezamăgirilor produse de constatarea diferenței între propaganda Daesh și realitatea vieții cotidiene în Siria și Irak. Alții revin doar pentru a lua o pauză, pentru a recruta noi luptători sau sunt trimiși de organizație cu scopuri operaționale, de suport, sau pentru a crea celule adormite care ar putea fi activate la nevoie.

Cunoscuți în acest caz ca *returnees* (reîntorși), jihadiștii întorși din Siria și Irak reprezintă o amenințare majoră la adresa securității europene și, implicit, a României. Făcând abstracție de cei trimiși de Daesh cu sarcini operaționale în Europa, a căror identificare este prioritatea fundamentală a oricărui serviciu de informații în domeniul prevenirii și combaterii terorismului, chiar și persoanele din celelalte categorii reprezintă riscuri majore. Având experiență de luptă, fiind adepți ai unei ideologii extremiste, având contacte cu persoane cu preocupări similare, aceștia pot oricând încerca realizarea unui atentat, din proprie inițiativă sau la solicitarea unor entități teroriste.

O asemenea amenințare nu este doar teoretică, seria de atentate teroriste sau tentative înregistrate doar în anul curent în Europa Occidentală (Paris, ianuarie; Copengaha, ianuarie; trenul Thalys, august; Berlin, septembrie, Paris, noiembrie), în care atentatorii au avut legături directe sau indirecte cu organizații teroriste din Siria și Irak demonstrând nivelul ridicat de risc generat de *returnees*. Într-un interviu recent difuzat *live* de BBC cu șeful serviciului secret MI5 (o premieră pentru acest serviciu, care subliniază o dată în plus gravitatea amenințării), acesta a punctat numărul mare de tentative de atentat dejucate în 2014, nu mai puțin de șase, cel mai mare după 11 septembrie 2001.

Mobilitatea *returnees*, conexiunile stabilite, comiterea atacului ori a tentativei în afara țării de origine în unele cazuri, demonstrează că amenințarea vizează întregul continent european, chiar dacă deocamdată s-a materializat doar în statele din vest și nord.

RISCURI PENTRU ROMÂNIA

Focalizat pe România, trebuie punctat că riscurile se încadrează în peisajul general al amenințării teroriste la adresa Europei. Într-un peisaj globalizat, și cu atât mai mult în interiorul Uniunii Europene, nu mai există zone ferite de terorism, singura diferență fiind nivelul de risc.

Faptul că România este generic vizată de entitățile teroriste active în Siria și Irak este susținut din păcate de multiple argumente. Țara noastră a fost inclusă pe harta teritoriilor ce trebuie înglobate în califatul islamic, în baza faptului că a fost la un moment dat parte a Imperiului Otoman, și, în concepția Daesh, teritorii care au fost anterior musulmane ar trebui să revină la Islam. România participă, chiar dacă nu cu forțe militare, la

Coaliția Internațională constituită pentru a combate Daesh și are relații bune cu Statele Unite, permițând prezența unor obiective americane, precum cel de la Deveselu, pe teritoriul național.

O altă evoluție relevantă o constituie fenomenul migraționist aflat în plină manifestare în Balcani și Europa Centrală, constând în zeci, în curând sute de mii de persoane, care încearcă să obțină azil în țările mai bogate din centrul și nordul Europei. Chiar și la un procent minim (1-2% din migranți) de persoane care au fost implicate în activități teroriste sau au conexiuni cu entități teroriste, rezultă cifre de mii de persoane gata să comită ori să susțină realizarea de atacuri teroriste pe pământ european.

Chiar dacă România nu a fost deocamdată direct vizată de aceste fluxuri migraționiste, țara noastră se află totuși pe câteva rute de migrație constituite anterior, prin care mii de persoane originare din spații de risc terorist au ajuns în România. În majoritatea cazurilor, acestea au solicitat azil dar și-au continuat călătoria ilegal, intrând în spațiul Schengen prin Ungaria.

Țara noastră a fost și continuă să rămână un spațiu de tranzit, dar riscurile ca unele persoane aflate în trecere să încerce comiterea unui atentat în România împotriva unor obiective de interes nu pot fi excluse.

Pornind de la aceste realități, Serviciul Român de Informații, ca autoritate națională în domeniul prevenirii și combaterii terorismului, a alocat resurse pentru gestionarea riscurilor și a inițiat un set de măsuri, în cooperare cu partenerii interni din Sistemul Național de Prevenire și Combatere a Terorismului și cu parteneri externi. Deși amenințarea este încă generică, ceea ce a permis menținerea nivelului de alertă teroristă la Albastru - Precaut, SRI o abordează la modul cel mai serios, prin măsuri pe linie de *intelligence* (obținere și valorificare de informații) și activitatea operativă a Brigăzii Antiteroriste (care contribuie la asigurarea securității aviației civile, a unor obiective diplomatice, asigură intervenția pirotehnică etc.)

Atunci când a fost necesar, SRI a apelat și la măsuri precum declararea ca indezirabil ori nepermiterea intrării în țară a persoanelor care generau riscuri de natură teroristă (118 măsuri de prevenire în 2014 și 134 în 2015).

Sub egida (RAN), rețea europeană dedicată luptei împotriva extremismului și radicalizării violente, în cursul anului 2015 a fost organizat un training comun pentru specialiști ai Serviciului și ai altor instituții din Sistemul Național de Prevenire și Combatere a Terorismului, destinat formării de formatori, care să instruiască mai departe personalul din prima linie, din teren, care poate avea o contribuție decisivă la identificarea persoanelor radicalizate, dispuse să se implice în comiterea unor acte teroriste.

SEMNALMENTE ALE RADICALILOR

Din această perspectivă, un rol foarte important revine societății civile și publicului larg. Un serviciu de intelligence, oricât de profesionist și de bine pregătit ar fi, nu poate identifica orice persoană radicalizată. Pericolul reprezentat de așa numiții *lone actors*, persoane autoradicalizate care nu au contacte în medii extremiste și sunt aparent normale, moderate, este bine cunoscut ca fiind foarte greu de contracarat.

În schimb cetățenii, prin natura interacțiunilor firești din mediul social, pot identifica anumite suspiciuni, schimbări comportamentale, precum și semne exterioare de radicalizare - aplicarea strictă a portului musulman (barbă la bărbați, burka la femei), „semnul de rugăciune” pe frunte, refuzul de a interacționa cu femei (la bărbați), utilizarea frecventă a termenilor de jihad ori sharia, accesarea unor site-uri de propagandă jihadistă, conexiuni pe rețele sociale cu profiluri extremiste, afișarea de steaguri ale Daesh.

Cu toate acestea, și o persoană moderată poate afișa semne exterioare similare de comportament, fără a fi radical. Se consideră că foarte importantă este identificarea unor schimbări în acest sens, care pot constitui un indiciu al parcurgerii unui proces de radicalizare.

Aceste lucruri pot fi și trebuie aduse în atenția Serviciului pentru verificare și investigare de specialitate (prin intermediul site-ului SRI, Telverde pentru semnalarea riscurilor teroriste – 0800.800.100 sau Biroului de Relații cu Publicul).

ABSTRACT

Having as a central point of attraction Daesh, and also other terrorist organizations in the region (such as Al Nusra Front, a structure affiliated to Al Qaeda), tens of thousands of fighters from different regions on the globe have traveled to Iraq and Syria to attend jihad. Known as foreign fighters, they became the majority in some regions, outnumbering the domestic Daesh component (Syrians and Iraqis).

Although the vast majority of foreign fighters who are fighting in Syria and Iraq are from the region (North Africa - Tunisia, Libya, Morocco, the Middle East - Jordan, Saudi Arabia, Yemen or Asia - Caucasus, Uzbekistan, Pakistan), from the point of view of the Romanian intelligence community, the fighters from Europe are the relevant ones. Their number is very difficult to estimate; typically circulated figures are ranging between 4000 and 5500 people in 2015. Most of them are from western and northern Europe (UK, France, Germany, Belgium and the Netherlands).

Our country has been and continues to be a transit area, but the risks that some people just passing, might try to commit a terrorist attack in Romania against certain targets of interest cannot be excluded.

MONEDA CRIPTOGRAFICĂ VIITOR SAU AMENINȚARE?

De Craiu CURPAN

BITCOIN este cea mai importantă valută virtuală atât în ceea ce privește capitalizarea, cât și volumele disponibile, gradul de acceptare și notorietatea. De-a lungul timpului, valoarea unui „bitcoin" a variat de la 0,01$ până la cca. 1200$ (maximul istoric atins în anul 2013), în prezent fiind cotat la aproximativ 220$.

Concomitent cu debutul erei informaționale, umanitatea a devenit dependentă de utilizarea sistemelor informatice și a comunicațiilor în rețea, elemente imperative pentru accesarea, înmagazinarea și distribuirea informației. Derivat din această realitate, comerțul electronic, respectiv efectuarea tranzacțiilor financiare prin utilizarea informațiilor electronice schimbate prin infrastructura de telecomunicații, a devenit o componentă a societății contemporane cu o evoluție remarcabilă.

Metodele electronice de plată deja consacrate presupun utilizarea cardurilor bancare sau a voucherelor online, acestea având ca principale caracteristici confidențialitatea (prin securizarea datelor), autenticitatea (asigură identitatea utilizatorului și păstrează integritatea mesajului) și non-repudierea (imposibilitatea de a nega ulterior realizarea unei tranzacții). Cu toate acestea, o nouă formă de plată a evoluat în ultimii ani, generând numeroase dezbateri cu privire la natura ei, aplicațiile practice și implicațiile pe care le poate genera: moneda virtuală.

Aceasta își propune să construiască un sistem electronic de plată modelat întocmai după sistemul monetar existent fizic (portabil - ușor de transportat; general recunoscut - ca mijloc legal de plată, prin urmare ușor acceptabil; transferabil fără implicarea sistemelor financiare, fără trasabilitate - imposibil de determinat locul în care au fost cheltuiți; anonim - fără a fi necesară dezvăluirea identității cumpărătorului).

Păstrând aceste principii, un element esențial este cel al securizării acestor valute virtuale prin intermediul semnăturilor digitale, element de siguranță ce are la bază chei electronice criptografice ce contribuie la infrastructura de autentificare anonimă în rețeaua prin care se vehiculează informația. Conceptul de monedă virtuală devine moneda criptografică.

CE ESTE ȘI CUM FUNCȚIONEAZĂ MONEDA CRIPTOGRAFICĂ?

Practic, moneda criptografică este o valută digitală, o linie de cod cu valoare monetară, care pe baza unor principii criptografice poate fi tranzacționată în rețeaua informatică și convertită ca orice altă valută existentă fizic. Criptografia este folosită pentru a securiza tranzacțiile și pentru a controla crearea noilor monede în astfel de sisteme.

Prima valută digitală a fost creată în anul 2009 și a fost denumită „bitcoin”, în prezent la nivel mondial existând peste 600 astfel de monede criptografice. Metodele prin care acestea sunt create presupun două variante: fie stabilirea numărului fix de unități monetare virtuale necesare (fără a mai putea fi emise ulterior altele), care sunt generate simultan și eliberate în piață în conformitate cu un anumit calendar, fie prin stabilirea unui „proces” - după modelul folosit spre exemplu de „bitcoin” - ce trebuie utilizat de membrii rețelei pentru crearea, în timp, de valută virtuală, până la un număr maxim prestabilit. Prin cea de-a doua variantă, „bitcoin-ul” este generat ca urmare a rezolvării unor operații matematice extrem de dificile, prin utilizarea puterii de calcul a fiecărui participant din rețea.

Valutele virtuale nu există sub forma bancnotelor sau a monedelor, ci doar sub formă unor cifre digitale stocate în „portofele digitale“. Acestea din urmă reprezintă aplicații software care pot primi, stoca și transmite codurile digitale. În vederea achiziționării unui astfel de „portofel electronic”, utilizatorul rețelei trebuie să se autentifice.

Adesea, această autentificare constă în furnizarea și confirmarea unei adrese de email (care poate fi bineînțeles furnizată de un serviciu specific anonim) și în unele cazuri a unui număr de telefon (poate fi de asemenea, o cartelă anonimă pre-plătită). De la momentul creării contului și a „portofelului electronic”, valuta virtuală se poate achiziționa (prin plata cu cadrul) de la casele de schimb specializate și se poate tranzacționa. „Portofelul electronic” este asociat unui utilizator „bitcoin”, similar unui cont bancar, fără ca acesta însă să aibă și alte date de identificare, toate tranzacțiile fiind însă înregistrate într-un registru public existent în rețea, numit „*blockchain*”.

Pentru ca o astfel de tranzacție să fie realizată, înscrierea în registru se face după reguli criptografice foarte stricte verificate în rețea, fără implicarea unei terțe persoane sau a unui organism instituțional de reglementare, fiind practic un schimb realizat direct între membrii rețelei (*peer-2-peer*).

Moneda digitală Bitcoin

O audiere a Senatului SUA pe tema „riscuri, amenințări și promisiuni” ale monedelor virtuale a ridicat prețul Bitcoin, moneda experimentală care a crescut în valoare cu mai mult de 5700% din ianuarie.

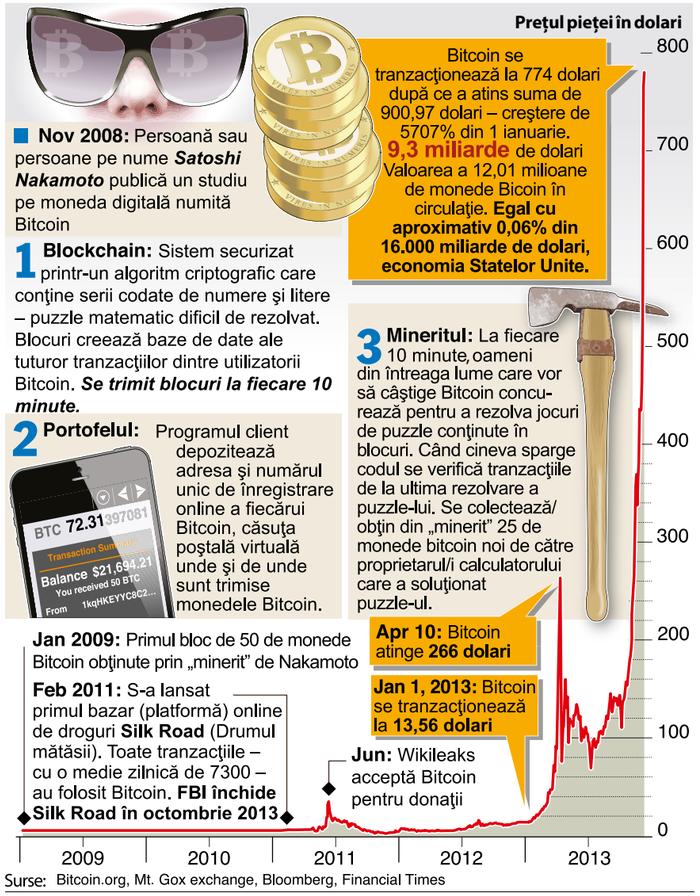

Surse: Bitcoin.org, Mt. Gox exchange, Bloomberg, Financial Times

SISTEMUL DE MONEDĂ CRIPTOGRAFICĂ POATE REPREZENTA UN RISC?

Din cauza principiilor pe baza cărora monedele criptografice au fost create, dar și din cauza faptului că acestea funcționează în afara cadrului reglementat, de-a lungul timpului s-au ridicat numeroase semne de întrebare privind eventuala amenințare la adresa statelor pe care ar putea-o reprezenta valutele virtuale.

Cele mai frecvente scenarii fac referire la posibilitatea transferului unor fonduri oriunde la nivel global, prin intermediul internetului, ce ar putea fi destinate finanțării unor activități teroriste, evaziunii fiscale și a spălării de bani, persoanele/ organizațiile criminale putând specula următoarele caracteristici ale monedelor virtuale:

- **caracterul anonim al tranzacțiilor;**
- **nivelul global de operaționalizare;**
- **viteza de tranzacționare, având în vedere că transferurile valutelor virtuale se realizează în câteva secunde, fapt ce minimizează șansele de interceptare și blocare;**
- **costurile scăzute ca urmare a eliminării taxelor de intermediere practicate de instituțiile financiare.**
- **dificultatea cu care autoritățile pot identifica aceste tranzacții ca urmare a caracterului descentralizat al rețelei;**
- **posibilitatea de adoptare a unor măsuri suplimentare de conspirare a activităților ilegale prin utilizarea rețelelor internet cu rol de anonimizare;**
- **resursele semnificative și nivelul crescut de competență pe care organele de aplicare a legii trebuie să le dețină pentru documentarea unor persoane și organizații criminale sau teroriste ce obișnuiesc să-și mute periodic țara în care activează sau serverele prin intermediul cărora ar opera astfel de tranzacții.**

Sistemul permite transferul valutelor oriunde în lume și în orice cuantum, inclusiv către țări terțe ostile din punct de vedere politic sau cu eventuale entități statale ce monitorizează un anumit gen de activități pe teritoriul lor sau al unor țări partenere.

Spre exemplu, cel ce inițiază tranzacția poate fi fizic în țara A, urmând a schimba valuta virtuală în moneda națională a țării B, prin intermediul unei burse specializate din țara C, totul urmând a fi transferat într-un „portofel virtual” din țara D. Mai mult decât atât, din acest „portofel virtual” valutele virtuale pot fi transferate către „portofelul virtual” al beneficiarului final din țara E, care la rându-i poate realiza conversia prin intermediul unei burse specializate din țara F, în moneda națională a țării G.

CONCLUZII

Moneda virtuală reprezintă o provocare reală, emergentă, la care comunitatea internațională trebuie să se racordeze în tentativa de a preveni, combate și contracara finanțarea unor activități contrare intereselor naționale. Tocmai caracteristicile care le fac atractive reprezintă vulnerabilități pe care unii actori interesați le pot exploata. În ceea ce privește abordarea la nivel internațional, unele state au reacționat prompt, prin interzicerea valutelor virtuale (China, Rusia), în timp ce altele au încercat să le reglementeze (Statele Unite ale Americii), sau au rămas pasive (marea majoritate a comunității internaționale).

La nivel european, situația legislativă este neclară, până acum fiind înregistrate doar unele tentative timide de a conferi un statut reglementat valutelor virtuale, fără a se ajunge la vreun rezultat.

Din această perspectivă, pentru a înțelege și a răspunde la provocările pe care valutele virtuale le reprezintă din postura de vehicule de finanțare a activităților unor grupări teroriste sau organizații criminale, autoritățile naționale trebuie să se familiarizeze și specializeze în problematica tranzacțiilor cu moneda criptografică întrucât acestea sunt proiectate să funcționeze în anonimat.

STUDIU DE CAZ: SILK ROAD

La finele anului 2013, FBI l-a arestat pe Ross William Ulbricht, cetățean american în vârstă de 29 de ani, fondator al site-ului SILK ROAD, platformă online cunoscută ca piață neagră, de pe care se putea achiziționa cocaină, heroină, LSD, documente false, kit-uri pentru hacking sau serviciile unor asasini plătiți. Toate tranzacțiile se efectuau prin „bitcoin”, ceea ce le permitea zecilor de mii de cumpărători din întreaga lume să rămână anonimi. Utilizatorii accesau SILK ROAD folosind rețeaua „TOR”, ce ascunde adresele IP ale calculatoarelor folosind identități anonime.

Odată aflat pe website, utilizatorul putea cumpăra în mod ilegal narcotice, conținut piratat, documente falsificate și servicii ilegale precum hacking și asasini plătiți. Timp de 2 ani website-ului a tranzacționat aproximativ 9,5 milioane de „bitcoin”, câștigând din comisioane de intermediere peste 600.000 de „bitcoin”. La un calcul aproximativ rezultă faptul că doar prin intermediul acestui site, aproximativ 1,2 miliarde $ au fost tranzacționați de diverse persoane pentru activități ilegale și cca. 80 de milioane $ au fost încasați de fondatorul site-ului drept comision.

La data de 29.05.2015, Ross William Ulbricht a fost găsit vinovat de o instanță americană pentru spălare de bani, trafic de stupefiante, întreprindere criminală și piraterie informatică, fiind condamnat la executarea a două pedepse cu închisoare pe viață, plus pedepse de 5, 15 și 20 de ani de închisoare.

CYBERTERORISM

STATUS QUO ÎN 2015

De Daniel COSTAN, Ciprian FLOREA și Oana IORDAN

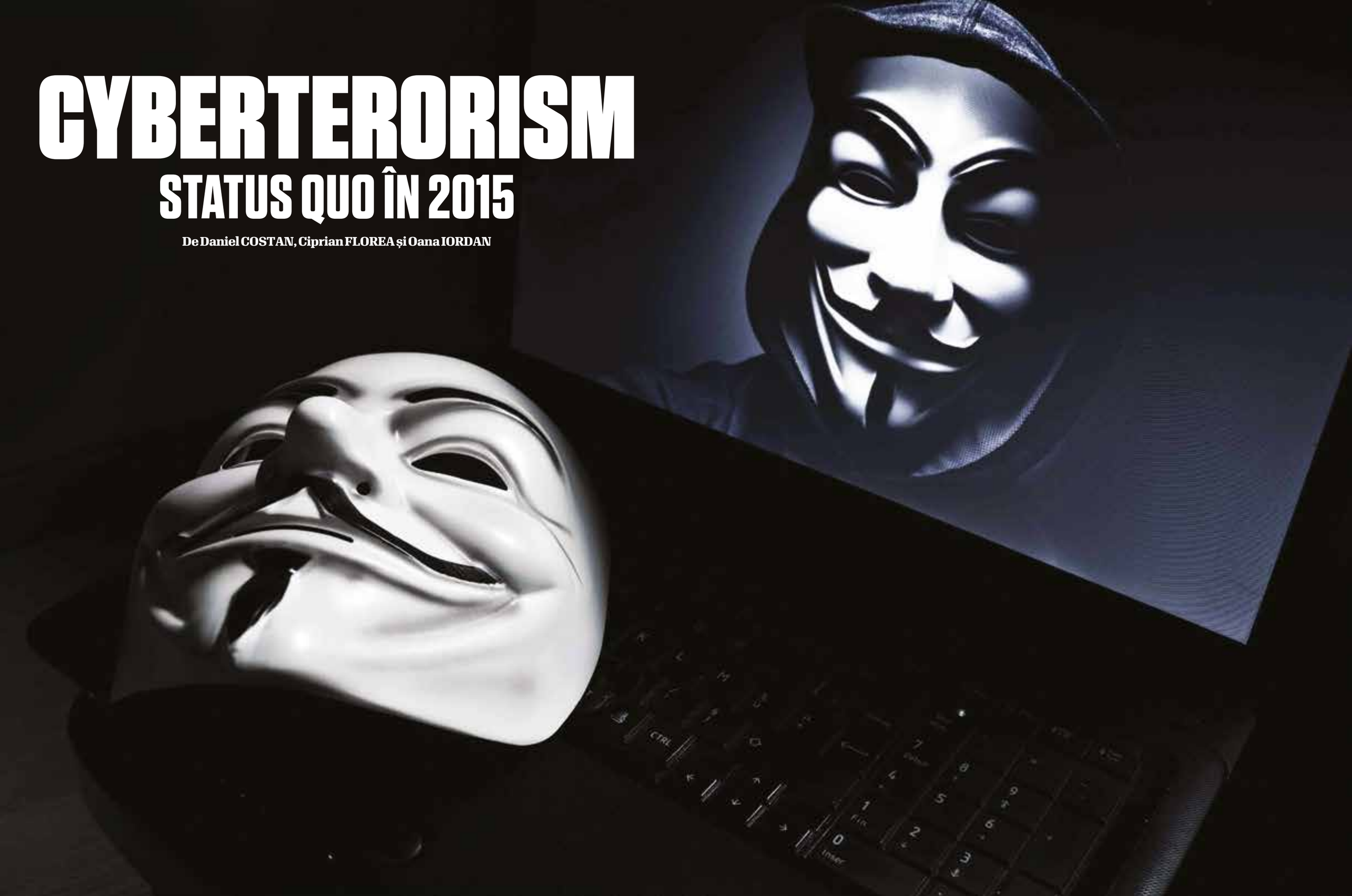

Atentatul împotriva revistei satirice franceze Charlie Hebdo ce a avut loc la Paris, la 7 ianuarie 2015, în care au fost ucise 12 persoane, a reprezentat pentru întreaga lume - inclusiv pentru specialiștii din serviciile de informații - o confirmare a evaluărilor precedente conform cărora terorismul reprezintă una din cele mai mari amenințări la adresa securității statelor.

„Franța, chiar dacă a făcut față atacurilor teroriste, chiar dacă știe că dispune de agenți de securitate capabili de acte de curaj, nu a terminat cu amenințările pe care trebuie să le înfrunte“, a declarat, imediat după eveniment, președintele Francois Hollande. De altfel, mai mulți analiști de securitate au avertizat, la acel moment, că atacul terorist din capitala Franței ar putea constitui „un punct de turnură“, un moment pe care Uniunea Europeană trebuie să-l trateze cu grijă pentru a evita declanșarea unui adevărat război al culturilor și civilizațiilor.

Recrudescența fenomenului terorist de la începutul anului 2015 a generat inclusiv o creștere fără precedent, la nivel internațional, a numărului de agresiuni cibernetice motivate ideologic.

Un număr important de membri ai grupării hacktiviste Anonymous International au lansat operațiunea #OpCharlieHebdo, prin intermediul căreia au derulat atacuri cibernetice îndreptate împotriva „celor care atacă democrația și libertatea de expresie“, afectând infrastructuri informatice utilizate de membrii unor grupări teroriste, blocând conturi de *social media* și publicând informații personale ale unora dintre aceștia. *Hacktivismul* este o asociere a cuvintelor „hack“ și „activism“ și constituie un curent activist ai cărui aderenți folosesc sistemele informatice drept mijloc de promovare a mesajelor ideologice și de protest împotriva unor decizii sociale și politice.

Conform așteptărilor, situația a produs o coagulare a forțelor unor grupări de *hacking* islamiste, care au lansat o contraofensivă, denumită operațiunea #OpFrance, îndreptată împotriva instituțiilor franceze. Franța a devenit, astfel, ținta unor atacuri de natură cyber-teroristă, aproximativ 19.000 de website-uri aparținând unor entități publice și private fiind compromise de către hackeri prin alterarea conținutului acestora și înlocuirea paginilor principale cu mesaje ce exprimă susținerea pentru Statul Islamic (*defacement*), respectiv prin indisponibilizarea infrastructurilor (atacuri de tip DDoS). În ceea ce privește capabilitățile folosite în aceste atacuri, acestea nu au excelat printr-un înalt nivel tehnologic, însă și-au dovedit eficacitatea prin prisma amplorii și a impactului psihologic în rândul țintelor.

Ulterior, aria geografică a acestor agresiuni cibernetice s-a extins, membrii grupărilor de hacking islamiste corelându-și agresiunile cu situația geopolitică din zonele de interes, cu evoluțiile și conflictele din Orientul Mijlociu (expansiunea grupării teroriste Daesh, „războiul rece„ cu Iranul, războiul civil din Siria, relațiile tensionate între Israel și Autoritatea Palestiniană).

Concomitent cu diversificarea țintelor vizate, s-a remarcat dezvoltarea și creșterea vizibilității grupărilor de *hacking* islamiste și a acțiunilor acestora.

Grupări precum „Fallaga Team“, „AnonGhost“, „Gantengers Crew“, „CyberCaliphate“, „Middle East Cyber Army“ (MECA), „El Moujahidin“, etc. au fost semnalate, în 2015, ca autoare ale unui număr important de atacuri de complexitate redusă, majoritatea de tip defacement sau DDoS, scopurile principale fiind identificarea vulnerabilităților de securitate cibernetică, perfecționarea și testarea propriilor capabilități și promovarea de mesaje ideologice cu caracter islamic.

O situație diferită din punct de vedere al complexității agresiunii cibernetice s-a înregistrat, însă, la 8 aprilie 2015, când sistemele informatice al postului de televiziune francez TV5 Monde au fost țintă unei serii de atacuri de natură cyber-teroristă, revendicate de membrii grupării de hackeri „CyberCaliphate“, care și-au afirmat apartenența la Statul Islamic. Atacatorii au preluat controlul sistemului informatic intern și a infrastructurii de emisie TV, fapt ce a condus la oprirea emisiei a 11 canale operate de postul francez pentru aproximativ 3 ore.

De asemenea, gruparea a preluat controlul asupra conturilor de Facebook, Twitter și Youtube ale TV5 Monde, acestea fiind utilizate pentru difuzarea unor mesaje de propagandă fundamentalistă specifică organizației teroriste ISIS, fapt care a indus ideea că în spatele atacului s-ar afla această organizație teroristă.

Ulterior, în cursul anchetei a reieșit faptul că atacul a debutat la sfârșitul lunii ianuarie 2015 cu o campanie de tip „phishing“, prin transmiterea de mesaje electronice către jurnaliști ai canalului de televiziune TV5 Monde și infectarea sistemelor informatice ale postului francez prin accesarea acestor mesaje. Una din aplicațiile considerate „vinovate“ a fost o variantă a njRAT (Bladabindi), dată fiind recrudescența aplicației malițioase în mediul on-line și mai ales popularitatea acesteia în rândul hackerilor din zona Orientului Mijlociu.

Ulterior, din alte surse deschise a rezultat posibilitatea ca în spatele atacului să se fi aflat o grupare (APT28) susținută de un actor statal, ca urmare a identificării unor elemente de similitudine cu alte acțiuni ale respectivei grupări.

Ceea ce a reținut atenția specialiștilor din domeniul securității cibernetice a fost, de această dată, complexitatea tehnologică ridicată și efectele de anvergură ale agresiunii cibernetice, comparativ cu cele realizate anterior de membrii și simpatizanții grupărilor de hackeri islamiști.

AGRESIUNI CIBERNETICE ASUPRA UNOR WEBSITE-URI ROMÂNEȘTI

Pe fondul acțiunilor desfășurate de grupările de hackeri islamiste la nivel internațional, la începutul anului 2015 s-a înregistrat o creștere semnificativă a numărului de agresiuni cibernetice, majoritatea de tip defacement, inclusiv asupra unor website-uri aparținând unor entități publice sau private din România.

Astfel, au fost înregistrate mii de agresiuni cibernetice asupra site-urilor aparținând unor entități private autohtone, care au afectat integritatea și disponibilitatea conținutului site-urilor atacate prin înlocuirea cu mesaje de propagandă islamiste. Același tip de agresiuni cibernetice au fost derulate și asupra site-urilor unor instituții publice, din domenii precum administrație publică, învățământ, cercetare și sănătate.

Printre autorii agresiunilor au fost membrii unor grupări de *hacking* islamiste precum: „AnonGhost“, „FallagaTeam“, „Arab Warriors Team“, „Middle East Cyber Army“, „El Moujahidin“, „Team System DZ“, „Top Team“, „Cyberizm Digital Security Team“ etc.

Distribuția agresiunilor nu a relevat un tipar anume, fiind vizate entități cu obiecte de activitate diverse, fără a se urmări în mod specific afectarea website-urilor aparținând instituțiilor guvernamentale sau ale unor organizații ori societăți comerciale de importanță strategică sau relevante în plan ideologic.

Scopul principal al agresiunilor cibernetice asupra website-urilor autohtone a urmărit creșterea vizibilității pentru grupările autoare și promovarea, sub diferite forme, a unor mesaje de propagandă islamistă, de tip „graffitti cibernetic“ (imagini cu conținut grafic explicit, bannere cu referințe la Califatul Islamic, îndemnuri pro-palestiniene și anti-israeliene etc.).

În derularea atacurilor cibernetice au fost exploatate vulnerabilități ale unor platforme *open-source* de dezvoltare a paginilor web (WordPress și Joomla) sau au fost utilizate instrumente de *hacking* adaptate (sisteme de operare personalizate).

CONCLUZII

Până în prezent, acțiunile hackerilor islamiști nu au relevat deținerea unor capabilități tehnice care să le permită realizarea de agresiuni cibernetice cu efect distructiv sau de afectare a funcționalității unor infrastructuri critice, aceștia dispunând însă de cunoștințele și instrumentele tehnice necesare derulării de atacuri asupra unor ținte cu un nivel scăzut de securitate cibernetică (website-uri ale unor instituții publice, ziare, televiziuni etc.).

Agresiunile cibernetice realizate de membrii și simpatizanții grupărilor de hackeri islamiști se înscriu în modalitățile de acțiune aferente noii filozofii a organizațiilor teroriste, care susțin inițiativele unor grupuri sau indivizi ce acționează izolat și vizează realizarea de atacuri împotriva unor ținte cu un nivel de protecție redus („*soft targets*“), care nu necesită alocarea de resurse semnificative, dar asigură un impact mediatic important.

Numărul mare de agresiuni cibernetice derulate de aceste grupări evidențiază existența unor vulnerabilități ale sistemelor informatice deținute de entități publice și private românești, pe fondul unui nivel scăzut de securitate cibernetică. Aceste vulnerabilități facilitează derularea de atacuri de către entități ostile și se pot materializa în riscuri la adresa confidențialității, integrității și disponibilității informațiilor vehiculate în rețeaua proprie.

La acest moment este dificil de estimat potențialul pe care îl au grupările de hackeri islamiști în termeni de tehnologii utilizate, ținte și efecte vizate, având în vedere că interesul ridicat al acestora pentru activități de hacking poate determina o evoluție imprevizibilă a fenomenului pe termen mediu.

ABSTRACT

The "Charlie Hebdo" tragedy, portraying the recrudescence of terrorism at the beginning of 2015, led to a growth in the number of ideologically motivated cyber aggressions worldwide.

Together with the diversification of targets, there has also been a development and growth in visibility of Islamic hacking groups and their actions. They have not excelled through a high technological level, but they have proven their effectiveness through the amplitude and the psychological impact on their targets.

The high number of cyber attacks carried out by these groups demonstrates the existence of multiple vulnerabilities of IT networks belonging to public and private Romanian entities, generated by a low level of cyber security. This situation could enable hostile entities to attack and affect the confidentiality, integrity and availability of data within particular networks.

It is currently difficult to estimate the potential of Islamist hacking groups from the perspective of technologies used, their targets and impact, taking into consideration that a higher interest of Islamist terrorists for hacking activities could lead to an unpredictable evolution of the phenomena on the medium-term.

AWARENESS
SECURITATEA CIBERNETICĂ

De Maria OANCEA

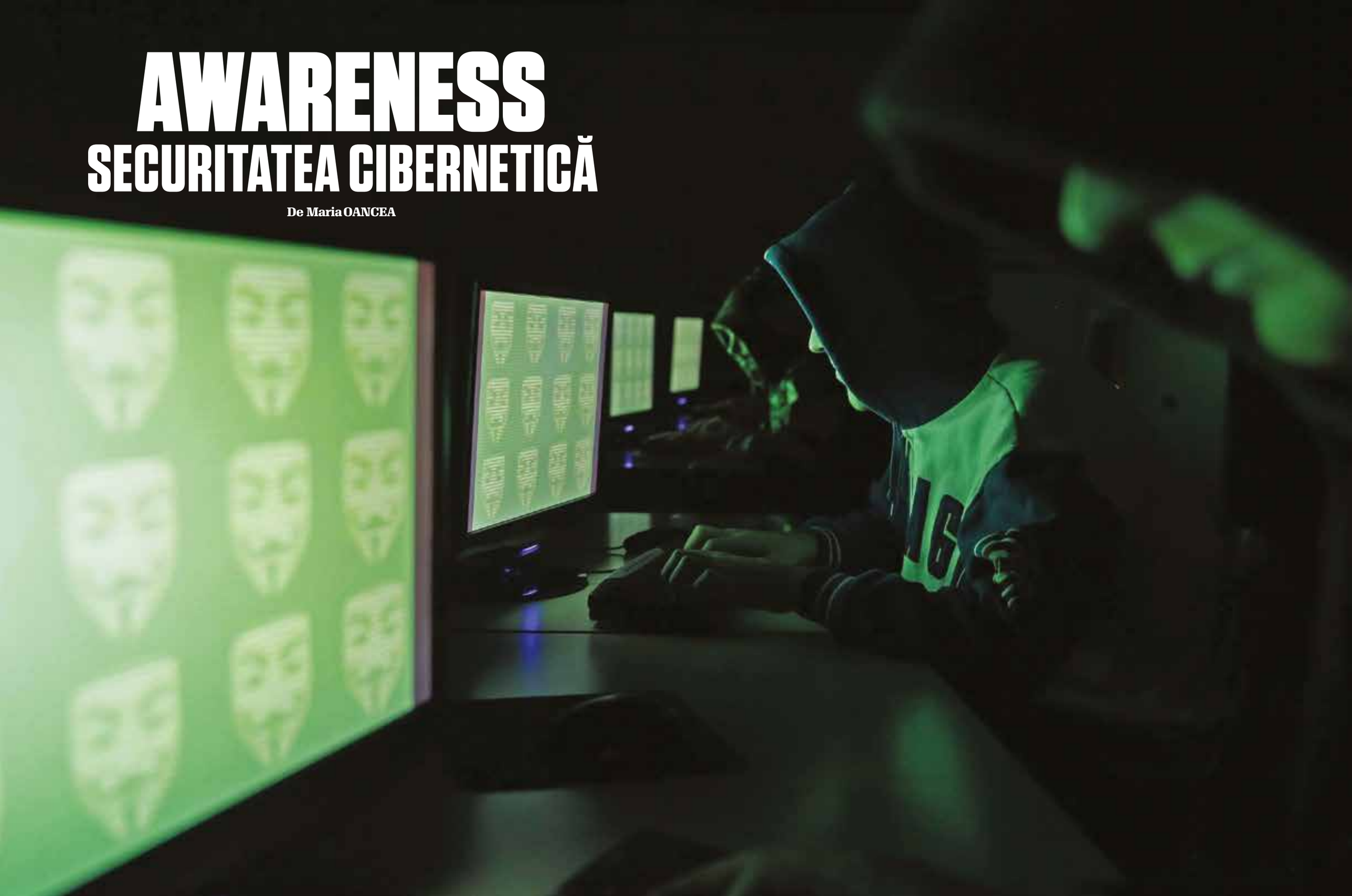

Cyber security awareness – un concept pe care îl auzim tot mai des. Dar oare câți dintre noi conștientizează adevărata lui valoare, mai ales acum, într-o epocă în care Internetul ocupă mai toate aspectele vieții noastre? Câți dintre noi înțeleg ce înseamnă și ce implică *cyber security awareness*, într-o lume în care numărul incidentelor de securitate cibernetică crește exponențial?

De exemplu, din analiza *The Global State of Information Security Survey 2015*, realizată de PwC, reiese că numărul total de incidente de securitate cibernetică detectate în anul 2014 a crescut cu 48% față de 2013, atingând 42,8 milioane de evenimente la nivel global.

Pe de altă parte, potrivit datelor furnizate de Centrul Național de Răspuns la Incidente de Securitate Cibernetică (CERT-RO), acesta a primit în 2014 peste 78 de milioane de alerte de securitate cibernetică, privind mai mult de 2,4 milioane IP-uri unice din România implicate în diverse tipuri de incidente de securitate cibernetică.

Comparativ cu anul 2013, numărul alertelor a crescut cu 81,4%, iar cel al IP-urilor unice afectate cu 9,1%.

54% din alertele primite vizează sisteme informatice configurate necorespunzător, nesecurizate sau vulnerabile, care sunt folosite de agresori cibernetici pentru ascunderea identității și derularea de atacuri cibernetice asupra altor ținte.

În plus, 46% din alerte vizează sisteme informatice din România, victime ale unor atacatori care au reușit preluarea de resurse în cadrul unor botnețI, prin exploatarea unor vulnerabilități tehnice și infectarea sistemelor cu diverse tipuri de *malware*.

Este deja un truism să precizăm că, pe lângă beneficiile incontestabile aduse la nivelul societății, informatizarea induce și vulnerabilități și riscuri de securitate cibernetică, tehnologiile informației și comunicațiilor fiind la îndemâna tuturor.

Spațiul cibernetic a devenit, în ultimii ani, o opțiune tot mai atractivă pentru agresorii cibernetici, fie ei statali sau non-statali, de a-și materializa intențiile ilicite, întrucât nu implică resurse foarte mari, iar beneficiile pot fi imense, atât din punct de vedere al pagubelor produse, cât și din perspectiva posibilităților de anonimizare.

În aceste circumstanțe, societatea s-a schimbat radical. În urmă cu aproximativ cinci ani nu discutam despre atacuri care să afecteze sisteme și organizații critice/ de interes strategic.

În 2011 vorbeam despre un singur astfel de atac, *Red October* – un atac cibernetic despre care se presupune că ar fi fost derulat de un actor statal, care a vizat obținerea de informații confidențiale privind politica externă, resursele naturale din Marea Neagră, dar și secrete economice și politice din această zonă – pe care îl și consideram la acel moment drept cea mai mare amenințare la adresa securității naționale a României din ultimii 20 de ani.

Acum, având în vedere contextul geopolitic, respectiv apartenența țării noastre la diferite organizații europene și internaționale, vorbim deja despre adevărate capabilități cibernetice ofensive dezvoltate de entități statale, care nu ezită să le utilizeze pentru culegerea de informații strategice și dobândirea de avantaje de acest tip.

Atacurile au evoluat foarte mult, de la cele brute, la cele sofisticate, de tip *Advanced Persistent Threat* și la campanii foarte bine orchestrate, care vizează ținte precise, organizate în timp și bazate pe studiu elaborat.

Domeniul financiar-bancar este, de asemenea, vizat de atacuri cibernetice. Botneții sunt, în prezent, coloana vertebrală a acestor atacuri, în condițiile în care astfel de rețele formate din sisteme informatice compromise sunt folosite pentru a derula atacuri cibernetice asupra altor ținte, atât în România, cât și în afara țării.

Pe de altă parte, botneții sunt comercializați pe piața neagră, aspect care marchează o evoluție semnificativă pentru securitatea cibernetică, având în vedere că, în urmă cu câțiva ani, piața neagră a criminalității cibernetice se concentra pe distribuirea detaliilor bancare, datelor de autentificare, parolelor, cărților de credit false etc.

În plus, se poate observa o evoluție clară către atacurile personalizate pentru anumite bănci, care denotă o cunoaștere foarte bună de către atacatori a măsurilor de protecție existente în infrastructura atacată.

Alte tendințe vizibile, care evoluează rapid și în România, sunt atacurile asupra sistemelor de operare și a aplicațiilor dispozitivelor mobile, atacurile cu *malware* de tip *ransomware* – prin care agresorii criptează fișierele de pe sistemele informatice atacate și solicită anumite sume de bani, ca răscumpărare pentru cheia privată necesară decriptării și, nu în ultimul rând, atacurile asupra dispozitivelor și echipamentelor din categoria *Internet of Things* – ale căror vulnerabilități pot fi exploatate de agresorii cibernetici, odată ce sunt conectate la Internet, pentru a obține accesul în rețeaua în care sunt utilizate sau pentru lansarea de atacuri asupra altor ținte.

Sergiu Banyai, Business Development Manager la Veracomp, sublinia recent într-un interviu televizat la IT Channel faptul că printre tendințele fundamentale în ceea ce privește modul de realizare a atacurilor cibernetice se numără:

- atacurile asupra infrastructurii cibernetice a instituțiilor guvernamentale, foarte specializate, realizate de grupuri bine pregătite, unele chiar sponsorizate de diverse entități statale sau grupări criminale organizate;
- atacurile direcționate către diverse bănci și includ mecanisme de evitare a detecției;
- exploit-urile tot mai sofisticate, având ca țintă sistemele de operare mobile și aplicațiile mobile *open-source*.

În aceste condiții, asigurarea securității cibernetice trebuie să reprezinte o preocupare a tuturor indivizilor utilizatori ai unui sistem informatic (indiferent de drepturile de acces acordate) și a fiecărei entități publice sau private, responsabile pentru protecția propriilor infrastructuri cibernetice.

DAR CE ÎNSEAMNĂ SECURITATE CIBERNETICĂ?

Potrivit Strategiei de securitate cibernetică a României, securitatea cibernetică reprezintă „starea de normalitate rezultată în urma aplicării unui ansamblu de măsuri proactive și reactive prin care se asigură confidențialitatea, integritatea, disponibilitatea, autenticitatea și nonrepudierea informațiilor în format electronic, a resurselor și serviciilor publice sau private, din spațiul cibernetic. Măsurile proactive și reactive pot include politici, concepte, standarde și ghiduri de securitate, managementul riscului, activități de instruire și conștientizare, implementarea de soluții tehnice de protejare a infrastructurilor cibernetice, managementul identității, managementul consecințelor”.

COMPARATIV CU ANUL 2013, NUMĂRUL ALERTELOR A CRESCUT CU 81,4%, IAR CEL AL IP-URILOR UNICE AFECTATE CU 9,1%.

AWARENESS

Atacurile cibernetice se derulează exploatând anumite slăbiciuni, pe care specialiștii le numesc vulnerabilități, iar acestea pot proveni – în principiu – din două zone: de la infrastructura cibernetică vizată (slăbiciuni în proiectarea și implementarea acesteia); sau de la utilizator, indiferent de drepturile de acces la sistem (slăbiciuni derivate din necunoaștere, indiferență, lipsa măsurilor de securitate, lipsa de specializare etc.).

Cele mai multe atacuri cibernetice s-au derulat prin exploatarea vulnerabilității umane, îndeosebi în rândul adulților de peste 40 de ani în privința riscurilor pe care le implică navigarea în condiții de naivitate, aceasta reprezentând principalul obstacol în realizarea securității cibernetice.

Din această perspectivă, se resimte necesitatea dezvoltării unei culturi de securitate cibernetică a utilizatorilor sistemelor informatice și de comunicații, adesea insuficient informați în legătură cu potențialele riscuri, dar și cu soluțiile de contracarare a acestora.

CE ÎNSEAMNĂ AWARENESS?

A fi conștient presupune a avea cunoștință sau discernământ despre ceva. A fi conștient implică cunoștințe dobândite prin propriile percepții, dar și din surse externe. *Cyber security awareness* nu înseamnă doar cunoaștere. A cunoaște starea de securitate cibernetică sau nivelul acesteia nu este suficient. A cunoaște nu implică și a acționa. Or, a acționa este imperios necesar pentru asigurarea securității cibernetice. *Cyber security awareness* este cunoaștere combinată cu acțiune, cu atitudine, cu un comportament proactiv. A fi *cyber security aware* presupune a cunoaște și a înțelege riscurile provenite din spațiul cibernetic și a acționa pentru a le preveni.

A fi *cyber security aware* presupune a-ți crea propriul nivel de cultură de securitate cibernetică, prin educație, instruire și exercițiu, însă – dincolo de dimensiunea teoretică a conceptului – efortul trebuie depus cu precădere în sensul dezvoltării unui comportament activ, responsabil, de adoptare a unei conduite corecte, care să reducă în mod considerabil pericolele.

MIGRAȚIA ILEGALĂ
’ BUSINESS VS AMENINȚARE

De Georgiana CHIRILĂ

Volatilitatea continuă a climatului de securitate din regiunea Orientului Mijlociu și a Africii de Nord (MENA) a potențat manifestarea fenomenului migrației ilegale pe teritoriul Uniunii Europene și, implicit, în imediata vecinătate a României.

Principalele provocări cu care se confruntă statele europene rezidă în dificultatea de a gestiona și controla exodul masiv al populației din regiunile de conflict și, mai cu seamă, în vulnerabilitățile interne determinate de implicarea rețelelor de crimă organizată în activități circumscrise migrației ilegale.

În România, migrația ilegală constituie cu preeminență apanajul unor structuri de criminalitate organizată specializate care și-au format puncte de sprijin pe teritoriul național fie prin afilierea unor cetățeni români, fie prin racolarea unor „colaboratori” ocazionali cu rol de facilitare, călăuzire, transfer sau transport al migranților în spațiile dorite.

Cetățenii români ce pot fi atrași în astfel de activități ilegale provin cu precădere din zonele de frontieră, supuse unor presiuni migraționiste, aceștia fiind buni cunoscători ai nivelului de permeabilitate a granițelor. În egală măsură, aceștia transferă clandestin migranți, sub acoperirea derulării unor activități de transport internațional de persoane sau marfă către state din vestul Europei.

Analize de ultimă oră arată faptul că cetățenii români au devenit ținta grupărilor de crimă organizată care acționează în proximitatea granițelor naționale, în speță în Ungaria, având în vedere comutarea preocupărilor acestora către așa-numitele „bazine de acumulare” ale migranților. Astfel, cetățenii români sunt tot mai implicați în preluarea refugiaților din zonele respective și transportul acestora către țările de destinație din vestul Europei.

Un alt spațiu care ar putea prezenta interes pentru structurile de crimă organizată și, implicit, pentru cetățenii români atrași de oportunități financiare, îl reprezintă teritoriul sârb din vecinătatea frontierei cu România, pe fondul unei prefigurate concentrări de migranți.

Perspectiva obținerii unor câștiguri semnificative și imediate concură la menținerea apetenței pentru derularea de activități ilicite, fără a fi conștientizate consecințele negative care pot deriva din aplicarea prevederilor legale ce sancționează, pe de o parte, activitățile de constituire a unui grup infracțional și, pe de altă parte, cele de trafic de persoane (migrație ilegală). În plus, în scopul sustragerii de la controlul exercitat de autoritățile abilitate, pot exista situații în care transportatorii sau facilitatorii pot fi implicați în acțiuni care pun în pericol viața migranților, aspect ce conduce la agravarea pedepselor legale la care se expun.

Riscul la care se expun cetățenii români angrenați în transportul de migranți este cu atât mai mare cu cât statele europene afectate de criza migrației încearcă să adopte măsuri de securizare a frontierelor (e.g. controale suplimentare în cazul Germaniei și Austriei) și de înăsprire a sancțiunilor aplicate traficanților de persoane (e.g. la nivelul Ungariei noile prevederi legislative din septembrie a.c. prevăd pedeapsa cu închisoare între 10 și 20 de ani pentru traficanții de persoane).

Mai mult, în contextul în care România se situează pe al doilea loc în UE din punct de vedere al implicării cetățenilor săi în cazuri circumscrise criminalității organizate, îndeosebi prin trafic de persoane, mediatizarea unor astfel de situații contribuie la afectarea imaginii și a intereselor României pe plan european și internațional, precum aderarea la spațiul Schengen.

O analiză mai atentă a fenomenului pune în evidență multiplele valențe și implicațiile profunde ale activităților circumscrise migrației ilegale care generează și potențează numeroase alte acțiuni infracționale.

Astfel, amenințările la adresa securității naționale generate de angrenarea cetățenilor români în traficul de persoane vin dintr-o serie de situații și contexte care țin inclusiv de alte activități criminale.

➢ Impulsionarea activităților criminale conexe migrației ilegale, permițând comunicarea și schimbul de expertiză în mediul infracțional, cu efecte nedorite în planul „profesionalizării” infractorilor în domenii precum contrabanda și evaziunea fiscală

Atacurile au evoluat foarte mult, de la cele brute, la cele sofisticate, de tip Advanced Persistent Threat și la campanii foarte bine orchestrate, care vizează ținte precise, organizate în timp și bazate pe studiu elaborat.

Revoluția Cubaneză din 1959	
Primele valuri (1965-80)	**425,000**
Cubanezi in SUA (din 2013)	**1.1m**
Războiul din Vietnam 1955 - 75	
Cambodgieni	**118,000**
Hmong din Laos	**100,000**
Războaiele din America Centrală din anii ‘70*	
Salvadorieni	**1.3 million**
Guatemalezi	**902,000**
Nicaraguani	**241,000**
Hondurieni	**534,000**
Revoluția din Iran din1979	**350,000**
Persecuţia şi dezorganizarea din Uniunea Sovietică până în 1991	**300,000**
Războiul Bosniac din 1992-95	**130,000**
Seceta şi războiul civil din Somalia începând cu 1996	**100,000**
Regimul militar din Myanmar începând cu 1962 (1995-2015)	**120,000**
Invazia din Afganistan 2001 (2002-2013)	**9,000**
Invazia din Irak 2003 (până în 2013)	**94,000**
Războiul din Siria (2012-2015)	**1,854**
SUA va primi cel puţin 10.000 refugiaţi sirieni în 2016	

** începând cu 2013* Foto: Getty Images

Surse: Institutul pentru Politici de Migraţiune

(un „circuit funcțional” de trecere ilegală a frontierei este exploatat și pentru alte „afaceri”);

➢ presiunea exercitată asupra autorităților cu atribuții de control la frontieră;

➢ facilitarea prezenței și tranzitării teritoriului României de către persoane care prezintă riscuri teroriste/ criminogene, în contextul în care nu toți migranții sunt refugiați afectați de conflictele din MENA;

➢ creșterea pericolului de producere ori răspândire a unor epidemii, precum cea cauzată de virusul poliomielitei;

➢ presiuni asupra sistemului social, care pot determina, în cazuri extreme, revolte sociale, xenofobie sau segregări etnice.

➢ Rolul de simplu pion în cadrul unei structuri de crimă organizată îi plasează pe cetățenii români în prima linie a activităților ilicite, aceștia fiind cei mai expuși și vulnerabili în fața măsurilor întreprinse de autorități. Faptul că acționează, la comandă, în anumite etape ale „lanțului infracțional” nu minimizează rolul activ pe care aceștia îl au și nu îi diferențiază semnificativ de ceilalți membri ai grupărilor de crimă organizată.

Lipsa unei strategii unitare la nivelul Uniunii Europene care să asigure integrarea refugiaților în plan economic, cultural, social ori educațional, precum și interesele uneori divergente ale statelor afectate de criza migranților asigură un cadru propice pentru perpetuarea activităților infracționale subsumate migrației ilegale, efectele negative, pe termen lung, fiind resimțite la nivelul societății civile.

Provocările sociale, umanitare și de ordine publică reclamă implementarea unei politici active și transparente de informare și consultare a societății civile cu privire la politicile și deciziile adoptate în contextul migrației.

Actuala criză a refugiaților din Europa reprezintă un test pentru statele întregului continent, care le pune la încercare solidaritatea, valorile și le obligă să acționeze ca un actor global în plan internațional, în pofida numeroaselor probleme interne nesoluționate.

ABSTRACT

The latest analysis show that Romanian citizens have become the target of organized crime groups operating in close proximity to the national borders, namely in Hungary, given the switch in concerns towards the so-called “reservoirs” of migrants. The Romanian citizens are increasingly involved in taking refugees from those areas and transporting them to their destination countries in Western Europe

Another area that could be of interest to structures of organized crime, and hence for Romanian citizens attracted by financial opportunities, is the Serbian territory adjacent to the border with Romania, against the background of a projected concentration of migrants.

The prospect of significant and immediate material gains contributes to maintaining the appetite for the conduct of illegal activity. The people involved in such actions are sometimes not aware of the negative consequences that can derive from the application of legal provisions sanctioning, on the one hand, the work of establishing a criminal group and, on the other hand, the trafficking (illegal migration).

Moreover, in order to escape the control exercised by the competent authorities, there may be situations in which carriers or facilitators can be involved in actions that endanger the lives of migrants, something that leads to heavier penalties they may legally face.

STRATEGIA DE SECURITATE A UK

De Alexandru CUCU

Momentul 11 septembrie 2001, dincolo de tragismul și de impactul emoțional produs la nivel global, a marcat în istoria relațiilor internaționale conștientizarea schimbării tipologiei riscurilor și amenințărilor, consecința fiind reformarea sistemelor de securitate ale actorilor raționali.

Ziua de 11 septembrie 2001, atunci când avioanele deturnate de teroriști au lovit Turnurile Gemene, producând mii de victime, și transmiterea evenimentelor în timp real pe întreg mapamondul au stârnit un val imens de emoție și tristețe în rândul oamenilor. Scenele teribile de la World Trade Center aveau să rămână pentru multă vreme în mentalul colectiv al populației nu doar din Statele Unite, ci din întreaga lume.

În Marea Britanie, guvernul Blair tocmai fusese reconfirmat în urma alegerilor din iunie 2001 și dorea să continue politicile de reformă, mai ales după rezultatele cuantificabile, atât pe plan intern, cât mai ales pe plan european. Primul lucru pe care Tony Blair l-a făcut după teribilul moment al atentatelor a fost să îi transmită președintelui american George W. Bush și poporului american mesajul de susținere din partea Marii Britanii, dar și să construiască în interiorul NATO instrumentele necesare pentru a putea declanșa ceea ce aveam să numim mai târziu „războiul împotriva terorismului”.

Mecanismele interne de politică externă și de securitate fuseseră regândite de guvernul Blair la începutul primului său mandat, în 1997, însă

după 11 septembrie multe dintre reformele adoptate s-au dovedit a nu fi potrivite noii situații din teren. Conform Strategiei naționale de Securitate publicate la un an după atentate, Marea Britanie încerca să ofere mai multă claritate luptei împotriva amenințărilor asimetrice. Ministrul apărării, Geoff Hoon, s-a adresat Camerei Comunelor în octombrie 2002, subliniind că politica de securitate a Regatului Unit a fost reexaminată după evenimentele din 2001, iar principalele modificări se referă la operațiunile comune, în special cu Statele Unite, bazate nu doar pe pregătiri militare sau tactice, ci pe schimb de informații și cunoaștere pentru a face față noilor provocări. Documentul publicat în 2002 scotea în evidență trei dimensiuni pentru a combate terorismul și amenințările asimetrice.

În urma implementării tuturor acestor prevederi, Marea Britanie părea pregătită să facă față oricărui tip de provocare. Alte măsuri demne de menționat după 11 septembrie se referă la strictețea controlului în interiorul aeroporturilor, dar și la reformarea serviciilor secrete, care, după sfârșitul Războiului Rece, puseseră foarte mult accent pe dimensiunea informațiilor din surse tehnice secrete (SIGINT), în dauna informațiilor din surse secrete umane (HUMINT). Recalibrarea acestor sfere de informații a dus și la implementarea unor procese decizionale moderne, dar și la acordarea importanței ridicate informațiilor din surse publice (OSINT), până atunci puțin folosite la nivelul *intelligence*-ului britanic.

Din punct de vedere juridic, măsurile adoptate după 2001 de guvernul laburist au fost completate și de prevederile *Terrorism Act 2000,* care a condus între 2001 și 2002 la arestarea a 144 de persoane. De asemenea, o serie de documente adoptate în Marea Britanie au stârnit foarte multe controverse la nivel internațional din cauza faptului că măsurile de securitate sporite au stârnit reacții legate de respectarea drepturilor și libertăților cetățenești.

În contextul aprofundării relațiilor cu Statele Unite și a declanșării luptei împotriva terorismului, Marea Britanie a adoptat o serie de „cărți albe" destinate securității și apărării. Astfel, în 2003, Carta Albă a Apărării proclamă o serie de măsuri pentru a face față noilor provocări de securitate. Marea Britanie urma să se implice în coaliții internaționale pentru a diminua riscurile și amenințările de securitate, rolul armatei britanice devenind extrem de important în prevenirea conflictelor și în operațiunile anti-teroriste. În susținerea noii strategii de apărare a venit și discursul ministrului apărării, care a consemnat că Ministerul Apărării și Forțele Armate trebuie să fie organizate astfel încât să susțină un nivel ridicat de operaționalitate, capabil să facă tranziția de la un conflict la scară mică sau medie la unul la scară mare.

Carta Albă a Apărării, publicată în 2003, a revizuit anumite prevederi ale Strategiei de Securitate publicate cu un an în urmă, astfel că armata britanică trebuia să fie capabilă să organizeze operațiuni de suport pentru pace, simultan pe scară medie și mare. De asemenea, Marea Britanie trebuia să își reconfigureze forțele armate, astfel încât flexibilitatea și timpul scurt de acțiune să fie dezirabile. În privința forțelor aeriene, se constituia Flotila de Reacție Rapidă, care urma să apere spațiul aerian intern. Din punct de vedere al cooperării internaționale, documentul exprima faptul că Marea Britanie și Statele Unite trebuie să pună la punct un plan comun de acțiune, atât în cadrul NATO, cât și la nivel bilateral, forțele britanice nefiind capabile să acționeze fără suportul SUA în cazul unor intervenții împotriva unor state.

Anul 2004 a marcat realizarea unei noi „cărți albe" al cărei subiect a fost oferirea de perspective și strategii pentru acțiunile viitoare. Carta a oferit căi de acțiuni certe, astfel, în ce privește numărul militarilor, documentul proclamă că la nivelul forțelor armate trebuie să fie reduceri cu 1000 de militari, la nivelul forțelor aeriene cu 7000 de militari, iar în cadrul *Royal Navy* cu alți 1500. Practic, toate aceste reduceri de personal, dar și de armament aveau rolul de a profesionaliza forțele armate, dar și de a le micșora timpii de reacție. La nivelul infanteriei, numărul de batalioane a scăzut de la 40 la 36, iar diviziile au fost restructurate în largi regimente compuse din două sau mai multe batalioane.

Toate aceste măsuri au eficientizat capacitatea de acțiune a armatei britanice, însă, din punct de vedere analitic, se observă că rapiditatea și frecvența cu care s-au adoptat astfel de măsuri a fost mare, fapt cauzat de amenințarea teroristă și de conflictele internaționale la care Marea Britanie a luat parte. Nu doar la nivelul armatei s-au luat astfel de decizii, ci și la nivelul Ministerului de Externe și al comunității de *intelligence*. În privința serviciilor de informații, directorul MI5 nota în octombrie 2002 că relația dintre servicii și guvern a suferit o mare schimbare. Acest fapt s-a reflectat nu doar în atenția sporită acordată de decidenți informărilor primite, ci și în bugetele care au crescut constant din 2001 până în 2010. În iunie 2003 a fost creat Centrul Comun de analiză a Terorismului, care a reunit experți din toate departamentele guvernamentele, scopul fiind identificarea de noi soluții pentru diminuarea amenințării teroriste.

La nivelul Ministerului de Externe, s-au făcut numeroase progrese mai ales în privința diplomației multilaterale și a eforturilor conjugate. Spre exemplu, Marea Britanie și-a asumat un rol important în relațiile dintre lumea occidentală și Orientul Mijlociu, dar și în ceea ce privește relațiile cu Asia.

Odată cu atentatele de la Londra din 2005, măsurile de securitate au fost întărite, iar diplomația, *intelligence*-ul și forțele armate au aprofundat cooperarea în vederea prevenirii unor astfel de evenimente viitoare. Serviciile secrete și-au demonstrat eficiența în identificarea și anchetarea responsabililor, însă adevărata piatră de încercare a fost reprezentată de perfecționarea mecanismelor în vederea prevenirii și combaterii terorismului. În ciuda amenințării teroriste crescute, demisia guvernului Blair în 2007 și numirea guvernului Brown nu au marcat schimbări la nivelul politicilor de securitate.

În 2010, conservatorii revin la putere după o lungă dominație laburistă, iar acest fapt marchează și punerea la punct a unei noi strategii de securitate.

Documentul a fost unul de consens între conservatori și liberal-democrați și a avut ca scop identificarea amenințărilor și punerea la punct a unei noi strategii de răspuns, valabilă pentru era incertitudinii și a emergenței tehnologice.

Din punct de vedere al amenințărilor, documentul a identificat nu mai puțin de 8 puncte, acestea fiind: terorismul, instabilitatea și conflictele, amenințarea cibernetică, amenințarea energetică, crima organizată, amenințarea securității la frontiere, proliferarea armelor de distrugere în masă și situațiile interne de urgență. Din punct de vedere al forțelor, documentul a proclamat noi reduceri de personal, în toate cele 3 ramuri militare, cele mai însemnate fiind la nivelul forțelor terestre. De asemenea, din punct de vedere logistic, la nivelul forțelor terestre s-au operat scăderi importante, în timp ce la nivelul forțelor aeriene urmau a fi achiziționate 22 de avioane de transport Airbus A400M, planul de dezvoltare a flotilei aeriene urmând a se realiza cu avioane Typhoon și Lockheed Martin. În privința forțelor navale, documentul a stipulat crearea unui grup de răspuns rapid, dar și reducerea numărului de submarine *Vanguard-class* de la 48 la 40 și reducerea numărului de fregate și distrugătoare la 19 nave. Documentul a proclamat și consolidarea bazelor armate britanice din *Commonwealth*, dar și menținerea unor capabilități flexibile la nivelul Comunității de Informații, capabile să dezvolte relații bilaterale de cooperare cu serviciile partenere din SUA, Canada, Australia și Noua Zeelandă.

Având în vedere deciziile interne privind regândirea strategiei britanice de securitate în epoca de după atentatele de la 11 septembrie, interesele Marii Britanii sunt strict legate de parteneriatele strategice și de organizațiile internaționale. Astfel, o componentă comună a tuturor rapoartelor și documentelor strategice este relația cu Statele Unite, resetată după 11 septembrie și intrată într-o nouă eră. De asemenea, relația cu Uniunea Europeană și rolul englezilor în cadrul Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite sunt în prim planul politicii de securitate a Marii Britanii, în timp ce parteneriate strategice cu state importante de pe mapamond reprezintă o a treia dimensiune pentru atingerea obiectivelor de securitate. Din această ultimă categorie pot fi amintite parteneriatele strategice cu Franța, Germania, China sau chiar Turcia.

ABSTRACT

Beyond the strong emotional impact, the 9/11 atacks have also led to a profound change in the awareness of changing risks and threats. The terrible images of World Trade Centre will stay with us forever.

Regarding the United Kingdom's response, it involved both a strong support message sent by the Blair Administration and efforts to take the necessary steps within NATO in order to launch the war on terror. Within the United Kingdom, the measures involved a new national security strategy, adopted in the year after 9/11, and the so-called Terrorism Act 2000, which strengthened the security measures and triggered fierce debates on the relationship between freedom and security. Two benchmarks feature in all British security measures adopted in the war on terror - the relationship with the United States and the EU membership.

AWARENESS PENTRU SECURIZAREA DATELOR

De Carmen HUȚANU

SOCIAL VS. INTELLIGENCE AWARENESS

Conceptul de *awareness* a fost preluat din sfera socială, unde este asimilat cunoașterii și înțelegerii (în sensul conștientizării), de către indivizi, grupuri sau comunități, a evoluției realității înconjurătoare și a transformărilor mediului în care trăiesc (situații, contexte, probleme sau fenomene cu impact existențial), în baza unei informații sau a unei experiențe anterioare, ce implică vigilență în observare și depistarea interferențelor, la un nivel intuitiv (Cambridge Dictionary, 2015; Greenberg, 1996; Hartel, 1991).

Social awareness se aplică în toate sferele societății, de la drepturile omului și cultură, până la învățământ și sănătate, accentul fiind pus pe informarea publicului larg despre anumite evoluții de interes general, atât pentru a contribui la adoptarea celor mai bune decizii personale, cât și pentru a sensibiliza conștiința publică în vederea unei implicări active în soluționarea unor probleme de interes general (Comisia Europeană, 2015). Astfel, în viața publică se organizează seminarii, conferințe și expoziții pe diverse teme de interes, se realizează materiale de informare (video, audio, postere) ori se lansează campanii de sensibilizare, atât în media clasice, cât și în cele online (*social media*).

În domeniul securității, termenul, a cărei primă analogie poate fi regăsită în scrierile gânditorului chinez Sun Tzu, a fost folosit pentru prima dată de către Forțele Aeriene americane în timpul campaniilor din Coreea și Vietnam (Watts, 2004). Din perspectivă contemporană, conceptul a fost preluat în diferite formule, după anii ‘90, cea mai frecventă fiind cea asimilată „conștientizării situaționale”.

Awareness-ul a fost particularizat la nevoile de securitate, la setul de activități specifice derulate, la tipul de programe generate și obiectivele vizate, la categoriile de informații lansate, devenind un domeniu distinct de studiu, centrat pe ansamblul elementelor cu potențial de afectare a mediului de securitate, de importanță majoră pentru decidenții din structurile de securitate și informații (Hartel, 1991). În activitatea de *intelligence*, *awareness-ul* generează beneficii atât în planul conturării unei viziuni de ansamblu asupra informațiilor partajate între agenții, cât și al aportului de date care pot rula la nivelul acestora.

Awareness Intelligence are aplicabilitate preponderent în planificarea strategică, fiind, de cele mai multe ori, apanajul leadership-ului organizațional și al decidenților, cu mențiunea că, în cazul primei categorii, aceasta capătă valabilitate într-un anumit context, în timp ce, pentru a doua categorie, cea a decidenților, ea poate fi valorizată în contexte multiple.

Ca o particularitate, se distinge *cyber situational awareness*, ca o consecință a operațiunilor de *data mining*, în situațiile în care nu pot fi utilizate surse de informare din teren, din cauza riscurilor de securitate (este de notorietate faptul că operațiunile NATO în conflictul din Libia au avut la bază date prelevate din *social media*, în lipsa unor resurse umane din teren).

PROGRAME DE AWARENESS

Digitalizarea comunicării a condus la orientarea obiectivelor asumate public de serviciile de informații către zona de prevenție prin *awareness*, dar și către o interacțiune în timp real cu cei interesați de securitatea națională, în principal prin sensibilizarea deținătorilor de informații clasificate cu privire la riscurile la care sunt supuși. Noile tehnologii permit, de asemenea, expunerea interactivă a unor măsuri de protecție a informațiilor clasificate, precum și un mod foarte direct de interacțiune cu agențiile guvernamentale și alte instituții naționale.

Utilizarea conceptului de *awareness* la nivel instituțional a avut ca rezultat implementarea, atât în segmentul civil, cât și în cel de securitate, a

unor programe dedicate conștientizării opiniei publice, respectiv a factorilor decizionali, cu privire la problemele și aspectele ce necesită o soluționare.

Dintre organismele civile, cu preocupări în sfera *social awareness*, se distinge Comisia Europeană, demersurile întreprinse fiind centrate pe conștientizarea publicului cu privire la problemele mediului înconjurător și a identificării posibilelor soluții ce necesită efort colectiv, respectiv pentru motivarea cetățenilor în sensul unei participări directe la procesele democratice. De notorietate, în acest sens, sunt Platformele Colective de Conștientizare pentru Sustenabilitate și Inovare Socială (Collective Awareness Platforms for Sustainability and Social Innovation/ CAPS), sisteme de Informații și Tehnologia Comunicațiilor (ICT) care susțin „efectul de rețea", combinând navigarea în *social media*, elementele de cunoaștere prelevate și date din mediile reale.

EXPERIENȚE INTERNAȚIONALE

În SUA, organizațiile de securitate exploatează deja conceptul de *awareness* în cadrul unor programe educaționale, bine fundamentate științific, în format multimedia interactiv.

➢ **Contracararea adversarilor - programul *Thwarting the Enemy: Providing Counterintelligence & Threat Awareness to the Defense Industrial Base*, al Serviciului de Apărare și Securitate (Defense Security Service/ DSS), din cadrul Departamentului american de Apărare, în care dezvoltatorii și contractorii de echipamente militare învață să conștientizeze potențialele amenințări vizând tehnologia de apărare și să furnizeze suport contrainformativ în vederea securizării bazelor strategice;**

➢ **Educație contrainformativă - cursul *Counterintelligence Awareness and Reporting Course for DoD Employees*, promovat de Centrul de Excelență pentru Dezvoltarea Securității (Center for Development of Security Excellence/ CDSE), în care angajații din domeniul apărării asimilează metode de identificare a indicatorilor-cheie ai amenințărilor lansate de entități străine de informații, precum și ai amenințărilor interne, învață să recunoască anomaliile și tipurile de evenimente și comportamente suspecte care necesită o raportare pe linie ierarhică;**

➢ **Amenințări interne - cursul *Insider Threat Awareness*, promovat de CDSE și dedicat identificării acelor comportamente suspecte și activități asociate amenințărilor interne, precum și a cerințelor necesare prezentării de raportări către palierul ierarhic superior;**

➢ **Programe de securitate - cursul *Integrating CI and Threat Awareness into Your Security Program*, promovat de CDSE și dedicat dobândirii de cunoștințe privind conștientizarea amenințărilor interne și a exigențelor în materie de raportare ierarhică;**

➢ **Awareness de securitate națională - programul *Awareness of National Security Issues and Response* (ANSIR), inițiat de FBI și constând în furnizarea altor agenții guvernamentale de informații neclasificate privind amenințările la adresa securității naționale, în domeniile spionaj și contraspionaj, contraterorism, securitate cibernetică, protecția infrastructurilor.**

În Germania, la nivelul Oficiului Federal pentru Apărarea Constituției (Bundesamt für Verfassungsschutz - BfV), programele dedicate *awareness* vizează prevenirea și combaterea formelor de extremism, dar și a activităților de spionaj derulate împotriva mediului economic german, respectiv de recrutare (serviciul este interesat îndeosebi de informaticieni, juriști, analiști pe probleme de islamism și terorism islamist și cunoscători de limbi străine).

Acestea sunt axate, în principal, pe campanii de informare în privința riscurilor aferente domeniilor enunțate și constau, în principal, în: organizarea de expoziții itinerante, editarea de broșuri și pliante, participarea la târguri și încheierea de parteneriate atât în plan intern, cât și extern. Un astfel de parteneriat a fost derulat de BfV, în 2008, la inițiativa Ministerului Federal de Interne, prin prelucrarea și optimizarea unei reglementări- cadru privind cooperarea cu mediul economic la nivel federal în probleme de securitate, o componentă importantă a acesteia constituind-o conceptul „Prevenire prin informare", printr-o amplă activitate de prezentări și prelegeri în mediul economic, științific și de cercetare, precum și discuții bilaterale de informare pe teme concrete de securitate sau prin organizarea, în comun, a unor campanii de conștientizare a necesității de securitate, adresate managementului și personalului firmelor.

În intervalul 2010 - 2014, la nivelul Oficiului Federal a funcționat Programul „HATIF", dedicat deradicalizării și reinserției persoanelor care doresc să părăsească mediul islamist, iar în 2011 BfV a demarat un program de susținere a persoanelor care doresc să părăsească mediul extremist de stânga, prin contacte cu autoritățile, măsuri de instruire și calificare profesională, dar și de protecție a indivizilor în cauză.

În anul 2015, Oficiul și Asociația Federală a Firmelor de Securitate au semnat, la München o declarație de intenție („Să acționăm împreună - Să consolidăm protecția economiei în Germania"), în scopul eficientizării măsurilor de protecție a companiilor împotriva spionajului economic și al informării și sensibilizării acestora în privința riscurilor existente în special la adresa industriei auto, aeronautice, farmaceutice și biotehnologice.

În Marea Britanie, programele de conștientizare a amenințărilor la adresa securității, dezvoltate de agențiile guvernamentale, se adresează atât angajaților din instituțiile militare și de securitate, cât și societății civile. Astfel, angajații *National Crime Agency* participă la un program dedicat dezvoltării capacității de conștientizare a amenințărilor din spațiul cibernetic, organizat de *National Cyber Crime Unit*, în timp ce campaniile Be *Cyberstreetwise* și *GetSafeOnline*, lansate în cooperare cu sectorul privat, furnizează necesarul de cunoaștere în materie de resurse online interactive specializate în asigurarea protecției pe Internet.

În Elveția, Serviciul Federal de Informații (Federal Intelligence Service/ FIS) este implicat în organizarea de campanii de conștientizare a amenințărilor la adresa securității, prin editarea de broșuri detaliind aspecte subsumate practicilor de spionaj economic și non-proliferare, doar că acestea sunt preponderent destinate mediului de afaceri și celui educațional, obiectivul urmărit fiind prevenirea unor activități ilegale.

În Finlanda, rapoartele și analizele realizate periodic de Serviciul de Securitate (Security Intelligence Service/ SUPO) și destinate factorilor de decizie la nivel guvernamental au drept scop conștientizarea stării de securitate atât în plan național, cât și internațional.

PARTENERIATE PUBLIC-PRIVAT PENTRU AWARENESS

O altă dimensiune de aplicabilitate a *awareness*-ului în sprijinul securității, promovat de serviciile de informații, este cea a parteneriatelor în format public-privat, primele activități identificate în acest sens fiind cele din Brazilia, în anul 2006, prin acorduri de cooperare tehnică cu agenții federale, municipalități, institute de cercetare și companii private, în baza „Programului național pentru colaborarea dintre stat și companii private în domeniul mărfurilor sensibile" (PRONABENS).

Serviciul General de Informații și Securitate (General Intelligence and Security Service/ AIVD) din Olanda a derulat, în 2010, o campanie de *awareness* (prin editarea de broșuri) privind pericolul spionajului digital, dedicată educării celor care lucrează cu informații confidențiale.

Începând din 2014, BfV Germania și-a manifestat preocuparea pentru implicarea într-o serie de proiecte vizând instruirea personalului întreprinderilor în combaterea spionajului economic și industrial în special la adresa industriei auto, aeronautice, farmaceutice și biotehnologice și protecția *know-how*-ului firmelor germane.

Îmbunătățirea relaționării cu mediile academice și instituțiile de învățământ superior se înscrie pe linia preocupărilor de tip *awareness* ale serviciilor de informații occidentale.

În cazul Israelului, Institutul pentru Informații și Operațiuni Speciale (Mossad) s-a remarcat prin angrenarea unor foști directori ai agenției în fondarea unor institute de profil independente, în activități didactice în cadrul acestora, precum și participarea foștelor cadre de conducere la evenimente, precum conferințe, simpozioane, în țară și în străinătate, pe teme de securitate și *intelligence*.

Cea mai mare implicare s-a constatat în cazul Serviciului de Securitate și Informații din Canada (Canadian Security and Intelligence Service/ CSIS), acesta lansând, încă din luna septembrie a anului 2008, Programul de Cooperare Academică destinat dezvoltării unei rețele academice menite să stimuleze studiul problematicii de securitate, concomitent cu dezvoltarea discuțiilor publice în ceea ce privește istoricul, funcționarea și viitorul *intelligence*-ului în Canada. În aceeași direcție, colaborarea cu mediile academice s-a concretizat în workshop-uri pe diverse tematici specifice, urmate de publicarea de documente analitice ample.

Serviciul civil de informații din Belgia (Veiligheid van de Staat/ Sûreté de l'État/ VSSE), BfV Germania și Agenția de Informații din Brazilia (Agência Brasileira de Inteligência/ ABIN) au recurs la colaborarea cu instituțiile de învățământ superior, în general cele militare, inclusiv prin reprezentare la nivel de director, la conferințe pe subiecte de interes pentru servicii (surse deschise, social media *intelligence*, securitate cibernetică).

Deși aflat încă la debut în privința clarificării metodologice, conceptul de *awareness* a câștigat tot mai mult teren în domeniul securității, organizațiile de *intelligence* manifestând deschidere către promovarea, în spațiul public, a terminologiei și a unor metode utilizate în activitatea specifică.

ABSTRACT

Relatively new, the concept of awareness has acquired a particular meaning for security, due to its applicability to strategic planning and decision-making, through dedicated programs aimed at preventing and countering extremism, terrorism, and espionage-related activities. For this purpose, each type of risks has to be addressed through specific information campaigns based on: circulating exhibitions, issuing booklets and flyers, participating in various fairs, and establishing both national and international partnerships, within the organization or the public - private framework.

FRONTIERE

MIGRAȚIE ȘI SATIRĂ ÎN SECOLUL XXI

De **Mihai SOFONEA**

De secole, pătrunderea fluxurilor de imigranți pe un anumit teritoriu guvernat a fost privită cu reținere și suspiciune, problemă care cerea a fi „gestionată“. Astfel, vorbind în sens larg, principalele interese imperialiste ale romanilor în provinciile pe care le stăpâneau erau cele de colectare de taxe și de asigurare a securității. În Africa, acest fapt se traducea printr-o încercare de a menține productivitatea agricolă a unei populații sedentare împotriva unor presiuni nomade. Există, astfel, o majoritate de denumiri etnice pe inscripțiile romane provenite din pietrele de hotar care serveau ca puncte de reper pentru comunitățile nomade ale sudului pre-deșertic în a se așeza pe pământul ce se regăsea în cadastre (pământ taxabil) sau pentru a impune o regularizare a timpilor de deplasare și a locurilor de transhumanță sezonieră, creând premisele a ceea ce se poate numi „cale de trecere“.

În perioada feudală exista o anumită putere decizională care avea rolul de a permite intrarea străinilor pe anumite teritorii, dar subpopularea lumii de la începutul mileniului al doilea nu a generat preocupări alarmante cu privire la impunerea unor restricții. Astfel, responsabilitatea asupra excluderii unor indivizi „nedoriți“ cădea în sarcina suveranului, care avea „onoarea“ de a interzice accesul străinilor pe teritoriul propriu.

Bătrânul Continent a fost, încă de la descoperirea Americii, un spațiu în continuă mișcare cu privire la masele de migranți care au pătruns și au părăsit spațiul european. Totuși, problema cea mai importantă a Europei până acum câteva decenii era de a limita ieșirile de populație spre alte state.

Un exemplu elocvent în acest sens este Italia, unde Mussolini a dat ordin de a se recurge la armă împotriva celor care încercau să părăsească țara fără un permis specific și, în anumite cazuri, se dispunea anularea pașaportului eliberat anterior; situații similare au existat și în regimul sovietic și cel franchist.

Statele naționale, așa cum le cunoaștem astăzi, au trecut prin procese seculare de migrație a popoarelor care și-au pus amprenta asupra sistemelor economice, sociale, asupra limbii și, nu în ultimul rând, asupra moriilor colective.

Constructele statale de astăzi, starea „naturală“ a statelor reprezintă moștenirea unor lungi șiruri de conflicte armate, a unor intervenții politice care vizează administrația, infrastructura, educația, cultura și limba națiunilor.

Pentru Jacques Ancel, adevăratele frontiere naturale sunt produsul relațiilor umane. Frontierele se trasează prin legăturile între oameni, sunt determinate de cadrele sociale, mai degrabă decât de cadrele geografice.

Totodată, linia care desparte cele două civilizații, ortodoxia și islamismul, este pe Dunăre, nu de-a lungul Carpaților. În acest registru vorbește și Rădulescu- Motru despre „hotarul dunărean“.

CE ANUME DETERMINĂ MIGRAȚIILE?

Există mai mulți factori care, combinați, au condus la creșterea numărului de migranți de-a lungul ultimelor secole. Creșterea economică rapidă și progresul tehnologic început în secolul XIX au condus la scăderea costului trasportului și au eliminat pericolele deplasărilor lungi. Comunicarea mediată de tehnologie, care este o altă componentă a progresului tehnologic din ultimii ani, a indus o conștientizare a clivajelor de consum, venituri și bunăstare pe întreg mapamondul. Valurile de creștere ale populației din secolul XX, în special în țările cu o creștere economică accentuată, au creat o masă mare de populație tânără, capabilă să muncească, grupul cel mai predispus să imigreze. Conflictele accentuate, instabilitatea politică, apariția unor lideri dictatoriali în țările aflate în dezvoltare, foste colonii și țările lumii a treia au determinat un tip de migrație de tip securitar, în care primează integritatea fizică a persoanelor și nu bunăstarea acestora.

Sunt tocmai acești factori cei care vor genera pe viitor noi valuri de imigrație în lume, înspre Europa și, implicit, și pe teritoriul României. Mai mult, există și alți factori noi care vor influența imigrația pe viitor, incluzând aici acumularea de creștere economică în anumite părți ale lumii, impunerea de noi tehnologii agricole care vor distruge comunitățile de tip rural, efectele sociale și economice localizate ale schimbării climatice de tip antropomorf.

Deși în abordările asupra migrației există o dezbatere acerbă asupra factorilor de migrație, această discuție a stimulentelor pro și contra nu a reușit să explice în mod adecvat și să descrie toate efectele economice, sociale, politice și de securitate ale migrației.

Economia subterană folosește majoritatea covârșitoare a migranților într-o anumită etapă a procesului lor migrator. Oricum, nu migranții au creat economia informală, care este, de altfel, un fenomen endogen preexistent fluxurilor migratorii. Se stabilește, astfel, o relație de cauzalitate între existența oportunităților de a se insera în cadrul economiei subterane (informale) care, astfel, se constituie într-un factor de atracție pentru migranți de a intra legal pe teritoriul unui stat gazdă sau de a-și legaliza statusul odată prezenți pe respectivul teritoriu național (dacă intrarea s-a realizat ilegal).

Cei mai mulți dintre migranți nu provin din țările cele mai sărace, dar din cele cu un nivel intermediar de dezvoltare, care le oferă, deci, destulă informație și resurse pentru a căuta o viață mai bună în străinătate. Astfel, mai mult decât necesitatea de supraviețuire, acești migranți sunt atrași de posibilitatea de a-și îmbunătăți standardele de viață și de a se apropia mai mult de ceea ce înseamnă ideea de „Occident” propusă de media.

Bunăstarea migranților depinde de existența unui cadru socio-politic, a unui set întreg de instituții, măsuri și sisteme economice, care constituie statutul social în țara gazdă, și de politici specifice care amenință integrarea imigranților. Astfel, bariera dintre așteptări și realitatea socială regăsită de imigranți trebuie să fie una cât mai mică pentru a compensa lipsurile pe care aceștia le regăsesc odată cu inserarea în statul gazdă.

Importanța acestei distincții trebuie subliniată întrucât neîndeplinirea dezideratului imigranților cu privire la securitatea socială resimțită în statul gazdă implică transfer de insecuritate în planul securității publice și naționale. Imigranții „nemulțumiți“ sunt printre principalii vectori de acțiune a fundamentalismului islamic, a terorismului, a criminalității organizate și a traficului de ființe umane.

Cu toate acestea, niciun serviciu de *intelligence* nu trebuie să excludă existența elementelor teroriste distincte care folosesc fluxurile de migrație pentru a se insera și a-și pune în acțiune dezideratele de teroare și destabilizare.

Totodată, dacă ar fi să analizăm din punct de vedere al psihologiei sociale „gustul amar al satirei franceze scăldat în sânge“, trebuie să vedem dincolo de perspectivele clasice, conform cărora atacurile ar putea pleca de la suprapunerea unor clivaje de ordin cultural sau a unor decalaje rezultate din lipsurile economice pe care un imigrant le-ar putea acuza.

„Suburbiile Parisului“ găzduiesc imigranți care sunt dezavantajați din punct de vedere al accesului la sistemele sanitare, educaționale, pe piața forței de muncă și, în consecință, la accesul la „bunăstare“. Totodată, aceste cartiere mărginașe sunt locuite cu precădere de etnici de confesiune musulmană, preponderent tineri, angrenați în sectorul muncii „informale“, al șomajului sau în activități slab remunerate, această realitate nefiind reliefată de recensămintele efectuate în Franța (stat laic) care nu scot în evidență caracterul religios.

Luarea în considerare a unor mecanisme specifice din punct de vedere psiho-social, precum ar fi resurecția imago-urilor, poate explica dorința de „îndreptare a unor abuzuri asupra credinței“ precum în cazul Charlie Hebdo. „Imago-ul poate la fel de bine să se obiectiveze în sentimente și conduite, ca și în imagini“.

IMAGO ȘI MIGRAȚIE

Imago, termen preluat din psihologie, reprezintă o idealizare a imaginii unei persoane, de obicei a unui părinte. Debutează, de obicei, în copilărie și persistă în mod inconștient la adult. Mecanismul mai sus amintit se tra-

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României. Această lucrare este elaborată și publicată sub auspiciile Institutului de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română, ca parte din proiectul co-finanțat de Uniunea Europeană prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, în cadrul proiectului Pluri și interdisciplinaritate în programe doctorale și postdoctorale. Cod proiect POSDRU/159/1.5/S/141086.

duce printr-o reînviere bruscă și aproape scenică, în orice caz globală, a situațiilor și personajelor-model din trecut. Consecințele sunt cât se poate de importante, deoarece tot ceea ce aparține prezentului nu este doar o copie a trecutului, ci și o trăire, cu sentimentele care se cuvin originalului. În felul acesta, putem sesiza în societatea viitoare o realitate a comunității arhaice și perfect întruchipată în Papă, Christos, Mahomed și așa mai departe.

Majoritatea imago-urilor poartă amprenta faptului că ele au fost, într-un moment sau altul, interzise din motive politice, morale sau culturale. Ele provin dintr-o selecție care încearcă să le șteargă din memoria colectivă a unor etnii, confesiuni, popoare, fie și prin impunerea unor alte modele. Modelul satiric promovat de Charlie Hebdo, gustat de occidentul laic, nu are, privind în această optică, decât un gust amar pentru credincioșii de confesiune musulmană, mozaică sau chiar creștină (Charlie Hebdo a publicat și imagini satirice la adresa creștinilor sau a mozaicilor). De asemenea, experiența de migrație nu deformează imago-urile care sunt o moștenire de familie în cazul unor indivizi proveniți din generații secunde sau terțiare ale unei migrații inițiale (în acest caz pe teritoriul Franței). Imago-urile se păstrează, la nivel individual și nu numai, ca niște amprente mnezice cu o vădită tendință de revenire, de refulare.

Aceste observații ar putea fi privite ca hazardate și, sub o anumită formă, incredibile. Este greu de acceptat că actorii sociali și evenimentele se conservă, imateriale, în memoria generațiilor și că, după o perioadă de latență, revin, inevitabil, reîncarnate într-o nouă ființă fizică și socială, într-o succesiune de evenimente care reconstruiesc același trecut. Totodată, resurecția imago-urilor se constituie drept un mecanism ipotetic, chiar fictiv, comparabil cu câmpurile fantomă din fizică, care nu oferă nimic mai mult decât posibilitatea de a aborda continuitatea identificărilor în cursul istoriei.

Atentatul de la Charlie Hebdo joacă un rol fundamental cu privire la contextualizarea percepției și a dezbaterilor asupra imigrației, inclusiv în România, și a modului în care românii percep caricaturile satirice. Trebuie observat că Charlie Hebdo își continuă seria de satire cu privire la chestiunile de ordin curent din Franța și din Europa, imigrația regăsindu-se cu certitudine pe „agenda de lucru“. Astfel, este posibil ca în perioada imediat următoare să apară, pe prima pagină a cotidianului, imagini care să polarizeze percepțiile privind fluxurile de migrație, în special în mediul online, pe rețelele de socializare (preponderent Facebook).

În linii generale, manifestările înregistrate în *social media* românească, de regulă, nu se încadrează în aria teroristă, ci în cea „islamistă“, de abordare radicală a islamului, însă impactul la publicul – țintă (apreciat după distribuire, comentarii, „like“ etc.) este în genaral unul scăzut.

Fluxurile de migranți sau refugiați care vizează Europa și, în subsidiar, România, văzută preponderent ca spațiu de tranzit, vor alimenta atât dezbaterile din media, cât și polarizarea unor opinii la nivel de publicuri, mai mult sau mai puțin informate cu privire la migrație. În actualul context de securitate internațional și regional, România trebuie să facă față „provocării migrației„ în primul rând cu informație și cunoaștere, cu o societate civilă modernă, pregătită să-l accepte pe „celălalt“ indiferent de religie sau de culoarea pielii, cu un mediu academic care trebuie să stea la masa dialogului cu mediul guvernamental.

ABSTRACT

Migrations have occured since the first days of the world as we know it... The Old Continent has been a land of population movement and the main migration factors have not changed lately. However, the influx of immigrants in the Continent has soared in the last decade. One of the pieces of the puzzle in the migration "general culture" is knowledge. The Romanian society may be seen by "the others" more inflexible in coping with strangers, but the reality is different, as the natives and strangers may share the same land, but the cultures they live in might re-shape perceptions as we have seen in the "Charlie Hebdo French model".

5 MITURI SPULBERATE ȘI 5 CONFIRMĂRI DESPRE SRI

De Ovidiu Marincea

Mi-am imaginat că știu suficient de multe lucruri despre Serviciul Român de Informații, pe 17 august 2015, atunci când am venit la birou în prima mea zi de muncă într-o instituție de stat. Ca un jurnalist conștiincios, m-am documentat despre această instituție de-a lungul anilor, mi-am însușit și miturile urbane despre Serviciu și, în mai puțin de o lună, miturile au fost spulberate, iar eu mi-am dat seama că nu știam mai nimic despre SRI.

MITURI SPULBERATE

1. SRI NE ASCULTĂ. PE TOȚI!

Percepția publică asupra Serviciului Român de Informații este, din păcate, că se ocupă cu ascultatul telefoanelor. De ce o face? Cu ce resurse? Cum o face? Sunt întrebări la care cei care propagă acest mit nu au răspunsuri. Este de notorietate faptul că adepții teoriilor conspiraționiste pun mereu întrebări, însă niciodată nu dau și răspunsuri. De fapt, în baza autorizațiilor eliberate de către judecătorii Înaltei Curți de Casație și Justiție, SRI interceptează numai comunicațiile acelor persoane implicate în activități care, potrivit legii, constituie amenințări la adresa securității naționale. Mecanismele instituționale și legale nici nu ar permite să se întâmple altcumva. Și oricum, pentru această activitate, SRI pune la dispoziție resurse (umane și financiare) considerabil mai mici decât cele utilizate pentru securitatea economică, cea cibernetică, ca să nu mai vorbim de prevenirea și combaterea terorismului sau a amenințărilor transfrontaliere.

2. SRI ESTE O INSTITUȚIE MILITARIZATĂ PÂNĂ-N DINȚI

Da, SRI este o instituție cu profil militar, însă am fost surprins să descopăr că atât în spatele unui ordin care se dă cu „vă rog să analizați", cât și în spatele unui răspuns „am înțeles, să trăiți" se află multă înțelegere a problematicilor de securitate, iar ofițerii conlucrează în cel mai profesionist mod pentru îndeplinirea misiunii principale a SRI: asigurarea securității naționale. Cu alte cuvinte, nimeni nu dă un ordin inutil ori fără să aibă o analiză extrem de elaborată a problematicii și nimeni nu execută un ordin orbește, fără a-l trece printr-un proces cognitiv elaborat.

3. SRI STĂ PE UN PURCOI DE BANI

Serviciul Român de Informații are un buget decent pentru a-și îndeplini cu succes misiunile, însă nu îți trebuie mai mult de o lună de muncă în interiorul instituției ca să realizezi că lipsa fondurilor se simte în anumite zone. Asigurarea securității naționale nu se poate înfăptui doar cu dăruire și profesionalism, este nevoie și de resurse financiare pentru ca SRI să-și îndeplinească misiunea, să poată colabora eficient cu partenerii externi și interni în vederea asigurării securității naționale. Amenințările cu care ne confruntăm sunt dinamice, un serviciu intern de *intelligence* trebuie să fie mereu cu un pas înaintea celor care atentează la valorile pe care SRI le apără.

4. SRI ASCUNDE OPINIEI PUBLICE ȘI CEEA CE NU AR TREBUI SĂ FIE SECRET

De pe cealaltă parte a baricadei, când lucram în presă, mi se părea că am dreptul să știu exact totul despre operațiunile întreprinse de SRI pentru a putea să le comunic opiniei publice care are nevoie să știe, să fie informată. Abia după ce am trecut dincoace de baricadă, am conștientizat că multe din datele sau informațiile pe care eu le ceream nu pot fi comunicate foștilor mei colegi din presă. O operațiune cum a fost cea prin care Mohammad Munaf a fost adus în fața justiției din România, pentru a-și ispăși pedeapsa de 10 ani de închisoare, a fost una extrem de complexă, unde SRI a avut un rol important. Cum l-ați adus? De unde? De ce a durat 10 ani? Cine v-a ajutat? Așa sunau întrebările jurnaliștilor, așa ar fi sunat și ale mele, însă dezvăluirea acestor date ar fi compromis operațiuni în desfășurare sau unele viitoare.

5. ÎN SRI SE ANGAJEAZĂ PE PILE ȘI RELAȚII

Mitul urban potrivit căruia, dacă nu cunoști un general care să îți netezească drumul, nu te poți angaja în SRI mi-a fost spulberat din primele zile. Excelența este definitorie pentru angajații SRI, iar posturile se ocupă prin concurs. Testele prin care trece un candidat pentru un post de ofițer în cadrul Serviciului sunt extrem de riguroase și pot dura între șase luni și un an. Fiind o castă mândră de valorile pe care le are, cu un patriotism moștenit în unele cazuri de generații întregi, este adevărat că părinții care lucrează în SRI își doresc ca ai lor copii să le urmeze cariera. Însă, de verificări, de teste și de examene nu poate trece nimeni.

INFORMAȚII CONFIRMATE DIN SURSE MULTIPLE. „CASE CLOSED!"

Confirmările de care am avut parte de la încadrarea mea ca ofițer în cadrul SRI sunt ușor de intuit. Din fericire, Serviciul și-a îmbunătățit mult comunicarea publică în ultimii cinci ani. Un site modern, cu informații vaste, pagină de Facebook, interviuri, conferințe de presă. Astfel, un cetățean consumator de informație poate cunoaște valorile SRI și fără să fie angajatul acestei insituții.

1. TINEREȚE, INOVAȚIE, EXPERTIZĂ

Se tot vorbește despre întinerirea SRI, proces început acum 10 ani și continuat până astăzi. Se confirmă și statistic: media de vârstă în SRI este de 38 de ani. Acest lucru nu înseamnă că nu există ofițeri de 45 sau 50 de ani, care au o expertiză uriașă în problematicile de care ne ocupăm zi de zi. Dar de la această categorie ai așteptări. Surpriza este să întâlnești tineri de 30-35 de ani în funcții de conducere, în poziții-cheie în arhitectura Serviciului, de un profesionalism desăvârșit.

2. MUNCA ÎN ECHIPĂ

Știam de dinainte de a intra în această instituție că la SRI nu ești niciodată singur. Și nu, nu ne urmărim unii pe ceilalți. Nu la asta mă refer, ci la munca în echipă și la o arhitectură ierarhică extrem de eficientă. O informație este verificată de zeci de ochi, analizată și pusă în context, iar în final valorificată în favoarea statului român, prin livrarea ei în cea mai bună formă beneficiarului legal. Numai așa România a putut fi eficientă pe zona antiterorismului, pe securitatea tranfrontalieră, pe securitatea cibernetică și alte zone.

3. BRIGADA ANTITERORISTĂ, SIMILARĂ TRUPELOR SEAL

Poate cumva pe nedrept, cea mai cunoscută structură publicului larg este Brigada Antiteroristă. Spun că poate cumva nedrept, pentru că la fel de spectaculoase și eficiente sunt și alte activități ale serviciului: contraspionajul, securitatea cibernetică. Discreția, însă, este caracteristica ce ne definește și din acest motiv activitățile de contraspionaj, de pildă, nu pot fi făcute publice.
Într-adevăr, Brigada Antiteroristă din cadrul Serviciului Român de Informații poate concura oricând cu structuri similare ale statelor din spațiul euroatlantic. Luptătorii sunt antrenați la cele mai înalte standarde și pregătiți pentru orice tip de situație specifică muncii lor.

4. BIROCRAȚIA UNEI INSTITUȚII PUBLICE...

Da, mi s-a confirmat. Și în Serviciul Român de Informații există birocrație. Nu mai greoaie ca în alte instituții similare, dar există. În anumite situații, birocrația poate fi tradusă prin proceduri multiple. Dar tot birocrație rămâne...

5. PROFESIONALISM CONFIRMAT

Am fost ferm convins că SRI este o instituție de elită. În ciuda unor reflectări în presă nu tocmai prietenoase la adresa acestei instituții. Binom, trinom, jocuri de putere, comploturi în spatele unor cortine. Necunoașterea naște teorii ale conspirației. Cu aceleași teorii se confruntă și CIA, și MI5. NU am crezut în... toate teoriile conspitației din jurul SRI, însă acum nu mai cred în niciuna. SRI este o instituție profesionistă 100%.

ROMÂNIA ȘI PROVOCĂRILE CONTEXTULUI DE SECURITATE

De Dan DUNGACIU

După criza refugiaților, redeschiderea dosarului sirian este al doilea element cu potențial enorm de modificare a raportului de securitate Est/ Sud.

Volatilitatea continuă a climatului de securitate din regiunea Orientului Mijlociu și a Africii de Nord (MENA) a potențat manifestarea fenomenului migrației ilegale pe teritoriul Uniunii Europene și, implicit, în imediata vecinătate a României.

Principalele provocări cu care se confruntă statele europene rezidă în dificultatea de a gestiona și controla exodul masiv al populației din regiunile de conflict și, mai cu seamă, în vulnerabilitățile interne determinate de implicarea rețelelor de crimă organizată în activități circumscrise migrației ilegale.

În România, migrația ilegală constituie cu preeminență apanajul unor structuri de criminalitate organizată specializate care și-au format puncte de sprijin pe teritoriul național fie prin afilierea unor cetățeni români, fie prin racolarea unor „colaboratori" ocazionali cu rol de facilitare, călăuzire, transfer sau transport al migranților în spațiile dorite.

Cetățenii români ce pot fi atrași în astfel de activități ilegale provin cu precădere din zonele de frontieră, supuse unor presiuni migraționiste, aceștia fiind buni cunoscători ai nivelului de permeabilitate a granițelor. În egală măsură, aceștia transferă clandestin migranți, sub acoperirea derulării unor activități de transport internațional de persoane sau marfă către state din vestul Europei.

Analize de ultimă oră arată faptul că cetățenii români au devenit ținta grupărilor de crimă organizată care acționează în proximitatea granițelor naționale, în speță în Ungaria, având în vedere comutarea preocupărilor acestora către așa-numitele „bazine de acumulare" ale migranților. Astfel, cetățenii români sunt tot mai implicați în preluarea refugiaților din zonele respective și transportul acestora către țările de destinație din vestul Europei.

Un alt spațiu care ar putea prezenta interes pentru structurile de crimă organizată și, implicit, pentru cetățenii români atrași de oportunități financiare îl reprezintă teritoriul sârb din vecinătatea frontierei cu România, pe fondul unei prefigurate concentrări de migranți.

Perspectiva obținerii unor câștiguri semnificative și imediate concură la menținerea apetenței pentru derularea de activități ilicite, fără a fi conștientizate consecințele negative care pot deriva din aplicarea prevederilor legale ce sancționează, pe de o parte, activitățile de constituire a unui grup infracțional și, pe de altă parte, cele de trafic de persoane (migrație ilegală). În plus, în scopul sustragerii de la controlul exercitat de autoritățile abilitate, pot exista situații în care transportatorii sau facilitatorii pot fi implicați în acțiuni care pun în pericol viața migranților, aspect ce conduce la agravarea pedepselor legale la care se expun.

Proiecția de securitate a NATO are în acest moment două premise fundamentale: amenințările vin, deopotrivă, dinspre Est (Rusia, Donbas, Crimeea) și Sud (state eșuate, terorism, emigrație). Axele sunt, deocamdată, în balanță, dar evenimentele recente – criza fără precedent a refugiaților din Europa și redeschiderea dosarului sirian - pot duce la preponderența Sudului în detrimentul Estului. Summitul NATO din 2016 de la Varșovia poate consemna un asemenea dezechilibru. Nu se pune problema alianței ca atare, căci NATO rămâne cea mai sigură și eficace construcție de securitate imaginată, cât a statutului teritoriilor de dincolo de frontiera NATO. Accentul pe Siria și provocările din Sud pot să ducă la concesii față de Federația Rusă în ceea ce numește „străinătatea (sa) apropiată". Din perspectiva României, miza principală în Est rămâne cea a statutului R. Moldova și a șanselor acesteia de a menține viabil proiectul occidental. Într-un cuvânt: statutul și geografia frontierei euroatlantice. Acestă preocupare trebuie să devină una din țintele strategice ale Bucureștiului. Materialul care urmează încearcă să expliciteze acest tablou.

DIMENSIUNE ESTICĂ DE SECURITATE

Intervenția rusă în Ucraina și anexarea Crimeei au readus pe agenda de securitate globală dimensiunea estică a NATO, iar Summitul din Țara Galilor (4-5 septembrie 2014) a consemnat în documentele finale această repoziționare. Pe dimensiunea estică, NATO a răspuns corect și concret: extinderea măsurilor de reasigurare pentru țările de pe flancul estic al NATO – statele baltice, Polonia, România și Bulgaria -, stabilirea unui Plan de Acțiune (Readiness Action Plan), instalarea unor comandamente în țările est-europene, prepoziționarea de echipamente și de provizii pentru situații de urgență și stabilirea unui calendar concret de exerciții de apărare colectivă – terestre, dar mai ales aeriene și navale – în care trupele NATO să se afle într-o rotație permanentă. În acest moment, între dimensiunea estică de securitate și dimensiunea sudică nu există prioritizări, chiar dacă tipurile de amenințări sunt diferite. Evoluțiile din Europa și Orientul Mijlociu riscă însă să dezechilibreze balanța.

CRIZA REFUGIAȚILOR CA PROBLEMĂ DE SECURITATE

Criza refugiaților a readus în prim-plan, intempestiv, dimensiunea sudică a securității. Este vorba despre alte tipuri de amenințări - societale, nu militare - dar percepția amenințării este acută. UE se simte astăzi afectată de o criză a refugiaților care, pe termen mediu și lung, este capabilă să blocheze însuși proiectul european. Efectele crizei se pot face simțite pe următoarele dimensiuni:

- reușurecția partidelor de tip extrem în UE și care se opun, programatic, proiectului european;
- crearea de falii între „Vechea Europă" și „Noua Europă", cea din urmă, cu excepția de ultim moment a Poloniei, opunându-se formal deciziilor politice ale Bruxelles-ului privind obligativitatea cotelor anunțate anterior de către liderii Franței, ai Germaniei și ai Comisiei Europene;
- riscul unei Europe tot mai anti-americane și mai pro-ruse, ca urmare a accederii la putere sau în preajma ei (prin coaliții sau sprijin parlamentar) al partidelor populiste sau de extremă dreaptă/ stângă;
- întărirea importanței Rusiei la nivel european, care devine, prin comparație cu regimurile și provocările de tip ISIS, partener de încredere, credibil și predictibil.

Dincolo de criza refugiaților și conexă cu aceasta, redeschiderea dosarului sirian este al doilea element cu potențial enorm de modificare a raportului de securitate Est/ Sud.

REDESCHIDEREA DOSARULUI SIRIAN ȘI PROBLEMA VASELOR COMUNICANTE

Criza refugiaților este doar unul dintre elementele care au redeschis dosarul sirian. Indiferent de interesele actorilor implicați sau de finalitatea acțiunilor acestora, este limpede că soluționarea sau negocierea finală pe dosarul sirian va viza, prin recul, și frontiera estică a UE și NATO. Este limpede în acest moment că așa-zisa „soluție" rusească nu e o soluție și că o rezolvare a complicatului dosar sirian trebuie făcută cu aducerea la masă, ca parte a dialogului și a soluției, a tuturor părților, inclusiv a majorității sunnite, complet neglijată de proiecția rusă. Iar partenerii europeni nu pot lipsi nici ei de la negocierea finală. Deocamdată, spațiul euroatlantic nu are o poziție consolidată și nici coerentă. SUA, prin vocea secretarului de stat pentru apărare, au declarat limpede că nu va exista nicio legătură între Siria și Ucraina, dar partenerii europeni au transmis alte mesaje, inclusiv că la Summitul Normandia se va discuta și dosarul sirian. Italia, Marea Britanie, Germania și-au nuanțat pozițiile, inclusiv în ceea ce privește rolul Rusiei în conflictul din Siria.

Chiar dacă suntem departe de oprirea ostilităților, devine tot mai clar că riscul unei conexiuni a celor două dosare, respectiv Ucraina și Siria, nu poate fi exclus.

Consecințele pe dimensiunea estică a securității nu vor întârzia, pentru că orice sporire a importanței dimensiunii sudice poate aduce după sine o atenuare a atenției euroatlantice pe dimensiunea estică.

Dacă se va ajunge la o negociere cu Rusia la masă, și e greu de imaginat alt scenariu, Moscova va negocia cu un ochi la Ucraina.

CE SE ÎNTÂMPLĂ CU SPAȚIUL ESTIC?

Evenimentul geopolitic cel mai important în regiune este crearea spațiului de frontieră euroatlantică, respectiv a ceea ce romanii numeau *limes*. *Limes*-ul este o „graniță", dar nu o linie pur și simplu, delimitată limpede și vizibil, ci un spațiu de frontieră. Astăzi, asistăm la construcția/ acreditarea acestui spațiu. I se va spune „buffer zone", „zonă gri", „trade area", „no man's land" etc. – nu are mare importanță. Căci sunt doar denominații diferite pentru aceeași realitate (geo)strategică.

Un spațiu al nimănui, dar cu influențe diverse, fără identitate precisă, fără proiecte integraționiste limpezi, nici în Est, nici în Vest, în care fiecare dintre actorii mari cu interese în regiune încearcă să îl țină pe celălalt cât mai departe și să-și fixeze cât mai multe și solide ancore. Nu atât pentru a atrage aceste teritorii către sine, cât a împiedica pe celălalt să și le apropie într-o formă sau alta. Se scontează pe o înțelegere între marii actori, fie și cu revolverele la spate, dar o înțelegere care va căpăta forma unui armistițiu, fie și pe termen scurt. *Limes*-ul încă se negociază, inclusiv în Siria. Opțiunile, cum am sugerat, sunt greu de conciliat.

Este o bătălie de valori, de viziuni, nu doar de interese imediate. Doctrina Brejnev a „suveranității limitate", resuscitate astăzi de președintele Putin, a funcționat. Rusia a câștigat prima rundă în Ucraina, cu costuri relativ mici. A anexat Crimeea, a blocat Kievul și vrea să împingă Ucraina într-un scenariu federalist, prin care întregul este ghidonat de partea controlată de Moscova. Problema Rusiei este de a-și minimaliza costurile de aici înainte, pentru că efectele crizei economice sunt greu de suportat pe termen lung. În ciuda rezilienței populației ruse la stres și deprivare, Moscova are nevoie de un acord cu Occidentul, dar linia roșie este blocarea înaintării frontierei euroatlantice, respectiv menținerea controlului asupra Ucrainei prin intermediul regiunilor controlate de către separatiști (Donbas).

Crimeea a ieșit din discuție, chiar și Occidentul, legând sancțiunile mai degrabă de Acordurile de la Minsk, în care regiunea anexată nu este pomenită în niciun fel. Pârghiile Rusiei în Ucraina sunt directe – respectiv prezența militară hibridă pe teren, concentrare de trupe la frontieră și pârghiile economico-financiare – dar și indirecte, respectiv dificultățile financiare enorme ale Kievului și, nu o dată, tensiunile interne politice din Ucraina, generate de o criză economică care face ca țara să fie cotată de agențiile internaționale cu rating-uri mai mici decât ale Greciei.

În acest moment, concomitent cu implicarea fără precedent a Rusiei în Siria, se constată o subită „liniștire" a insurgenților din regiunea Donbas controlată de separatiști. Simplu fapt că intervenția Rusiei în Orientul Mijlociu se face prin atenuarea presiunii pe dimensiunea estică e un semnal esențial. Anume, că Rusia își joacă în Siria nu doar poziția la masa marilor puteri globale, dar și statutul și interesele în ceea ce Moscova numește „străinătatea apropiată".

Singura chestiune nesoluționată pe dimensiunea estică de securitate este Republica Moldova.

REPUBLICA MOLDOVA, ÎNCOTRO?

Principală problemă a Chișinăului în acest moment este, la nivel de populație, o enormă criză de încredere în clasa politică, care se extinde și asupra încrederii în proiectul european (procentul din sondaje a scăzut sub 50%). „Furtul secolului" - respectiv dispariția miliardului din băncile moldovenești (la un buget actual de circa 1 miliard și jumătate!!!) -, lipsa oricărui vinovat și efectele economice în lanț au generat o stare de nemulțumire fără precedent. Coaliția pro-europeană aflată la guvernare (AIE 3) se află într-o profundă criză de încredere, iar zecile de mii de oameni ieșiți pentru a protesta (mitingul din 4 octombrie 2015) își descarcă frustrarea în PMAN, într-o manifestare civică cu un potențial de proiect politic (Platforma DA). Platforma DA este expresia unei nemulțumiri profunde, nu pro-rusești, nici pro-românești, ci pro-europene de tip moldovenesc, care vrea o soluție de tip „prin noi înșine" și cere alegeri anticipate prin care să fie propulsate – clamează liderii ei - forțe politice sincere, necorupte și neimplicate în scandalurile de până acum. Pe de altă parte, forțele pro-ruse din R. Moldova, reprezentate de două partide (Partidul Nostru și Partidul Socialiștilor), au scos și ele oameni în stradă, dar n-au forțat până acum o schimbare de regim de tip „7 aprilie". De ce se abține Rusia? În acest moment, Rusia e implicată în negocierile din Siria, având pe cap de gestionat, inclusiv financiar, chestiunea ucraineană, Donbasul, Crimeea și Transnistria. Este foarte greu pentru Moscova acum să genereze o mișcare de protest la Chișinău, care ar fi foarte greu de explicat partenerilor ei de negociere internațională. În acest moment, Rusia nu are niciun motiv să dea o lovitură de stat în Republica Moldova, pentru că n-ar putea-o gestiona nici politic, nici financiar. Dar e prezentă pe teren, ține situația din R. Moldova în criză, pentru că dintr-o criză poți să câștigi la eventualele negocieri și poți să blochezi ca alte revoluții nefavorabile Rusiei să se petreacă acolo. Rusia se uită la Republica Moldova, dar prin grila ucraineană și siriană. Deocamdată, e mai degrabă element de negociere, cu o singură linie roșie nenegociabilă, nu odată anunțată de oficialii ruși: linia Nistru.

PROVOCAREA ȘI OPORTUNITATEA ESTICĂ

Eventualul eșec al protestelor din stânga Prutului nu va anula, însă, nemulțumirea publică. Efectul va fi doar consumarea și a acestei (teoretice) alternative, respectiv șansa ca societatea civilă să compenseze eșecurile clasei politice. Ceea ce va rămâne este o pulverizare a speranțelor că R. Moldova poate, din resurse interne (clasă politică sau societate civilă), să genereze schimbarea așteptată de populație. Va urma o alegere pe care R. Moldova va trebui să o facă curând, fie că vrea, fie că nu: opțiunea euroatlantică prin intermediul și parteneriatul României și opțiunea eurasiatică prin intermediul Federației Ruse. Terțul este exclus. (Cu mențiunea că Rusia nu îi poate oferi sprijin financiar sau investițional nici pe termen scurt, nici mediu, deci „opțiunea eurasiatică" se va compromite și ea, în scurtă vreme.)

Din punctul de vedere al României există o singură miză reală. Menită să rămână cel puțin 10 ani stat de frontieră euroatlantică, va fi obligată să gestioneze, practic, trei frontiere într-una singură: frontiera națională, frontiera europeană și frontiera NATO. Bucureștiul nu are posibilități de negociere pe dimensiunea mare a relației SUA-UE (Germania)-Rusia menționate mai sus. Trebuie să facă, însă, un singur lucru: să se asigure că dincolo de frontiera sa estică nu se creează nicio situație și mai amenințătoare decât cea prezentă.

Din această perspectivă, este obligația morală și strategică a României să pună pe masa elitelor politice de pe ambele maluri ale Prutului un proiect realist de ancorare ireversibilă a R. Moldova de Vest și de reducere a decalajelor între cele două maluri ale Prutului. Primul pas este un gest politic, de tip „Pactul de la Snagov pentru R. Moldova", o reiterare a Pactului de la Snagov din 1995, cel care a stat la baza consensului politic pentru integrarea euroatlantică a României. Pe baza acestui consens politic, al doilea pas este gândirea unui „Plan Marshall" al României pentru R. Moldova, printr-un parteneriat între stat, companii și investitori privați (un „Fond Moldova" de tipul Fondului Proprietatea). Pe acești doi piloni se va gândi o strategie de investiții care să cuprindă: vehicule și proiecte de investiții pe termen lung, investiții în titluri de stat (condiționate de reforme și acord cu FMI), în infrastructura rutieră și feroviară și coridoare de infrastructură Iași-Chișinău și Galați-Chișinău, achiziția a 50% din sistemul bancar, investiții în alimentarea cu apă, canalizare și managementul deșeurilor etc.

Indiferent de raportul dintre dimensiunea sudică și estică de securitate, România, ca stat de frontieră euroatlantică, va trebui să răspundă provocării estice. Dar, în acord cu partenerii săi euroatlantici, în consens cu cetățenii săi și în parteneriat cu elitele politice de la Chișinău, România poate și trebuie să se pregătească de pe acum pentru o bună și eficientă întâlnire cu consecințele evenimentelor de amploare care se derulează în jurul ei, pe care nu le poate controla, dar ale căror consecințe le poate fructifica. Este ceea ce a făcut de fiecare dată în istorie.

STUDII DE SECURITATE
ÎN UNIVERSITĂȚILE ROMÂNEȘTI

De Adrian Liviu IVAN

Problema securității și, implicit, a mecanismelor prin care siguranța indivizilor, a comunităților și a statelor este furnizată a devenit în ultimii ani o chestiune de primă necesitate și importanță în contextul diversificării amenințărilor și pericolelor din mediul internațional de securitate care, pe fondul globalizării, se află într-o continuă evoluție.

Mediul internațional de securitate actual diferă mult față de cel de acum două decenii sau mai ales față de cel de acum patru decenii. Schimbările fundamentale s-au datorat sfârșitului Războiului Rece, care a condus la prăbușirea sistemului de echilibru bipolar. În acest context, arhitectura de securitate globală s-a modificat: o singură mare putere a rămas prezentă în sistemul internațional – Statele Unite ale Americii, alte puteri regionale și-au făcut ulterior simțită prezența, iar noi actori non-statali au început să conteze în domeniul securității (spre exemplu, organizațiile internaționale, corporațiile transnaționale ș.a.). Fenomenul globalizării a adus cu sine nu numai oportunități, dar și provocări. A facilitat apariția unor amenințări interconectate, vulnerabilități, riscuri și pericole transnaționale la adresa statelor și indivizilor – denumite „asimetrice" sau „neconvenționale". Enumerăm terorismul internațional, exacerbarea fundamentalismului religios, criminalitatea organizată transfrontalieră, conflictele regionale și cele din interiorul statelor, proliferarea armelor de distrugere în masă, statele eșuate, traficul ilegal de persoane și stupefiante, migrația ilegală și chestiunea refugiaților, degradarea mediului, sărăcia, corupția generalizată, genocidele etc. Observăm că accentul s-a mutat din sectorul militar (*hard security*) spre cele non-militare (*soft security*), iar securitatea indivizilor a devenit o prioritate cheie. Prin urmare, gestionarea mediului internațional de securitate a devenit o sarcină extrem de dificilă, o provocare pentru actorii – decidenți.

Toate aceste evoluții au reclamat nevoia unei noi abordări asupra securității, a formării unor specialiști care să privească și să înțeleagă, dintr-o perspectivă mai amplă, problemele de securitate, capabili să ajute la contracararea și, pe cât posibil, la stoparea acestora. Astfel, instituționalizarea Studiilor de Securitate în cât mai multe centre universitare și extinderea lor spre noi niveluri de analiză a însemnat opțiunea cea mai rațională și firească.

Ca obiect al cercetării academice, Studiile de Securitate reprezintă o invenție recentă a mediului universitar anglo-saxon, dezvoltându-se cu precădere după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, ca un subdomeniu al Relațiilor Internaționale. Dacă până atunci, și chiar o bună perioadă din anii ce au urmat, chestiuni precum apărarea națională, conflictele, războiul, pacea etc. se aflau în vizorul analiștilor, cu timpul, studierea unor probleme cum ar fi importanța coeziunii sociale, dar și relația dintre amenințările și vulnerabilitățile militare și cele non-militare, siguranța indivizilor, crizele economice, problemele de mediu sau criminalitatea organizată au intrat, pe bună dreptate, pe agenda securității. Așadar, remarcăm o turnură în câmpul de analiză al studiilor de securitate, acesta depășind abordarea clasică stato-centristă, focalizată în genere doar pe aspectele militare – ne referim aici, practic, la studiile strategice – și exinzându-se spre alte sfere, domenii. Putem vorbi, astfel, despre o evoluție a viziunii și înțelegerii securității, de o dezvoltare sectorială a acesteia spre aspectele economice, politice, societale și de mediu. Meritul pentru această nouă abordare îi revine profesorului britanic Barry Buzan, care, prin cartea sa „*People, States and Fear*", publicată în anul 1983, și prin ideile propuse, a reușit să producă o schimbare a curentului principal în studiile de securitate.

Astăzi avem pe agenda studiilor de securitate noi teorii, curente și abordări dintre cele mai diverse. Amintim aici constructivismul (cu ale sale norme, identități și discurs), postcolonialismul, securitatea umană (*Human Security*), studiile critice asupra securității, feminismul, Școala de la Copenhaga, poststructuralismul, instituționalismul etc., fiecare cu propria perspectivă asupra securității.

De asemenea, nivelurile de analiză s-au extins de la palierul național spre cel local, regional, global și transnațional, obiectele de referință

Una dintre cele mai des analizate provocări la adresa securității o reprezintă fenomenul terorismului. Terorismul, ca formă specială a violenței, are multiple cauze, însă impactul acestuia asupra statelor și colectivităților umane este imens.

pentru securitate fiind, alături de stat (care rămâne totuși principalul actor), indivizii, grupurile etnice, națiunea, mediul ș.a. Prin urmare, se pune întrebarea care sunt, în prezent, direcțiile de cercetare în cadrul studiilor de securitate? Ce investighează studiile de securitate astăzi? Pe lângă noile abordări teoretice enunțate mai sus și cu ajutorul cărora se inițiază analiza, se încearcă studierea principalelor provocări (vulnerabilități, riscuri, pericole și amenințări) la adresa securității, care au un impact negativ asupra vieții societale la nivel global. Identificarea acestora, corecta lor descriere și înțelegere și, în special, modalitățile care conduc la contracararea și stoparea lor reprezintă obiectivul principal. Să nu uităm menirea didactică pe care aceste studii o au nu doar asupra celor care le absolvă, dar și asupra decidenților politici, persoanelor cu răspundere și a întregii societăți, prin cultura de securitate care ar trebui să se formeze pretutindeni.

Așadar, una dintre cele mai des analizate provocări la adresa securității o reprezintă fenomenul terorismului. Terorismul, ca formă specială a violenței, are multiple cauze, însă impactul acestuia asupra statelor și colectivităților umane este imens. Nu credem că greșim afirmând că terorismul reprezintă cea mai importantă amenințare a începutului de secol al XXI-lea, deși, ca număr de victime, nu este situat pe primul loc; evident că discursul liderilor politici, al mass-mediei și nu numai a transformat terorismul în cel mai de temut dușman al societăților democratice și al comunității internaționale.

Amenințările cibernetice, reprezentate de atacurile realizate cu ajutorul computerelor, prin intermediul virușilor, dar și de alte forme de escrocherii electronice, sunt o realitate cotidiană de necontestat. Tot mai mulți oameni sunt înșelați zi de zi, prin Internet, de persoane rău intenționate și care urmăresc profituri ilicite; tot în această categorie trebuie să amintim pericolul la care se expune infrastructura critică, puternic tehnologizată electronic, dar și cyber-terorismul.

Armele de distrugere în masă și provocarea proliferării acestora constituie o altă temă majoră de discuție pe agenda securității. Să nu uităm că ele au fost una dintre motivațiile principale pentru intervenția militară din Irak în anul 2003. Aceste arme sunt diferite prin natura fabricării lor, a letalității, folosirii în luptă și a riscurilor de proliferare pe care le prezintă; specialiștii amintesc o simplă clasificare a lor în arme chimice, bacteriologice și nucleare.

Fluctuația prețului petrolului, a gazelor, dar și temerile de instabilitate din Orientul Mijlociu și din alte regiuni producătoare, anxietatea despre o nouă criză a hidrocarburilor și problema aprovizionării, a traseelor magistralelor a mutat problema securității energetice în partea de sus a agendei politice internaționale. Putem afirma că petrolul și gazele naturale au evoluat de la a fi cele mai tranzacționate produse la nivel global într-un puternic instrument de negociere în relațiile politice și economice dintre state.

Migrația (mai cu seamă cea ilegală), ca fenomen socio - economic, a apărut ca o problemă de securitate într-un context marcat atât de dislocarea geopolitică asociată cu sfârșitul Războiului Rece, dar și de însemnatele transformări sociale și politice asociate globalizării. Ca atare, dezbaterile actuale privind migrația și securitatea reflectă schimbări atât în natura migrației, cât și în natura în care gândim migrația.

Eșecul statului (*state failure*) este, de asemenea, privit ca o amenin-

Intelligence

țare la adresa securității, în ansamblul ei. Definit drept incapacitatea unui stat de a furniza securitate și bunuri publice cetățenilor săi, de a colecta impozite și de a formula, implementa și pune în aplicare politici și legi, eșecul statului conduce la diverse probleme interne, de la tulburări sociale, criză economică, până la război civil.

Un alt proces care prezintă interes și care este studiat de cercetători îl constituie așa numita „privatizare a securității". Acest concept se referă la o gamă largă de fenomene, ce reflectă rolul tot mai însemnat al actorilor non-statali în domeniul securității naționale și internaționale. Practic, o serie de atribuții, care în mod tradițional se aflau în grija statului, au ajuns să fie transferate către sectorul privat. Astfel, există în prezent companii private de securitate și apărare, corporații private care produc armament etc.

Nu trebuie să uităm de problema resurselor naturale (și a apei în special, care se anunță a fi una extrem de sensibilă pe viitor), care sunt din ce în ce mai limitate și căutate, fiind necesare dezvoltării economice și perpetuării vieții omenești.

Extrem de importantă pentru studiile de securitate este evoluția unor procese precum managementul crizelor și conflictelor, intervențiile umanitare, diplomația coercitivă, alianțele politico-militare (să nu uităm rolul ONU, NATO sau al UE și legitimitatea intervenției acestora în problemele de securitate), care trebuie să se adapteze provocărilor locale, regionale sau globale, în funcție de context.

În România, stat membru al Uniunii Europene și al Alianței Nord-Atlantice, domeniul studiilor de securitate, ca formă a pregătirii și instruirii universitare, s-a dezvoltat abia după căderea regimului comunist, pătrunzând într-o formă extinsă în universitățile civile abia de câțiva ani. Integrarea României în structurile euroatlantice a stimulat dezvoltarea unor programe de studii strategice și ulterior de studii de securitate, în primul rând în cadrul instituțiilor de învățământ superior cu profil militar („academiile militare"). În cadrul procesului de democratizare a României s-a insistat și pe reforma sectorului de securitate și apărare (sub impulsul „Parteneriatului pentru Pace" inițiat de NATO) care, printre altele, a condus la o deschidere a acestui sector către civili, și, implicit, la o regândire a programelor de studii din domeniu. În acest fel, pe lângă clasicele studii militare și strategice s-au dezvoltat studiile de securitate în centrele universitare civile (în paralel cu domeniul relațiilor internaționale, după modelul occidental), necesare pentru formarea de specialiști, analiști sau viitori practicieni, care să înțeleagă, cât mai aproape de realitate, transformările sistemului internațional de securitate și provocările acestuia. Să le analizăm pe rând.

Extrem de importantă pentru studiile de securitate este evoluția unor procese precum managementul crizelor și conflictelor, intervențiile umanitare, diplomația coercitivă, alianțele politico-militare care trebuie să se adapteze provocărilor locale, regionale sau globale, în funcție de context.

În statul român există astăzi, conform legii, instituții de învățământ superior militar, de informații, de ordine publică și de securitate națională ce au menirea de a forma specialiști în domeniul serviciilor de informații și securitate.

Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul", cu sediul în București, are ca misiune esențială formarea și educarea în domeniul *intelligence* a personalului care urmează să activeze în cadrul structurilor de informații din țara noastră.

Există și instituțiile militare de învățământ superior organizate sub egida Ministerului Apărării Naționale: Universitatea Națională de Apărare „Carol I" – București, a cărei misiune este pregătirea de comandanți, ofițeri de stat major și experți militari și civili, selecționați pentru îndeplinirea atribuțiilor unor funcții de conducere și expertiză în domeniile serviciilor de apărare. Apoi avem cele trei academii militare de profil: Academia Tehnică Militară – București, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu" – Sibiu, Academia Navală „Mircea Cel Bătrân" – Constanța și Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă" – Brașov ce urmăresc formarea de ofițeri de comandă, lideri militari, experți în managementul organizației și acțiunii militare în timp de pace și de război, capabili să integreze resursele aflate la dispoziție în vederea îndeplinirii misiunilor, potrivit prevederilor Strategiei Militare și Doctrinei de Instrucție a Armatei României.

O altă instituție de profil este Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza" din București, axată pe formarea de funcționari cu statut special și ofițeri cu pregătire juridică, tehnică și de specialitate, specifice departamentelor pentru care sunt pregătiți: poliție, jandarmerie, pompieri etc.

Conștientizarea publicului din România asupra vulnerabilităților, riscurilor și amenințărilor simetrice și asimetrice la adresa securității cetățenilor și statului român este mai mult decât necesară, având în vedere crizele europene și internaționale ce afectează și societatea românească.

Pe lângă oferta de studii ale acestor instituții cu caracter militar, în România s-a dezvoltat în ultimii ani, în principalele centre universitare civile, o serie de programe de licență sau masterat axate pe studierea aprofundată a securității. Astfel de cursuri întâlnim la Universitățile din București, Iași, Sibiu și Cluj, ca să citățm instituțiile cele mai cunoscute în ierarhiile universitare internaționale și mai ales europene.

Universitatea „Babeș – Bolyai" se bucură de un prestigiu aparte în ierahia universităților românești, având un program interdisciplinar de pregătire academică în domeniul studiilor de securitate, structurat pe toate cele trei niveluri – licență, masterat, doctorat. Aici, începând cu anul 2007, la inițiativa și sub coordonarea subsemnatului (prof. Adrian Ivan) s-a lansat specializarea Studii de Securitate la nivel licență în sistemul Bologna. Programul oferă pregătirea de personal calificat, competent să gestioneze probleme de securitate cu care se confruntă societatea de astăzi. Abordarea inspirată de modelul american de Studii de Securitate este unul multi- și interdisciplinar. Pe parcursul celor trei ani se studiază și se cercetează instituții și organizații de securitate, ordine și siguranța publică, studii de securitate și strategice, guvernanța europeană și a securității, teoria generală a informațiilor, psihocriminalistica, securitate europeană și problematica minorităților naționale și etnice, analiza riscurilor neconvenționale în securitatea societală etc. De asemenea, oferta este întregită cu masteratul Managementul securității în societatea contemporană, ce își propune pregătirea și antrenamentul masteranzilor în managementul securității la începutul secolului al XXI-lea, pe baza unei riguroase metodologii de predare și cercetare, îmbinând atât aspectele teoretice, cât și cele practice, la care se adaugă un curs postuniversitar de formare a managerilor de securitate.

Nu în ultimul rând, trebuie să amintim Școala doctorală de Relații Intenaționale și Studii de Securitate, care formează specialiști la cel mai înalt nivel al pregătirii universitare în acest domeniu, în care domeniul de doctorat este cel de Relații Inernaționale și Studii Europene, domeniu predilect în SUA pentru cei ce studiază Studiile de Securitate. La acest pachet se adaugă cel de istorie, sociologie și comunicare.

În cerecetarea de profil, Centrul de Studii de Securitate al UBB a fost gândit și lansat ca o instituție de cercetare și consultanță pe diferite paliere a problemelor de securitate. Printre direcțiile de cercetare în studiile de securitate din UBB, putem aminti: guvernanța europeană, guvernanța securității, factorii neconvenționali de risc, politica de securitate a României, securitatea ecologică, economică, geopolitica și geostrategia, securitatea, managementul organizațiilor internaționale sau integrarea politică europeană. Ca zone de interes strategic spre care se focalizează cu precădere analizele Centrului de Studii de Securitate sunt Regiunea Extinsă a Mării Negre, zona Balcanică, Europa de Est.

Conștientizarea publicului din România asupra vulnerabilităților, riscurilor și amenințărilor simetrice și asimetrice la adresa securității cetățenilor și statului român este mai mult decât necesară, având în vedere crizele europene și internaționale ce afectează și societatea românească. Universitățile civile au o bază de cunoaștere imensă în domeniile securității. Deschiderea spre publicul instruit și formator de opinie este, în cadrul acestor instituții, o constantă ce nu are nevoie de alte argumente.

De aceea, considerăm că este necesară o abordare comună a tuturor actorilor statali și non-statali implicați în construirea unei culturi a securității, care să facă posibilă un mediu de securitate stabil și predictibil. În România, trecerea de la strategia de apărare la o guvernanță multinivel a securității este cheia spre o societate mai conștientă și responsabilă de destinul său.

Închei prin a spune că mai multă conștientizare a securității multiple înseamnă mai multă libertate pentru cetățean și mai multă securitate pentru statul român.

PERCEPȚII ȘI...
ÎN CRIZA REFUGIAȚILOR

De Mihaela Nicola

Am început să-mi conturez o anume înțelegere după ce am urmărit pe Youtube interviul dat la 15 septembrie de Bashar al-Assad celor mai relevante canale ruse de media. Dincolo de percepții distorsionate, de imagini mijlocite de mass-media, de fotografii cutremurătoare alese pe criterii editoriale, am dorit să aflu care sunt ultimele poziționări politice ale liderului de la Damasc. Bashar al-Assad este, fără îndoială, un om educat, cu simțul nuanțelor și vastă instruire dobândită la Londra.

Ce spune el, în esență, este faptul că exodul din această perioadă este cauzat de dublul limbaj al Occidentului, de incapacitatea acestuia de a lupta eficient cu terorismul ISIL care macină Siria de mulți ani. Că Europa vestică trebuie să cerceteze sursa problemelor și nu să construiască garduri la granițe. Odată problema rezolvată în Siria, Europa nu ar mai fi ținta fluxului de refugiați. Susținut politic și militar, explicit deja, de Rusia, Bashar al-Assad își dorește o relegitimare din partea vestului. Vrea să treacă de la atributul de „dictator" la ceva mai respectabil, poate chiar măgulitor, din liga mare a eroilor care luptă global împotriva terorismului. Și să fie din nou frecventabil.

Practic, statul sirian își mai exercită autoritatea în mai puțin de jumătate din teritoriul țării. ISIL este în expansiune, în ciuda eforturilor coaliției discrete conduse de SUA de a opera lovituri aeriene chirurgicale în zonele controlate de teroriști. O altă răsturnare bizară a istoriei face ca speranțele să se agațe de intervenția decisă a Rusiei. Bărbații de vârstă militară, cei între 20 și 40 de ani, au de înfruntat o situație din care cu greu se poate ieși. Nu doresc să lupte împotriva ISIL, căci ar însemna să lupte alături de Al-Assad, în egală măsură refuză să meargă și alături de militanții Statului Islamic, pentru care abuzul și crima sunt elemente definitorii ale „brandului". Calea exilului, pentru ei și familiile lor, pare în continuare singura ieșire.

În paranteză fie mentionat, IS este deja un brand, cu valori sumbre, cu semnătura violenței în ADN, cu identitate vizuală atent conturată și riguros reiterată pe steagurile lor de luptă, la propriu, cu grija de a afișa o uniformă și aspect unitar, cu preocuparea constantă de a filma și transmite lumii, în imagini alese, îndârjirea lor în a-și impune Califatul. Au 29 de echipe care se ocupă doar cu producția video destinată promovării misiunii și „valorilor" ISIL. Au câteva mii de conturi twitter și o campanie profesionist axată pe mesaje-cheie. Folosesc testimoniale surpinzătoare și tehnici sofisticate de persuasiune. Acestea și-au dovedit eficiența cu fiecare exemplu de nou recrut occidental... și sunt mulți, prea mulți. Denumirea însăși ne spune ca avem de-a face cu un Stat (capabil să se autoguverneze)... fie acesta și nerecunoscut, dar a cărui existență este impusă, prin simplul fapt că, iată, ne referim la el ca atare. Este un exercițiu de marketing al terorii pe care n-a avut nici știința, nici preocuparea de a-l face consistent nici o altă organizație cu scopuri și mijloace asemănătoare.

În timp ce Al-Assad vorbește despre refugiați din calea terorismului, Europa folosește din ce în ce mai apăsat termenul „migranți". *smartphone*-ul, hainele corecte, limba engleză vorbită decent au darul de a-i descumpăni pe europenii care intră pentru prima oară în contact cu grupuri masive de *auslanderi* veniți de departe. Sumele de bani plătite călăuzelor sunt enorme, unele care par a le fi putut permite fugarilor să trăiască foarte bine în țările lor. Ținta declarată este Germania și bogata Scandinavie. Opinia publică vest-europeană simte, probabil, din ce în ce mai acut că fuga din fața războiului nu este decât un pretext pentru a forța o migrație în forță, fără bagaje, fără pașaport. Dacă teama de conflict îi alungă pe oameni din țările lor, de ce nu s-ar refugia în orice loc pașnic din Europa? De exemplu, în România. Grija lor de a evita sau refuza Romania ridică întrebări sau, mai degrabă, oferă răspunsuri...

Țări mici precum Croația sau Slovenia simt fiori reci la gândul că ar putea fi tranzitate și, eventual, vizitate mai îndelung de grupuri masive de migranți care le-ar destabiliza drastic componența etnică și echilibrul social. Ungaria construiește garduri de sârmă ghimpată, Austria reintroduce controalele la granițe, deruta este la cote înalte deoarece nimeni, practic, nu știe ce va urma. Europa nu are proceduri pentru astfel de cazuri. Birocrația sa nu a fost învățată să redacteze planuri în 24 de limbi oficiale pentru evenimente care se întâmplă azi. Armata este adusă la granițe, primarii de comune se înflăcărează și îi alungă pe venetici.

Realitățile sunt fracturate, imaginea de ansamblu este schizoidă. Pe rețele sociale și în marșuri de solidaritate Europa empatizează cu refugiații, la granițe au loc confruntări cu migranții. Bătrânul continent lasă impresia că ar vrea să îi ajute pe semenii lor aflați în cumpănă, dar nu în maniera pe care aceștia și-o doresc și, mai ales, nu în locul în care aceștia și-l aleg ca viitoare casă.

Cine sunt însă acești oameni care au ajuns să colinde prin Europa purtând o geantă sport în spate? Raportul Eurostat publicat la sfârșitul lunii septembrie (18 septembrie) indică faptul că, din cele peste 200.000 de cereri de azil depuse în trimestrul doi în Uniunea Europeană, doar 21 de procente sunt ale unor cetățeni care pretind a fi sirieni. Pe locul 2 în clasamentul cetățeniilor care au solicitat azil în această perioadă se situează afganii, care dețin 13% din totalul solicitărilor înregistrate. Marea surpriză apare atunci când privim care este cea de-a treia naționalitate care completează statistica. Conform barometrului, 17.700 de persoane venite din Albania au depus cereri primare de azil politic, dintre care peste 90% au ales ca țară în care să facă acest lucru, evident, Germania. Din Albania, nu din Africa de Nord, cu soarta complicată de „primăvara arabă", nu Orientul Mijlociu, redesenat cu armele de intențiile pan-statale ale ISIL.

În mod evident, din Albania nu vin refugiați, ci migranți. Imaginea este completată de simpla enumerare a celorlalte zece naționalități solicitante de azil în trimestrul care a răscolit Europa: Irak, Kosovo, Eritreea, Pakistan, Nigeria, Ucraina, Somalia, Serbia, Rusia și Iran. Patru din zece țări-sursă provin chiar din Europa neafiliată Uniunii – Kosovo, Ucraina, Serbia și Rusia.

Privind la rata de succes a obținerii statului de azilant în UE, relevată într-o altă statistică Eurostat, observăm că, la media Uniunii, patru sunt naționalitățile care au șanse reale de a obține atât de râvnitul statut de azilant politic, în fapt o certificare administrativă a tratării lor ca refugiați – sirienii (șanse de 94,8%), eritreenii (șanse de 89,1%), irakienii (șanse de 69,7%) și afganii (șanse de 62,4%). Din toți aceștia, la analiza individuală a fiecărui caz, a fiecărei drame, remarcăm că doi din trei irakieni ori afgani sunt trimiși de către autorități înapoi acasă.

Pare că pentru patru din cinci oameni care ajung să se încaiere cu polițiile din Europa, emblema de sirian refugiat este doar un instrument care să îi ajute să adune simpatie pe facebook, donații pe drum (eventual refuzate) din partea Crucii Roșii și un permis de muncă în Vest. De fapt, întocmai românilor în prima parte a anilor 2000, ei au ajuns în punctul sărăciei în care sunt dispuși să se alăture unor convoaie cu alte griji și alte probleme pentru a ajunge într-un El Dorado comun – Germania.

„În prezent, nu mai aplicăm procedurile acordului de la Dublin pentru cetățeni sirieni" este twitt-ul birocratic lansat la 25 august de către Oficiul Federal pentru Migrație și Refugiați, autoritatea germană de gestionare a migranților. În următoarele ore, vestea se răspândea viral online pe rețelele de socializare și offline din gură în gură. Trenuri supraîncărcate plecau din gara Keleti din Budapesta către Munchen și Berlin. Speranța se aprindea și în sufletele altor zeci de mii de suflete care căutau Europa. Curând, capacitatea Germaniei de a primi și de a procesa administrativ fluxul migrator a început să piardă din eficiență. Ori poate calculul politic și-a atins scopul. Ceea ce contează este că destinația visată de majoritatea oamenilor care traversau Europa își închidea porțile cu brutalitate și cerea solidaritate din partea celorlalte țări membre ale Uniunii Europene.

Germania patinează și învinovățește partenerii, Ungaria se baricadează, Slovenia este în panică, Olanda este îngrijorată, militarii unguri dezarmează polițiști croați, statele schimbă reciproc autobuze cu migranți și declarații nervoase, peisajul general european arată momentan dezolant. Actori care aleg să se protejeze pe sine nu fac decât să transfere oamenii și problema într-un *road trip* cinic printr-un spațiu Schengen golit de semnificația liberei circulații. Este ca și cum, vizați de valuri de trei metri, niște navigatori în pericol ar scoate apa din barca lor vărsând-o în barca apropiată.

Dincolo de întrebarea migranți sau refugiați, bărcile reprezintă semnul cel mai uman al dramei. Gonflabile, pescărești, vechituri de unică folosință, cu motoare subdimensionate, bărcile folosite de transfugii Mediteranei sfidează orice calcul politic ar face cancelariile Europei. Tragedia lui Aylan Kurdi și a familiei sale, surprinsă și livrată lumii printr-un set de fotografii de presă memorabile, este adevărata criză umanitară pe care liderii lumii occidentale trebuie să o rezolve. Nu mai contează cu adevărat dacă tatăl său a fost inconștientul criminal care s-a jucat cu hazardul fiindcă nu a primit sau nu a cerut viză de Canada. Nu mai contează cu adevărat dacă Abdullah Kurdi era migrant sau refugiat, era clar că atinsese nivelul de disperare care să îi dea curajul nebunesc de a-și urca soția și cei doi copii într-o coajă de nucă pentru a căuta un orizont. Pericolele incerte de dincolo de Mediterana sunt, în orice caz, o realitate preferabilă unei acute lipse de viitor imaginabil.

Evenimentele se succed și astăzi cu mare viteză, schimbând și modelând percepțiile cu orice nouă poveste care ajunge în spațiul public. Nu știe nimeni cum ar trebui rezolvată criza, statele expuse la turnesolul migrației își arată autismul și egoismul, Europa unită apare din ce în ce mai clar ca o asociație de negustori. Atacurile teroriste din Franța au îngenunchiat continentul și au redesenat narativul. Apostolii toleranței plătesc electoral pentru îndemnurile lor apăsate. Și retorica se așează din nou în spațiul credinței (non)islamice.

Există, însă, cel puțin în inventarul meu afectiv, o mostră exemplară de înțelegere și conceptualizare a fenomenelor acestui sfârșit de an. Raportat la haosul de astăzi, o mostră de viziune politică, antropologică și motivațională, ambalată într-o formă artistică minimalistă specifică așa-numitului nou val al cinematografiei românești. „Morgen" este filmul din anul 2010 al regizorului Marian Crișan, care povestește drama unui etnic kurd care, în încercarea de a ajunge fraudulos în Germania pentru a-și întâlni restul familiei, se rătăcește și ajunge în Salonta, unde este literalmente pescuit de Nelu. Fugarul este un kurd din Turcia și ar fi putut fi considerat la un moment al istoriei persecutat politic. Dar vrea să ajungă în Germania la muncă, precum întreaga sa familie. Cum poate oare Nelu să cumpănească între lege și omenie, între normele privitoare la regimul frontierei de stat și pornirea sa de a face bine unui necredincios disperat?

Răspunsul lui Nelu este și răspunsul la care, fără îndoială, se va ajunge mai devreme sau mai târziu. În luptă cu dorința oamenilor de „altceva" sau de „relocare voluntară prin intermediul rețelelor migraționiste", așa cum propovăduiesc și au decis birocrații de la Bruxelles, Europa poate doar să limiteze amploarea fenomenului, poate selecta în tușe groase cine trece acum și cine mai așteaptă, poate decanta între repere de *intelligence* și valori filosofice. Între timp poate să analizeze în 24 de limbi oficiale cu ce a greșit Aylan Kurdi.

PARIUL PASCALIAN MODERN ÎN VARIANTA BACONSCHI

FACEBOOK, FABRICA DE NARCISISM

De Iulian DICULESCU

SĂ ÎNCEPEM CU O TRIERE

Dacă sunteți un cititor de ocazie, probabil că nu voi reuși să vă rețin atenția mai mult de un minut. Așa că mă grăbesc să vă liniștesc și spun pe șleau că subiectul v-ar părea complicat și inutil. Vă puteți opri cu lectura aici și fără a avea sentimentul de a pierde aspecte importante pentru dumneavoastră. Nu cred că v-ar pasiona ceva din antropologie, politologie, sociologie ori alte... ologii. Mai bine spuneți pass(ologie) și ne scutim de chinuri reciproce.

Dacă vă numărați printre cei antrenați în lectura unor materiale utile, informative, trebuie să aflați că în Facebook, fabrica de narcisism, nu veți găsi acea prezentare tipic sintezistă despre ce e Facebook și ce vrea el, nici sfaturi practice despre cum să aduni *like*-uri ori măcar banalele *tips&triks*. De aceea, special pentru dumneavoastră, am o informație gratuită, utilă și foarte oportună: Teodor Baconschi nu este genul celor care livrează certitudini, nu vă garantează fericirea în doi-trei sau șapte pași, iar necunoscutul... ei bine, nu a reușit să-l dovedească epistemic, deși i-a dedicat o carte întreagă în 2008. Cel mai sigur este să o cotiți la dreapta spre raftul cu lecturi motivaționale și broșuri de hobby. Acestea sunt scrise mai clar, autorii par mai siguri pe ei (imperativi chiar!) și „livrează" mult mai bine.

Dacă sunteți printre cei care vor să atace un subiect mare și greu (globalizarea, rețelele sociale, relațiile internaționale...) – de voie, de nevoie, „academic", pentru „puncte" sau „CV" – mă tem că nu veți găsi în această carte mai nimic din acel *mainstream* al ideilor comune, ușor de preluat și reformulat conform propriilor nevoi și dispoziții. Baconschi scrie colorat, metaforic și polisemantic. Privirea lui aruncă raze de noblețe acolo unde nu te-ai aștepta și umbre unde nu credeai să existe soare. Recurge des la metafore elevate și jonglează cu o alchimie surprinzătoare a cuvintelor și ideilor.

Astfel, nu „se merită" efortul de a-i topi textele în vreun abstract ce s-ar dori intelectual pentru un studiu care începe cu „în contextul globalizării..." și continuă la fel de inspirat-banal și incitant-formal până la punctul final. Sunt convins că niciun specialist-pe-puncte-cu-aspirații-de-fin-teoretician al rețelelor sociale nu ar asuma sau rezona cu sintagma „marea trăncăneală digitală" (p.43) sau cu ideea că „cetățenia digitală e masturbatorie" (p.108). Nu se face: prea neacademic, prea ca la țară. Dumneavoastră vă recomand niște repere mai adecvate nevoilor, iar un bun punct de plecare ar fi referate.ro.

PARIUL PASCALIAN AL AUTORULUI

Dacă ați ajuns cu lectura până aici, sunteți dintre cei pe care nu aș vrea să-i plictisesc prea tare. Iar a citi ce cred eu despre felul în care scrie Baconschi ar fi - după toate probabilitățile - un preludiu nu foarte provocator intelectual în raport cu cartea însăși.

De aceea, mă voi limita la a scoate în evidență numai ceea ce consider a fi pariul lui Teodor Baconschi, similar celui propus de Blaise Pascal cu privire la existența lui Dumnezeu. Provocarea autorului constă în reluarea în stăpânire a propriei lumi, mai ales a noilor sale dimensiuni, trecând prin conștientizarea acelei teme deja clasice a dezvrăjirii.

Parafrazându-l pe Pascal și citindu-l pe Baconschi printre rânduri, am putea formula noul pariu astfel: dacă lumea digitală se construiește lângă mine și eu nu o înțeleg, am pierdut totul; dar dacă devin conștient de ea și de noile raporturi ce ne leagă, atunci am câștigat totul. Așadar, ar fi în interesul fiecăruia să înțeleagă lumea nouă, mai degrabă decât să o respingă, chiar dacă această conștientizare coexistă cu melancolia după reperele dragi ale celei vechi ori cu dezvrăjirea promisiunilor progresiste ale celei noi.

Dincolo de vechi și nou, de bine și de rău, de înclinațiile paseiste sau de tentațiile progresiste, transpare la Baconschi nevoia de a înțelege felul în care lumea se transformă. În plus, accentele satirice și notele joviale condimentează o căutare altfel profund epistemică și în care sunt întrebuințate o multitudine de instrumente: condei, diplomație, religie, filozofie ș.a.

CRITICA FACEBOOK NU E LA ÎNDEMÂNA ORICUI

Aici nu am în vedere toate acele numeroase atacuri subțirele pornite din necunoaștere sau bon ton, ci o critică substanțială și coerentă. Și există mai multe motive: mai întâi pentru că trebuie să înțelegi foarte bine fenomenul dacă nu vrei să cazi în manierismul critic ori în fetișuri anti-tehnologice hrănite din ignoranță.

Apoi, pentru că este nevoie să asumi pe de-a-ntregul o astfel de postură critică, chiar și atunci când vei fi atacat de o mulțime de „lezați" - mai ales dintre cei care nu au citit cartea, lezați fiind și de lectură, probabil.

Ba chiar mai mult, trebuie să înduri și pseudo-pozitivismul unor neînțelegeri fundamentale de tipul celei promovate voios de „ȘAPTE SERI", care crede că „e foarte aiuristic să te încrunți că pe lumea asta există generații PRO și rețele sociale, dar Baconschi o face cu farmec..." Pe scurt, o laudă că ar fi un fel de aiureală mișto. Beton - ca să păstrăm registrul.

IAR CRITICA SALVATOARE CU ATÂT MAI PUȚIN

Paradoxul prestidigitației erudite a lui TB este acela că, prin critica pe care o face lumii digitale, o salvează! Pentru că – în cele din urmă – marea ei problemă suntem noi, oamenii, cu toate consecințele ce decurg de aici.

Facebook este ceea ce noi - userii - îl facem, nici mai bun, nici mai rău. Ce i se impută lui reprezintă, de fapt, mica noastră aroganță demirugică, a celor care ne croim chip de biți și-i insuflăm viață virtuală după asemănarea unei iluzii la care doar aspirăm.

Fabrica de narcisism e în noi, acolo unde a mocnit dintotdeauna. Iar Facebook e doar unealta sau sistemul care i-a permis să devină mult mai productivă și să ia cumva fața altor dimensiuni ale spiritului. Întrebarea este ce facem cu surpulsul acesta de narcisism: îl punem la zid sau pe *wall*? îl *șeruim* paușal sau autolimităm salvator?

Cum spuneam, Teodor Baconschi nu oferă rețete, dar întreaga sa carte pare a sugera – delicat, prin exemplul propriilor căutări – nevoia unui gest introspectiv care să umple prăpastia ontologică dintre crezul raționalist clasic și impulsul narcisist modern „postez, deci exist".

Please like & share sau mai bine puneți mâna pe carte. Merită.

ABSTRACT

If are one of those pragmatics that search for an useful and informative content, you must be warned: "*Facebook, the narcissism factory*" doesn't offer that typically synthetic presentation on what Facebook is and what it does. Nor the practical advice on how to get more likes or, at least, some tips&triks. Baconschi is not the kind of writer that delivers certainties, he doesn't guarantee happiness in 3 or 7 steps. So there is an "early warning" for the potential reader: you will not find in this book the same old set of common ideas ready to be taken and refurbished to fit your own needs.

Baconschi's writing is colorful, metaphoric and polisemantic. His perspective casts noble rays of light where you wouldn't expect and even some warm shadows where no sun seems to exist. He plays naturally with elevated metaphors and he masters a surprising alchemy of words and ideas.

This book may be seen as a modern Pascal's wager, the challenge here being to regain ownership of our world's new dimensions, at least by a better and deeper understanding of the changes involved, and – most important – even if this may bring the shadow of a disenchantment. And a solid Facebook criticism is not within the reach of all authors, which are hunted by the perils of mannerism, anti-technological fetishes or the fierce counter criticism of a vocal digital community. But the paradox of Baconschi's erudite prestidigitation is that by criticizing the digital world he saves it! Because, finally, Facebook is what we, the users, make of it. Not better, not worse. That narcissism factory is actually within us all, where it had always smoldered.

The entire book delicately suggests the need of an introspective effort as a way to fill the ontological gap between the classic rationalist credo and the modern narcissist impulse "I post, therefore I am".

Please like & share read the book

ACTORII SINGURATICI ȘI NOUL TEATRU EXTREMIST

DE GEORGE IVAN

Evoluțiile recente în problematica extremismului de dreapta au generat o serie de schimbări în modul de abordare și înțelegere a dinamicii fenomenului, atât din punct de vedere conceptual, cât și al încadrării acestuia în domeniile de securitate națională.

Extremismul în formele sale „tradiționale" de evoluție, cuprinde în general structuri închegate care, profitând de regulile democrației, încearcă să obțină acces la nivel politic, prin instituirea unui stat caracterizat de intoleranță și radicalism. Mecanismele formării unor asemenea structuri au fost aproape întotdeauna centrate în jurul unui lider carismatic, populist, care, profitând de anumite probleme reale sau conjuncturale ale unei societăți, captează atenția prin „comercializarea" către populație a unor „rețete" ce constau în soluții „rezonabile" pentru ieșirea din criză, pe fondul „lipsei de reacție a clasei politice democratice". Influențele externe exercitate asupra grupurilor respective au condus, în timp, la diversificarea formelor de manifestare prin preluarea unor modele diferite de acțiuni, adaptările generând dezvoltarea unor aglutinări, prin includerea în zona extremismului de dreapta a unor manifestări specifice grupărilor anarhiste de tipul „do it yourself". În acest caz discutăm despre structurile de tip naționalist-autonome (cu transfer al responsabilității acțiunii radicale de la lider către fiecare membru).

Modelele rămân în continuare de actualitate, dezvoltând un teren propice pentru inițiative personale radicale ale căror efecte se produc imediat, iar consecințele sunt extreme. Dezbaterile la nivelul societății moderne sunt ample, nefiind însă găsit, până în prezent, un consens deplin asupra încadrării conceptuale. Acest fapt pune în circulație, în prezent, mai multe denumiri precum „actori singuratici" (în special în Europa), „lupi singuratici" (Statele Unite ale Americii), „persoane autoradicalizate" etc.

TIPURILE DE ACTORI SINGURATICI

SINGURATICII (LONERS)
indivizi care planifică sau pun în practică un atac fundamentat ideologic, însă nu are contacte cu grupări extremiste

LUPII SINGURATICI (LONE WOLF)
aparent realizează atacuri în mod individual, fără sprijin extern, însă anterior au avut contacte în zona grupurilor extremiste

HAITA DE LUPI SINGURATICI (LONE WOLF PACK)
grup de indivizi autoradicalizați

ATACATORII SINGURATICI (LONE ATTACKERS)
indivizi care operează individual, însă la comanda unor grupuri extremiste sub controlul cărora se află. (Pantucci, 2011)

Dacă în cazul structurilor există presiunea grupului asupra individului, care poate influența sau cenzura anumite inițiative personale, acțiunile „actorilor singuratici" nu mai beneficiază de acest posibil filtru, personalitatea individului și mai ales tulburările acestuia marcând evoluția de la opinie personală la impunerea acesteia celorlalți membri ai societății, prin asumarea caracterului ilegal al demersului.

Actorii singuratici nu au ca obiectiv participarea efectivă la viața politică și accederea la nivel de decizie în stat, ci amendarea democrației, a clasei politice pentru ceea ce ei consideră greșeli esențiale (adoptarea multiculturalismului și abandonarea sistemului naționalist fiind văzute, în general, ca efect al unor conspirații de nivel supra-statal etc.), în speranța determinării oficialilor de a modifica aceste tipuri de evoluție. Cu cât acțiunea de sancționare este mai gravă și are un impact public mai important, cu atât sunt considerate mai mari șansele să fie luată în seamă.

Dacă pe fond ideologic există posibilitatea încadrării clare a acestor indivizi în zona extremismului de dreapta (fiind marcate în majoritate de un fond radical intolerant), formele de acțiune conduc la o lărgire a spectrului, cu tendințe de intrare în sfera terorismului (atentate cu bombă ori asasinări multiple).

IDEOLOGIE A RADICALILOR?

În cazul actorilor singuratici, personalitatea acestora, parcursul evolutiv individual, precum și contextul social au rol hotărâtor. Evoluția de la idee la acțiune radicală trece prin etape succesive, de multe ori cu mare rapiditate, însă nu toți cei care intră într-un proces de autoradicalizare ajung, în final, să pună în practică gesturi extreme. Autoradicalizarea are ca punct comun de plecare individul, din postura de neintegrat social, persoană marcată de un nivel de stimă redus, cu tendințe agresive și control al impulsurilor deficitar, care caută de cele mai multe ori integrarea sa, însă care se lovește de repetate refuzuri. Anumite evoluții pozitive, precum stabilirea unei relații afective, găsirea unui loc de muncă stabil, pot scoate individul din traseul radicalizării, însă fondul poate fi reluat ulterior în cazul unui nou eșec, iar cu cât așteptările sale sunt mai mari, cu atât dezamăgirea intervine ca factor favorizant pentru producerea unor evenimente periculoase.

O serie de cercetători din domeniul psihologiei, prin lucrări personale bine documentate (Springer, 2009) s-au aplecat asupra fenomenului cu scopul de a identifica punctele comune și tiparele radicalizării, în scopul sprijinirii eforturilor de identificare timpurie și prevenire a atacurilor violente cauzate de radicalizare. Concluziile rezultate în urma unor asemenea cercetări relevă faptul că nu există un profil unic al lupilor sau actorilor singuratici. „Ideologia" pe baza căreia acționează este deseori o combinație personală de elemente care devin explozive. Combinarea frustrărilor personale cu nedreptățile politice, sociale și religioase, adaptarea socială deficitară, simpatizarea cu anumite grupuri de tip extremist, de la care preiau ideologia justificativă, le consolidează sentimentul că aparțin unor comunități cu care împărtășesc concepția de „vinovăția altora". În profilul psihologic al actorilor singuratici apare și o serie de indicatori care pot trăda un anume risc - posesia unui anumit grad de pregătire militară, fascinația pentru arme, tulburări psihice anterioare atacurilor, comunicarea anonimizată ori prin pseudonime alese simbolic, eventual admirația declarată față pentru modele similare anterioare. Toate aceste caracteristici aduc, fără îndoială, un plus de cunoaștere, însă nu sunt în măsură să ofere o matrice completă pe baza căreia să se concluzioneze cu certitudine că un individ este cu siguranță un „lup singuratic".

Gestionarea unor asemenea amenințări nu poate fi și nu este responsabilitatea exclusivă a structurilor de forță ale statului (structuri de informații și securitate, poliție, parchete). Modelele europene au în centru dezvoltarea culturii de securitate, responsabilizarea instituțiilor cu rol educativ sau de sprijin psihologic, facilitarea flexibilizării cooperării între autoritățile statului pentru avertizări timpurii ale modelului comportamental. În general, se urmăresc indicatori precum izolarea, schimbarea bruscă a cercului de prieteni, a tipului de vestimentație, persistența unei idei marcate de conspirationism, abordări de tip maniheist, apariția unor tatuaje semnificative, implicarea în acțiuni publice violente etc. Observarea timpurie a unor astfel de detalii aparent nepericuloase, urmată de acțiuni pentru scăderea nivelului de radicalizare, poate avea consecințe pozitive și la nivelul reintegrării individului.

INTERVENȚIA PREVENTIVĂ

La nivelul societăților este necesară organizarea unor activități de formare pentru profesioniștii care lucrează cu persoane sau grupuri expuse riscurilor. Aceste activități ar trebui să vizeze nu numai personalul responsabil cu aplicarea legii, ci și asistenții sociali, educatorii și personalul medical, îmbunătățind înțelegerea de către aceștia a procesului de radicalizare și a modalităților de răspuns.

Comunitățile ar trebui să ceară inclusiv instituirea unor programe naționale de susținere a dezangajării și de-radicalizării („strategii de ieșire"), adresate membrilor grupărilor extremiste. Eficiența unor astfel de programe, din păcate la acest moment indisponibile în marea majoritate statelor membre, reclamă inclusiv implicarea familiilor și a membrilor comunităților din care fac parte extremiștii violenți.

Studiile au arătat că, astăzi, marea propagandă are loc pe Internet. Este necesară o cooperare mai strânsă cu societatea civilă și sectorul privat în gestionarea provocărilor din mediul virtual. Este necesară extinderea și diversificarea eforturilor specifice de la interzicerea sau eliminarea materialelor ilegale de propagandă extremistă existente pe site-uri de discuții, platforme sociale, bloguri, la promovarea de mesaje în vederea demontării componentei ideologice. Școala, mai mult ca oricând, are un important rol în stimularea gândirii critice în rândul tinerilor, pentru punerea în discuție critică a mesajelor extremiste. Educația și programele destinate tinerilor constituie domenii-cheie în interpretarea critică a ideilor și mesajelor cu tentă extremistă și demascarea propagandei asociate.

PROIECTE UE

Uniunea Europeană va continua să ofere finanțare pentru explorarea modalităților și motivațiilor radicalizării, precum și a rolului pe care îl joacă în acest plan ideologiile, tehnicile de recrutare online și personalitățile „iconice" ce funcționează ca „modele". În acest context, există o preocupare reală pentru adaptarea răspunsului la acest nou tip de amenințare, fiind puse în practică programe europene de genul *Radicalisation Awareness Network - Train The Trainers.* Proiectul RAN (Radicalisation Awareness Network) a fost inițiat în anul 2011 de către Comisia Europeană, pentru o perioadă de patru ani, cu scopul de a crea o rețea-umbrelă, un forum de discuții și schimb de bune practici pentru un număr cât mai mare de autorități ale statelor membre UE, implicate în prevenirea și combaterea radicalizării violente (islamism, extremă dreaptă și stângă).

Programul *Train the Trainers* a apărut din nevoia de a transmite mai departe informațiile obținute în cadrul grupurilor de lucru RAN, urmărind obținerea de rezultate maxime. În acest context, RAN organizează grupuri de lucru care, pe de o parte, încearcă să găsească formula optimă de a pregăti viitorii traineri și, în egală măsură, de a le oferi instrumentele profesionale pentru a putea susține prezentări referitoare la procesele de radicalizare într-un mod atractiv, adaptându-le la situația națională, fără însă a le distorsiona. Prin implicarea României în cadrul seriei de RAN TTT, a fost creat prilejul pentru a trasa direcțiile în care se poate acționa în această zonă, pentru atingerea deziderатului de a crea „o rețea de senzori" pe teritoriul național, care să permită Serviciului nostru să monitorizeze eventualele cazuri de radicalizare, ce ar putea să se transforme în amenințări la adresa securității naționale.

Lipsa culturii de securitate poate influența negativ procesul de prevenție a materializării acestor tipuri de amenințări, pornind de la considerentul că „nu pot recunoaște ceea ce nu cunosc" (semnalele timpurii nu sunt luate în seamă). Abordările de tipul „la noi nu se întâmplă", lipsa unei strategii integrate și coerente de acțiune și a unor platforme eficiente de cooperare inter-instituțională, eșecul în conștientizarea și responsabilizarea fiecărui factor instituțional care poate contribui la procesul de de-radicalizare expune o societate posibilităților de a se confrunta cu astfel de atacuri, iar „șansa" va juca un rol nedorit de mare în procesul de identificare a posibililor „actori singuratici".

ABSTRACT

This article tackles a current theme of interest in the field of security, largely debated worldwide. Nonetheless, the theme is not new in terms of national concerns to create inter-institutional mechanisms with certain roles of signaling, managing cases, and consequently preventing the violent acts of ideologically self-radicalized individuals.

The growing pressure on the individual, youngsters' difficulties regarding their social integration, the large amount of information flowing through social networks or other similar media could determine a person's decision to choose a radical path instead of a normal behavior. This often happens due to frustrations, intolerance or belief in conspiracy theories.

Unfortunately, Romania is not spared by the possibility of such events with dramatic consequences which triggers the necessity of adapting our security to the specificity of these new types of extremism.

FEMEI ÎN ORGANIZAȚIILE TERORISTE

De Diana Pătrașcu

CARACTERISTICILE ACTUALE

Prezența femeilor în grupările teroriste nu este un fenomen recent, fiind semnalată din nordul Nigeriei sau Somalia, până în Irak, Siria, Pakistan ori Cecenia. Estimarea dimensiunilor implicării acestora a evoluat simultan cu recunoașterea potențialului lor în cadrul organizațiilor teroriste.

În pofida avertismentelor privind violențele la care au fost supuse unele femei de către grupări cum ar fi Daesh sau Boko Haram, numărul celor care au aderat (Cragin , Daly 2009) la astfel de structuri a crescut dramatic, aproximativ 20% din totalul luptătorilor străini din cadrul Daesh fiind femei, cel mai frecvent atrase prin campanii derulate prin intermediul *social media* sau al platformelor de *instant messaging* (Huckerbyjan, 2015).

Mai mult, mass-media a avertizat cu privire la existența unor formațiuni create pe criteriul de gen în cadrul organizațiilor teroriste, ai căror lideri utilizează metode diferențiate de recrutare și îndoctrinare a femeilor în funcție de zona geografică vizată. Astfel, sunt relevante exemple precum gruparea Al-Shabaab, în cadrul căreia au fost constituite detașamente de femei antrenate pentru misiuni sinucigașe; Daesh, din structura căreia fac parte brigăzi exclusiv feminine denumite Al-Khanssaa, un procentaj semnificativ fiind reprezentat de cetățene occidentale; Brigada Martirilor Al-Aqsa (Galvin, 2015), despre care mass-media a informat că deține o unitate specială formată din aproximativ 300 de femei antrenate să devină atacatori sinucigași.

EMANCIPARE A FEMEILOR SAU RECRUTARE PRAGMATICĂ?

Aderarea la o organizație teroristă reprezintă o alegere individuală, complementară interesului pragmatic al entităților violente, preocupate de extinderea efectivelor combatante (Sutten, 2009), precum și de necesitatea de a identifica și exploata noi oportunități - cum ar fi capacitatea femeilor de a nu atrage atenția forțelor de securitate sau principiile sociale cu privire la percheziția corporală, femeile-terorist disimulând mai ușor, sub hainele tradiționale, veste cu explozibil, arme sau alte dispozitive.

FEMEILE-TERORIST DISIMULEAZĂ MAI UȘOR, SUB HAINELE TRADIȚIONALE, VESTE CU EXPLOZIBIL, ARME SAU ALTE DISPOZITIVE.

Misiunea de încurajare a activităților teroriste reprezintă un prim pas al implicării femeilor în plan acțional, acestea fiind promotori determinanți în diseminarea ideii de „martiriu" și în glorificarea celor care au săvârșit aceste acte, susținând, în special, activitatea de radicalizare a tinerilor.

Rolul tradițional conferit femeilor în multe state mai puțin dezvoltate - de soție și de mamă - le împuternicește, în anumite situații, să devină custozi ai valorilor culturale, sociale și religioase. În anumite cazuri, această poziție de transmițător al idealurilor societății către noile generații oferă posibilitatea de a fi utilizate de entitățile teroriste pentru a glorifica obiectivele radicale, încurajând membrii familiei să aspire către martiriu, menținând viabile organizațiile teroriste prin activități de propagandă, recrutare, finanțare sau alte acțiuni de suport (Bloom, 2011). De asemenea, astfel de demersuri sunt favorizate de sarcinile îndeplinite frecvent, ca de pildă cea de traducător, interpret sau instructor pentru noile generații de luptători (Broadwell, 2006).

O analiză a cauzelor recrutării femeilor sau a motivelor aderării la ideologia grupărilor teroriste relevă faptul că însăși aparenta vulnerabilitate a acestora le transformă în instrumente eficace, grupările teroriste manipulând și capitalizând astfel de stereotipuri referitoare la femei pentru a le adapta scopurilor proprii, încercând să identifice noi modalități de creștere a efectului acțiunilor teroriste prin vizarea unui „dublu șoc": cel al atacului terorist în sine și cel reprezentat de impactul la nivelul opiniei publice, ale cărui resorturi emoționale sunt accesate ca urmare a faptului că fiica, mama, sora sau soția cuiva a fost autorul atacului. Elocventă în acest sens este declarația fostului lider al organizației *Front de Libération Nationale*, Ramdane Abane, potrivit căruia „este de preferat să ucizi un singur om, într-un mod în care a doua zi va fi prezentat de presă, decât zece persoane, într-un stil care va fi trecut cu vederea"(Hoffman, 2006).

Mai mult, acțiunile comise de femei beneficiază de vizibilitate în ceea ce privește motivația personală a autoarei, fiind adusă în discuție condiția socială a acesteia, discriminarea sau alte experiențe negative cu care aceasta s-a confruntat, în timp ce, în cazul operațiunilor comise de bărbați, resorturile deciziei sunt explicate îndeosebi făcându-se referință la rațiunile grupului (Shedd, 2006). Elocvent în acest sens este cazul atacatoarei sinucigașe palestiniene Wafa Idris (O'Rourke, 2008), care a fost comparată de presa internațională cu Mona Lisa sau Ioana d'Arc, fiind prezentate drept motivații experiențele la care a asistat în calitate de lucrător la Semiluna Roșie Palestiniană, cele suferite de fratele ei pe timpul efectuării pedepsei cu închisoarea, incapacitatea de a avea copii sau divorțul.

De asemenea, este relevantă capacitatea femeilor de a fi implicate în activități de recrutare sau propagandă, organizând marșuri sau alte evenimente de susținere a organizațiilor teroriste sau apelând la relatarea unor fapte dureroase din trecut în vederea incitării la violență sau atragerii de simpatizanți ori noi membri (MacDonald, 1992).

Motivațiile acestora nu au fost încă suficient analizate, dar studiile efectuate până în prezent indică faptul că femeile sunt determinate de aceleași resorturi sau factori ca în cazul bărbaților: nemulțumirea față de condițiile socio-politice, ideea sacrificiului pentru colectivitatea din care provine, dispariția unei persoane apropiate, existența unui sentiment de umilire real sau aparent la nivel psihologic, fizic sau politic, susținerea fanatică a credințelor religioase sau ideologice, lipsa educației, alienarea sau restricțiile cu privire la practicile religioase în unele zone ale globului (Chowdhury Fink, 2013).

În ceea ce privește *background-ul* social, un studiu realizat, în 2013, de Karen Jacques și Paul J. Taylor a relevat faptul că, deși femeile și bărbații au aproximativ aceeași vârstă, în rândul primelor s-a evidențiat un procent superior de persoane cu un grad mai mare de educație și unul mai mic din punct de vedere al șomajului în intervalul anterior înrolării în gruparea teroristă. Cercetarea a arătat că, spre deosebire de bărbați, cele mai multe femei erau văduve sau divorțate, indicând faptul că motivația de a comite acte teroriste este dată mai degrabă de resorturi individuale, decât de angajamentul față de obiectivele grupării. De exemplu, femeile pot fi influențate sau forțate de membri ai familiei pentru a se implica în activități teroriste, pentru a evita sentimentul de dezonoare ori din dorința de a trece de la rolul de victimă la cel de „idol ideologic".

Tipul de marginalizare care a alimentat apariția, în societățile democratice, a mișcărilor de emancipare a femeilor determină implicarea unora, rezidente în state mai puțin dezvoltate, unde drepturile sau rolul acestei categorii sociale este restrâns în susținerea unor cauze care le oferă sentimentul de apartenență și implicare într-un gen de activitate care nu era accesibilă în trecut, un exemplu fiind propaganda oferită de gruparea Hizb-ut-Tahrir în Kîrgîzstan (Giles 2003).

AWARENESS ȘI EDUCAȚIE DE SECURITATE

Într-o anumită măsură, rolurile în schimbare ale femeilor în terorism - de la suporteri pasivi ai partenerilor, la participanți activi la recrutare sau acțiuni teroriste - reflectă posibile modificări din punctul de vedere al atribuțiilor deținute în cadrul societății. Cu toate acestea, departe de a constitui o recunoaștere a egalității între genuri în unele state, situația din prezent indică, de fapt, necesitatea aplicării unor reforme complexe la nivel politic, economic sau social, care să ofere o alternativă femeilor care ar putea fi atrase de fenomenul terorist.

În acest sens, pot fi folosite programele de *awareness* care să vizeze conștientizarea la nivelul cetățenilor a amenințării cu care se confruntă societatea, clarificarea rolului deținut de civili în protejarea comunității, expunerea măsurilor pe care le poate lua cetățeanul de rând pentru a-și asigura propria securitate. Este vital ca la nivelul opiniei publice să fie diseminate periodic informări cu privire la metodele utilizate de grupările teroriste în cadrul procesului recrutării, precum și în etapele acesteia și să cunoască modalitățile adecvate de observare și raportare a unor suspiciuni reprezentanților forțelor de securitate.

Pe de altă parte, este important de reținut faptul că o activitate nu este neapărat suspectă atunci când cineva arată, vorbește și se comportă diferit, ci atunci când demersurile sale sunt neobișnuite sau ies din comun și pot indica o activitate criminală.

O modalitate adecvată de promovare a culturii de securitate poate fi implicarea mass-media. Un procent mare din femeile implicate în

acțiuni teroriste fiind inițial atrase prin campanii derulate prin intermediul *social media* sau al mijloacelor de informare în masă, acestea având flexibilitatea necesară pentru organizarea de evenimente publice, evidențierea provocărilor majore de securitate națională sau încurajarea schimbului de experiență între persoane și organizații. Desigur, toate acestea pot fi completate de programe sociale, educative, economice sau culturale, adaptate unor categorii specifice, care să preîntâmpine eventualele demersuri ale recrutorilor organizațiilor teroriste, prin oferirea unei soluții alternative. În cazul femeilor, acestea pot beneficia de consiliere psihologică gratuită, completarea studiilor, pot fi sprijinite să se integreze social sau să obțină un loc de muncă.

Recunoscând mizele și consecințele implicării femeilor pe palierul acțional terorist, este necesar ca guvernele sau diversele instituții implicate în combaterea acestui flagel să intensifice eforturile în vederea dezvoltării capacităților de contracarare și actualizării cadrului legal de acțiune, pentru a încerca să limiteze efectul acestuia (Gill, 2012).

ABSTRACT

During the recruitment process, terrorist groups pay special attention to women who can be assigned specific roles in operations. If in the past female members were only involved in logistical support activities, i.e. finding and securing shelter, transport and delivery, provision of supplies, lately they have been trained to become actual fighters.

The leaders of terrorist groups have realized that women can be a valuable asset for their cause, as attacks committed by women attract public attention and are more visible. In addition, women are good recruiters and propagandists, who can attract public attention and support, especially during marches or radicalization events. They can also share their dramatic experiences in order to instigate violence or attract new members or followers.

Recent surveys suggest that women and men are influenced by the same factors, i.e. social discontent, martyrdom, loss of someone dear, as well as by dramatic experiences, such as humiliation, religious fanaticism or the lack of education, alienation or resistance to religious restrictions.

One of the methods applied in order to alleviate this phenomenon is the initiation of public awareness campaigns supported by mass media, which can be extremely efficient (since many women involved in terrorist activities are recruited through social media platforms or media outlets). In addition, specific social, educational, economic or cultural programs could be launched in order to prevent radicalization and terrorist recruitment, such as psychological assistance, scholarships, social or economic integration programs addressed to women.

RECENZIE

SUPUNERE
DE MICHEL HOUELLEBECQ

De Maria-Cătălina NEAGU

Este, oare, posibil ca printre refugiații ce bat astăzi la porțile Europei, să se afle și viitorii fondatori ai partidului islamist, ce va ajunge la putere în Franța anului 2017, așa cum își imaginează scriitorul francez Michel Houellebecq în cartea sa, Supunere (Soumission), a cărei lansare pe piață a coincis cu atentatele de la redacția revistei Charlie Hebdo din Paris, în ianuarie 2015?

Vorbim despre cel de-al șaselea roman al scriitorului francez, foarte interesant și controversat, aparținând genului PF (political fiction), roman profetic, nu neapărat pentru că prevede viitorul, ci pentru că enunță un adevăr despre prezent, despre ceea ce se petrece astăzi în jurul nostru, la nivel social, politic, militar, informațional, într-o lume în care pericolele de securitate pândesc la tot pasul. Cartea vorbește despre Franța anului 2022, condusă de un președinte musulman, Mohammed Ben Abbes, și de un partid islamic, Frăția Musulmană, despre instalarea legitimă la putere a acestui partid, despre visul creării unei Uniuni Europene extinse (EURABIA) care ar cuprinde Marocul, Turcia, Tunisia, Algeria și Egiptul și care ar deveni prima mare putere economică, pe scurt, despre o nouă ordine mondială.

În viziunea scriitorului, partidul Frăția Musulmană, aliat cu Partidul Socialist (PS) și Uniunea pentru Mișcarea Populară (UMP), reușește să câștige alegerile prezidențiale din 2017 din Franța împotriva Frontului Național (FN), formațiune naționalistă și anti-imigrație. De aici decurg o serie de schimbări majore, noul președinte musulman – perceput la începutul carierei sale politice ca moderat - odată instalat în funcție interzice femeilor să muncească, este pro-poligamie, impune o viziune religioasă și conservatoare societății, copiii învață în școli islamice, iar francezii acceptă aceste schimbări, fapt ce explică și titlul cărții.

Punctul de plecare al romanului este cât se poate de real, ancorat în realitatea Franței de astăzi, unde trăiesc cei mai mulți musulmani din Europa, circa 5 milioane, număr în continuă creștere, unde pe listele elevilor din școlile de stat cu greu mai poți distinge nume neaoșe franțuzești, unde indigenii francezi se simt incomodați în unele cartiere, fiind deseori confruntați cu bande formate din tineri algerieni și marocani.

Cu toate acestea, deznodământul cărții este neașteptat de îndrăznet, chiar și eroul principal, François, un profesor la Universitatea Sorbona, prin ochii căruia este prezentat întregul tablou, după ce asistă mai întâi pasiv la transformările ce au loc, sfârșește prin a alege islamul. Și de ce nu? își spune el, când totul depinde doar de o convertire care promite să aranjeze lucrurile atât de bine.

Ne putem pune întrebarea dacă refugiații reprezintă o amenințare pentru stilul de viață occidental, dacă în rândul acestora se pot ascunde fundamentaliști musulmani. Nu putem nega importanța fenomenului migraționist și provocările pe care acesta le aduce serviciilor de informații și politicilor de *awareness* conduse de acestea în greaua misiune pe care o desfășoară zilnic, aceea de a asigura securitatea și integralitatea națională, printre altele.

Întrebarea care se naște vizavi de romanul lui Michel Houellebecq ar fi: Este această carte ficțiune sau previziune? Cu siguranță cel care va da un răspuns este doar timpul.

ABSTRACT

Is it possible that, amidst the immigrants who are now at Europe's gates, there could be future founders of the Islamic Party which will gain the elections in 2017 in France, as French writer Michel Houellebecq imagines in his book, Submission (Soumission)?

The novel is highly controversial and prophetic, not because it foretells a possible future, but because it states the truth about what is going on in an ever-changing world, flooded by Islamic influence. The book is about 2022 France, run by a Muslim president, Mohammed Ben Abbes, and an Islamic party "The Muslim Brotherhood", legitimately installed, that dreams of creating an extended European Union (EURABIA), which would include Morocco, Turkey, Tunisia, Alger and Egypt in a new world order.

Submission appears in a time when France is under an "Islamisation fear". In fact, Marine Le Pen, who is against immigrants, occupies the first position in the voting intentions for 2017 presidency.

1 DECEMBRIE 2015

LA MULȚI ANI ROMÂNIA!